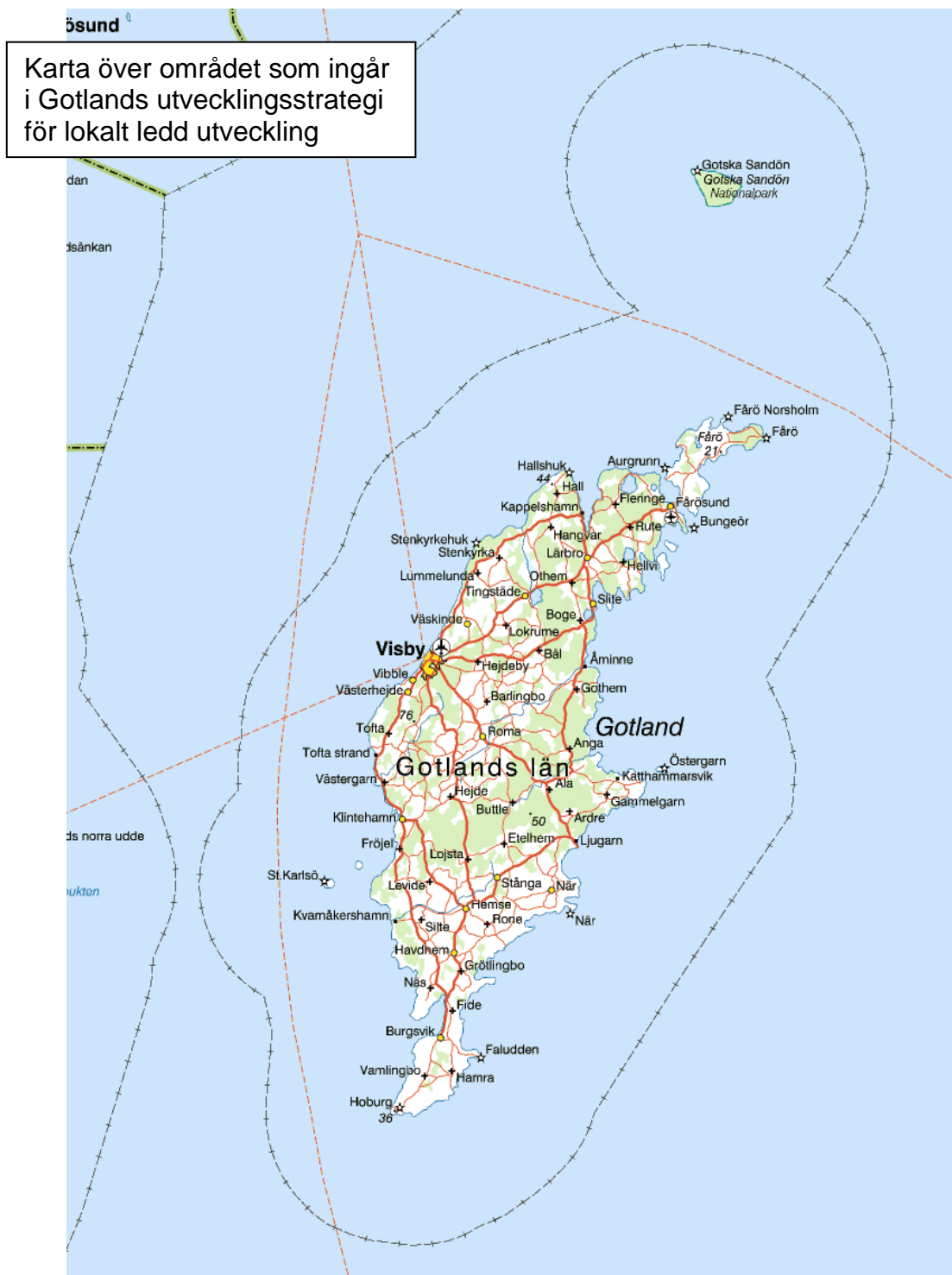

*Gotland tillsammans för hållbar tillväxt,
engagemang och livslust: Så mycket bättre!*

Utvecklingsstrategi för lokalt ledd utveckling Gotland 2015 – 2020

Foton omslaget:

Fältfritidsledare på stan med ungdomar/Fotograf: Stig Hammarstedt. Vindkraft och åkerbruk/Fotograf: Region Gotland/Maria Jansson, Butte (piggar), gotländska morötter, drickan – och havet/Fotograf: Riina Noodapera, Samling på Stora Torget/Fotograf: Region Gotland/David Skoog, Lammet, enebusken och havet/Fotograf: Stig Hammarstedt, Gycklare och musikanter/Fotograf: Region Gotland/Patrik Widegren, Gymnasieelever på läger/Fotograf: Mikael Marmont, Blodomloppet/Fotograf: Stig Hammarstedt

Strategin har arbetats fram gemensamt av organisationerna LRF Gotland (Susanne Welin-Berger), Länsstyrelsen i Gotlands län (Gunilla Lexell), Hushållningssällskapet Gotland (Björn Dahlström), Fiskeområdesgrupp Gotland (Allan Pettersson), Region Gotland (Karin Farinder / Britta Samsioe), sakkunnig från Leader Gotland (Catharina Hellström Engström), Länsbygderådet Gotland (Stig Hansson), Companion Gotland (Thomas J Gustafsson), Studieförbundet Vuxenskolan (Annika Noaksson / Petra Rönnevig) samt Tillväxt Gotland (Esso Eriksson).

Sammanfattning

Gotland är i ett svenskt perspektiv en levande landsbygdskommun med ett starkt externt varumärke som förknippas med kvalitet och oförstörd natur. Natur- och kulturreсурserna kan användas ännu bättre för att stärka Gotlands tillväxt. En utmaning är att bygga tillväxten på hållbarhet i alla steg, socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Genom bred samverkan mellan ideell, privat och offentlig sektor, innovativa tillvägagångssätt samt utbyte med aktörer på nationell och internationell nivå, och med forskning, kan lokalt ledd utveckling göra skillnad och ge resultat.

Visionen är att Gotland tillsammans för hållbar tillväxt, engagemang och livslust blir så mycket bättre! Analysen som ligger till grund för strategin pekar ut riktningen mot några övergripande målområden. De handlar om hållbart företagande, om förutsättningar för att leva och verka, om förutsättningar för attraktiv och god miljö i närområdet, om social gemenskap och möjligheter till inflytande oavsett individens förutsättningar, samt om omställning till en energisnål och klimatanpassad ekonomi.

Vi har summerat detta till tre s.k. målområden och i vart och ett lyft fram de viktigaste och mest prioriterade utmaningarna. De prioriterade utmaningarna, utan inbördes ordning, är formulerade så här:

Hållbart småföretagande

Utmaningar:

- Skapa förutsättningar för ökad lönsamhet och konkurrenskraft inom främst besöksnäringen, gröna näringen och blå näringen.
- Möjliggöra ägarskiften och etablering av ungdoms-entreprenörskap.
- Skapa nya produkter och tjänster, inom såväl besöksnäring som förädlade livsmedel från hav och land, för både en nationell och internationell marknad.

Leva och verka på hela ön

Utmaningar:

- Skapa möjligheter för att bo och leva på hela ön genom att utveckla hållbara miljölösningar.
- Öka användningen av den digitala infrastrukturen för att underlätta boende och sysselsättning på landsbygden med hjälp av nya digitala tjänster och produkter.
- Utveckla långsiktigt hållbara sociala miljöer och långsiktig försörjningsmöjlighet oavsett individens förutsättningar.

Förnyelsebar energiomställning på Gotland

Utmaningar:

- Skapa ett bredare intresse och engagemang för olika former av förnyelsebar energi på Gotland.
- Förbättra förutsättningar för ökad produktion, konsumtion och lokalt ägande av förnyelsebar energi på Gotland.

Strategin har tagits fram i bred samverkan under nästan ett års tid. Många personer och organisationer har engagerat sig för att lägga grunden för innehållets alla delar.

Genom att redan i denna fas involvera nya aktörer via särskilda fokusgrupper finns en grund lagd för att nya, breda, perspektiv tas tillvara i det fortsatta arbetet när strategins innehåll ska förverkligas. Hela organisationen, förening, LAG och kansli, ska tillsammans arbeta proaktivt för att skapa intresse för mer och ny samverkan. Det ska vara möjligt att pröva nya arbetssätt och metoder, där grupper som inte tidigare känt sig engagerade i utvecklingen kan känna engagemang för samhällsutvecklingen och där kunskap kan delas. Kansliet kommer att ha väsentlig roll som inspiratör och bollplank för att hjälpa LAG att få fram projekt med bärkraft. Mentorskap är en viktig metod som kommer att uppmuntras för att få in nya människor och idéer i verksamheten, det gäller inte minst när det handlar om att skapa intresse och trygghet för de personer som ska ingå i LAG-arbetet.

Strategins insatsområden anger vilka verktyg som finns till hands för att nå målen. Uppföljningar ska göras där analyser utifrån kvantitativa och kvalitativa indikatorer ska visa på hur genomförandet går, vad som eventuellt behöver göras extra inom något område och vad som kan behöva revideras om utfallet inte stämmer med prognoserna och omvärldsfaktorerna. Uppföljningar i samband med slutrapporteringar ska kompletteras med uppföljningar en tid efter avslutat projekt för att bestående effekter ska kunna fångas upp.

I uppstartsskedet kommer paraplyprojekt, där det kan handla om förstudier, ge ingångar till större projekt såväl inom som utom lokalt ledd utveckling. Vi ser också tematiska utlysningar som en god möjlighet att skapa engagemang för vissa områden.

”Smart och hållbar tillväxt för alla” är det övergripande målet som hela strategin syftar till. Målet finns i EU:s strategi för tillväxt, EU2020. Gotland har potential när det gäller att bidra till Europas konkurrenskraft. Den måste tas tillvara på alla nivåer, inte minst när det gäller den kraft som finns i lokalt ledd utveckling där människor som bor på platsen också driver på utvecklingen. Gotlands strategi omfattar alla fyra fonderna, landsbygdsfonden ⁽¹⁾, havs- och fiskerifonden, regionalfonden ⁽¹⁾ och socialfonden. Fondsamverkan bidrar till att vidga perspektiven inom både sociala, ekonomiska och ekologiska frågor. Det skapar möjligheter att jobba med bredare syn för att skapa helhet och synergieffekter genom projektsamordning. Text ska kansliet kontinuerligt stämma av med andra regionala utvecklingsaktörer för att samordna regionala utvecklingsinsatser och nå bästa synergieffekter. Närheten till den regionala nivån på ön och möjligheterna som det ger till att koordinera finansieringsmöjligheterna, med de som finns i de regionala fonderna, är dessutom en stor fördel.

Genom lokalt ledd utveckling kan den framtidstro som finns på ön stärkas och göra Gotland till en bra plats att vara på för många fler än idag.

1) Med landsbygdsfonden menas i hela strategin jordbruksfonden för landsbygdens utveckling. Med regionalfonden menas i hela strategin regionala utvecklingsfonden.

Summary

From a Swedish perspective, Gotland is living/lively/vital rural region with belief in the future and a strong external brand, nationally as well as internationally, often connected with high quality and untouched nature. However, nature and cultural resources can be used in a better way to further strengthen economical growth. One challenge is to create sustainable growth through the three important pillars: socially, economically and ecologically. Through broad cooperation between non-profit, private and public sectors, through innovative approaches, and through exchange with different performers nationally and internationally including science, community-led local development will make a difference in the long-term strive to make Gotland a better place for many more.

The vision states **“Gotland – together - for sustainable growth, involvement and zest for life becomes so much better!”** The overall goal for the Gotland strategy is “Smart and sustainable growth for all”, which is part of the EU 2020 strategy for growth. Gotland has potential to contribute to the European competitiveness, however it is important to make use of that potential for all levels, not the least when it comes to the power that lies within the people who live and work around the island.

The Gotland strategy comprises all four European funds and integration between them will be used to widen the perspectives within social, economical and ecological areas. A comprehensive view will make it possible to secure synergy effects and better use from invested project funding. The leader office will for example have continuous reconciliation with other regional development actors. The relative regional proximity on Gotland, and the broad approach with participants from all three sectors throughout the strategy development, gives us good possibilities to secure those synergy effects.

The analyses behind the strategy points out some general areas like sustainable entrepreneurship, preconditions for living and working, conditions for an attractive environment in the near-by surrounding area, social community and possibilities for having influence regardless of individual ways and means, as well as adaptation to an energy-saving and climate neutral economy.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Summary	5
1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin.....	7
2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål.....	7
3. Strategins framtagning	7
4. Utvecklingsområdet.....	8
4.1 Områdesbeskrivning	11
4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter.....	14
5. På vilket sätt är strategin innovativ?.....	19
6. Vision	19
7. Insatsområden, mål och urvalskriterier	20
7.1 Övergripande mål för området.....	20
7.2 Insatsområden	24
7.3 Handlingsplan	28
7.4 Urvalsprocess.....	30
7.5 Mål och urvalskriterier.....	32
8. Finansieringsplan.....	38
9. Organisation	38
9.1 Administrativ kapacitet och kansliets arbete (drift).....	38
9.2 Partnerskapet och föreningen.....	39
9.3 LAG – den lokala aktionsgruppen	40
10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer.....	42
10.1 Samverkan mellan fonder	42
10.2 Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar.....	42
10.3 Jämställdhet och icke-diskriminering	43
11. Kommunikation.....	45
11.1 Kommunikationsplan.....	47
12. Uppföljning och revidering	48

1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin

Denna utvecklingsstrategi ska användas för att styra LAG:s arbete med prioritering och urval av ansökningar samt partnerskap, kommunikation och fondsamordning.

2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål

Alla projekt som prioriteras genom denna utvecklingsstrategi bidrar till att uppnå EU:s tillväxtstrategi EU2020. Därför bygger alla mål och processen för projekturvalet i strategin på de mål som är satt i de inblandade operativa programmen för struktur- och investeringsfonderna.

Analyser ligger till grund för en vision och utvecklingsbehov, som leder till insatsområden och specifika mål som kan mätas med hjälp av indikatorer. En handlingsplan visar hur målen i insatsområden ska omsättas i aktiviteter.

3. Strategins framtagning

I februari 2014 hölls ett första offentligt uppstartsmöte. Det var stor och bred uppslutning på mötet och det beslöts att gå vidare med en skrivargrupp som fick i uppdrag att hålla ihop arbetet framöver. Gruppen har bestått av representanter för ideell, privat och offentlig sektor (LRF Gotland, Hushållningssällskapet Gotland, Länsbygderådet Gotland, Coompanion Gotland, Fiskeområdesgrupp Gotland, Studieförbundet Vuxenskolan, Tillväxt Gotland, Region Gotland, Länsstyrelsen i Gotlands län samt sakkunnig från Leader Gotland). Arbetsgruppen har under vår och höst rapporterat till en referensgrupp bestående av mer än 20 organisationer.

För att få allmänheten informerad och engagerad i lokalt ledd utveckling deltog skrivargruppen vid Gotlands Skördefestival i september och fick då många inspel. Förutom dialog via hemsidan och sociala medier har gruppen arrangerat fem stormöten, fyra på landsbygden och ett i Visby. Många kom till mötena för att lyssna, diskutera och väcka idéer om framtida behov av utveckling. Ett flertal fördjupningsmöten med olika fokusgrupper har varit andra viktiga inslag för att få underlag till strategin. Bland annat kan nämnas gruppen fiske och vattenbruk samt gruppen ungdomar. Sammantaget har flera hundra personer varit en del i processen. I november har strategin varit ute på remiss. Dessutom hölls ett möte (rådslag) för att möjliggöra för de som hellre lämnar muntliga svar att delta i remissomgången. Skrivargruppen har under november varit inbjuden till Miljörådet och till Näringslivsrådet som Region Gotland ansvarar för, för att berätta om lokalt ledd utveckling och strategiarbetet.

Ett särskilt erfarenhetsutbyte gjordes under hösten på ett möte då nuvarande Leader Gotlands LAG-grupp och nuvarande Fiskeområdesgrupp Gotland bjöds in för att tillsammans med skrivargruppen diskutera både historia och framtid.

Strategin är avstämd med regionala och kommunala planer och strategier genom att Länsstyrelsen och Region Gotland genom sina representanter i arbetsgruppen har haft ett särskilt ansvar för detta. Som ett exempel kan nämnas det viktigaste styrdokumentet för den regionala utvecklingen på Gotland: ”Vision Gotland 2025”.

4. Utvecklingsområdet

Totalt antal invånare i utvecklingsområdet, inklusive tätorter > 20 000 invånare.	57 161 invånare (Källa: 2014-06-30, SCB)
Antal invånare i utvecklingsområdet, exklusive tätorter > 20 000 invånare.	33 461 invånare (Källa: 2014-06-30, SCB)
Områdets totalstorlek i km ² , inklusive tätorter > 20 000 invånare.	Totalarea: 15 241 km ² Landarea: 3 134 km ² Insjöar: 31 km ² Havsvatten: 12 076 km ² (ut till territorial vattengränsen) (Källa: 2012-01-01, SCB)
Områdets storlek i km ² utanför tätorter > 20 000 invånare.	Landarea 3 121 km ² (Källa: 2010, SCB)
Antal invånare per km ² , inklusive tätorter.	18,2 invånare/km ² (Källa: 2014, Gotland i siffror, Region Gotland)
Antal invånare per km ² , exklusive tätorter.	10,7 invånare/km ² (Källa: 2014, Region Gotland)
Kommuner som omfattas av strategin.	På Gotland finns endast en kommun, hela Gotland omfattas av strategin. För alla fonder utom jordbruksfonden räknas Visby domkyrkoförsamling med mer än 20 000 (23 700) invånare in.
Landskapstyper och landmärken	Gotland är en ö skapad av korallrev. Den kalkrika jorden påverkar landskapet som har varierande natur. Fårö i norr och Sundre i söder samt Östergarnslandet i öster har vissa likheter genom att jordarna i huvudsak är magra. Senvuxen låg skog, artrik alvarmark och områden med raukar präglar de här områdena. Utmed flera kuststräckor finns strandängar. Runt Visby och norrut finns klintar och steniga områden vid kusten. Inåt land är landskapet bördigare med utdikade myrar, och det finns mer inslag av lövängar än i kustnära områden. Mellersta och norra ön har mycket tallskog. De många fiskelägena runt öns kuster är utmärkande för kulturlandskapet. Ett tiotal av fiskelägena är klassade som riksintresse för kulturmiljö och 52 är utpekade som särskilt kulturhistoriskt intressanta. Det finns öar men det saknas egentlig skärgård. I norr finns Gotska Sandön som är nationalpark, och i väster Lilla och Stora Karlsö som är naturreservat och ingår i EU:s natura 2000-nätverk.
Större tätorter och utvecklingscentra	- Gotland har en större tätort, Visby, med 23 700 invånare. Övriga tätorter med viss service med mellan 1400 ned till 200 invånare (som är SCB:s definition på tätort) är i storleksordningen; Hemse, Slite,

	<p>Klintehamn, Roma, Vibble, Fårösund, Lärbro, Burgsvik, Stånga, Havdhem, Katthammarsvik, Tingstäde, Ljugarn.</p> <p>- Även Fårö, Stenkyrka, Fole, Garda, När, Havdhem och Ronehamn erbjuder antingen dagligvaror eller tankställe (se karta /bilaga 5)</p> <p>(Källa: 2014 Regionalt serviceprogram för Gotlands län 2014-2018)</p>																																										
<p>Befolkningsförändring för åren 2007–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flyttnetto • Födelsenetto 	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>31 december 2008</th> <th>2009</th> <th>2010</th> <th>2011</th> <th>2012</th> <th>2013</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Folkmängd</td> <td>57 004</td> <td>57 221</td> <td>57 269</td> <td>57 308</td> <td>57 241</td> <td>57 161</td> </tr> <tr> <td>Födda</td> <td>548</td> <td>563</td> <td>593</td> <td>535</td> <td>566</td> <td>525</td> </tr> <tr> <td>Inflyttade</td> <td>1 972</td> <td>2 098</td> <td>2 150</td> <td>2 149</td> <td>2 126</td> <td>2 212</td> </tr> <tr> <td>Utflyttade</td> <td>2 023</td> <td>1 852</td> <td>2 054</td> <td>2 007</td> <td>2 132</td> <td>2 158</td> </tr> <tr> <td>Flyttningsnetto</td> <td>-51</td> <td>246</td> <td>96</td> <td>142</td> <td>-6</td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table> <p>(Källa: 2014, Gotland i siffror, Region Gotland) 2007 saknas</p>		31 december 2008	2009	2010	2011	2012	2013	Folkmängd	57 004	57 221	57 269	57 308	57 241	57 161	Födda	548	563	593	535	566	525	Inflyttade	1 972	2 098	2 150	2 149	2 126	2 212	Utflyttade	2 023	1 852	2 054	2 007	2 132	2 158	Flyttningsnetto	-51	246	96	142	-6	4
	31 december 2008	2009	2010	2011	2012	2013																																					
Folkmängd	57 004	57 221	57 269	57 308	57 241	57 161																																					
Födda	548	563	593	535	566	525																																					
Inflyttade	1 972	2 098	2 150	2 149	2 126	2 212																																					
Utflyttade	2 023	1 852	2 054	2 007	2 132	2 158																																					
Flyttningsnetto	-51	246	96	142	-6	4																																					
Arbetslöshet i procent	<ul style="list-style-type: none"> - 8,1 % är öppet arbetslösa eller i åtgärd med aktivitetsstöd - 19,2 procent av de utlandsfödda är utan arbete - Antal långtidsarbetslösa i åldersgrupp 18-64 år är 705 personer eller ca 30 % av antalet arbetssökande på ön. <p>(se bilaga 5 för arbetslöshet över tid)</p> <p>(Källa: 2014-10-31, Arbetsförmedlingen, 2014, Gotland i siffror, Region Gotland)</p>																																										
Arbetslöshet bland unga (15–24 år) i procent	<ul style="list-style-type: none"> - Arbetslösa, öppet arbetslösa och personer i program med aktivitetsstöd i åldersgruppen 18-24 år ligger på 18,2 % - Under sommarsäsongerna brukar arbetslöshetssiffrorna i åldersgruppen 18-24 år gå ner 5-10 % - Av den registrerade arbetskraften (18-24 år) är det 7,9 % av kvinnorna som är arbetslösa och 8,4 % av männen <p>(Källa: 2014-10-31, Arbetsförmedlingen)</p>																																										
Andel invånare med utländsk bakgrund i procent	<p>Antalet utlandsfödda eller personer med utländska föräldrar är 6 % där de flesta har finskt, tyskt eller thailändskt ursprung. Gotland tar emot mellan 20 och 30 ensamkommande flyktingbarn per år.</p> <p>(Källa: 2014, Gotland i siffror, Region Gotland; Länsstyrelsen i Gotlands län)</p>																																										
Antal företag med direkt anknäpning till fiske och vattenbruk	<p>Totalt antal företag: 70 stycken, varav 38 med fiskelicenser. (se bilaga 5 för detaljerad information om företagen)</p> <p>(Källa: 2014, Länsstyrelsen i Gotlands län)</p>																																										
Antal företag per 1 000 invånare	<p>164 företag per 1000 invånare.</p> <p>(Källa: 2013-12-31 Region Gotland)</p>																																										

Antal nystartade företag per 1 000 invånare	Drygt 12 företag per 1000 invånare. <i>(Källa: 2013-12-31 Region Gotland)</i>
Andel av befolkningen i procent 16-24 år 25-44 år 45-64 år 65- år	(15-24 år) 13 % (25-44 år) 21 % (45-64 år) 28 % (65- år) 23 % <i>(Källa: 2012-12-31, Region Gotland)</i>
Övrigt nämnvärt som har betydelse för områdets utveckling?	<p>1 Pendling</p> <p>Nettopendling inom Gotland: 4 321 stycken. Nettopendling Gotland- fastlandet: 811 stycken <i>(Källa: 2014 Gotland i siffror, Region Gotland)</i></p> <p>2 Bostadsmarknad</p> <p>Hus finns till salu runt om på ön men hyresrätter är svåra att få tag på (0,1 % lediga 2013-09) och det finns få utanför Visby. Något fler kommunala bostadsrätter, (0,8%) fanns att få tag på september 2013. De nybyggen som planeras sker inom Visby tätortsområde. <i>(Källa: 2014 Region Gotland)</i></p> <p>3 Utbildning och inkomst</p> <p>Det finns 35 grundskolor på ön spridda från Fårösund i norr till Burgsvik i söder. Gymnasieskolor finns i Visby och Roma. Gotlands Folkhögskola har verksamhet både i Hemse och i Fårösund och Komvux finns i Visby. Uppsala universitet Campus Gotland erbjuder ett varierat utbud av utbildningar. Studieförbunden står för folkbildning både i Visby och på landsbygden.</p> <p>Antal behöriga till både gymnasiet och till högskoleutbildning är högre än riket i övrigt. Samtidigt är andelen högskoleutbildade på ön 5,5 % lägre än riskgenomsnittet.</p> <p>Inkomstnivån på Gotland är 10 % lägre än riket i övrigt vilket följer de senaste årens utveckling. Ön har en begränsad arbetsmarknad. <i>(Källa: 2014, Gotland i siffror, Region Gotland och 2013 Hushållsekonomi SCB)</i></p> <p>4 Folkhälsa</p> <p>En stark indikator för hälsoläget i befolkningen är utbildningsnivån. Utbildade personer lever längre oavsett kön. Medellivslängden bland kvinnor placerar Gotland på 18:e plats av 21 och männen på 11: plats. De sjukdomar många gotlänningar drabbas av är kopplade till livsstilsfaktorer som rökning, bristande motion och brister i kosthållningen. <i>(Källa: 2013 Socialstyrelsen statistik)</i></p>

4.1 Områdesbeskrivning

4.1.1 Natur- och kulturreсурser

Gotlands natur präglas av månghundraårigt lantbruk. Det öppna odlingslandskapet är mycket variationsrikt, med områden där jordarna är särskilt lämpliga för spannmålsodling och grönsaksodling, och områden, speciellt i strandsocknarna, där animalieproduktionen ännu i stor utsträckning bidrar till skötsel av naturbetesmarker med höga natur- och kulturvärden. Gotland består till 43 procent av skog. Det mesta av skogen är bondeägd, skogsbolagen finns inte på ön. Största skogsägare är Egendomsnämnden i Visby stift. Det finns drygt 120 naturreservat. Landskapets natur och kulturmiljö har stark dragningskraft på många människor. Den kalkrika jorden och kalkstenen och gotländskt kärnvirke från skogen är exempel på öns naturresurser.

Runt kusten finns många grunda vikar och betade strandängar med ett rikt fågelliv. I havet runt Gotland finns fiskresurser; 70 procent av Sveriges fiskfångst tas i Östersjön.

Visby innerstad, innanför muren, är ett världsarv och kulturhistorien är mycket närvarande överallt på ön. Det finns många kyrkor och historiska byggnader och en mycket rik kulturmiljö med många fornlämningar.

4.1.2 Näringslivets struktur

Gotland är ett företagstätt län med drygt 7 000 företag, varav 5 500 är egenföretag. Det finns ett stort mått av nyföretagande, inte minst bland kvinnor. Den industri som finns utöver livsmedelsindustrin är i huvudsak kopplad till kalkbrytning.

Lantbruket och livsmedelsförädlingen

Lantbrukets strukturrationalisering följer det svenska mönstret där enheterna blir större och många mindre gårdar läggs ner. Animalieproduktionen är fortsatt betydelsefull när det gäller mjölk- och köttproduktion baserad på grovfoder, d.v.s. får och nötkreatur. Hela 30 procent av öns sysselsättning baseras på lantbruk, varav 10 procent i primärledet. Många företag står inför ett generationsskifte. Lantbrukarkåren tillhör landets yngsta, men medelåldern stiger även här.

Lantbruksföretagen har ofta flera ben att stå på i sin verksamhet, energi, entreprenad, turism, förädling eller gårdsförsäljning.

Förädlingsgraden av livsmedel är lägre än i många andra län. Till övervägande del (80-85 procent) skickas de gotländska livsmedelsprodukterna till fastlandet. Jordbruket på ön omsätter ungefär 2,6 miljarder kronor/år och livsmedelsindustrin 1,5 miljarder kr/år.

Fisket och vattenbruket

Yrkesfisket har, liksom i övriga Sverige, minskat till följd av att företagarkåren har blivit äldre och det är svårigheter att nyrekrytera. Lönsamheten är svag i det småskaliga kustfisket och tillgången till kommersiella arter som torsk, lax och piggvar minskar. Antalet fiskelicenser har på 16 år minskat med 65 procent till idag endast 38 stycken. Landningsvärdet av fisk (i huvudsak strömming och skarpsill) är däremot relativt konstant. Förädlingen av fisk sker endast i liten omfattning, främst rökning av flundra under sommarsäsongen.

Husbehovsfisket har en viktig roll som kulturbärare och för att öns typiska fiskelägen ska fortsätta att vara levande, men omfattningen minskar. Sportfisket ökar efter en nedgång på 1980-talet, främst är det den goda tillgången på havsöring som märks. Gotland är Sveriges största producent av flodkräfta, främst tack vare att kräftpesten inte finns här.

Besöksnäringen

Besöksnäringen är betydande för näringslivet. Det handlar om drygt 850 000 gästnätter per år, merparten under sommarsäsongerna, ett faktum som präglar arbetsmarknaden på ön. Större evenemang har på senare år skapat nya säsonger. En relativt liten andel är utländska gästnätter, endast 12 procent, jämfört med riksgenomsnittet på 25 procent. Regionfullmäktige tog under 2014 beslut om en byggnation av en kryssningskaj i Visby, vilket ökar möjligheterna att ta emot fler utländska besökare.

Kulturella och kreativa näringarna

Det finns ett stort antal utövare inom arkitektur, form och design, film och foto, konst, mode, litteratur, musik, scenkonst, måltid, spel och media upplevelse-baserat lärande. Även här finns en utmaning kring generationsväxlingar i företagen. Den kreativa kultursektorn skapar ett särskilt värde för Gotland som varumärke och är av betydelse för besöksnäringen då den ökar Gotlands attraktivitet som besöksmål.

Näringslivet i övrigt

Det finns också tillverkningsindustri i mindre företag. Gotland har många hantverks- och serviceföretag. Flertalet av kunderna finns inom lantbruk och besöksnäring. Den stora mängden fritidsboende på ön har också stor betydelse i detta sammanhang. Privata tjänsteföretag inom städning och vård har etablerats på senare år.

Större arbetsgivare

Den största arbetsgivaren på Gotland är Region Gotland, med drygt 5 500 anställda. Näst största arbetsgivare är AB Svenska Spel med 375 anställda, Försäkringskassan och PayEx Finans AB med 325 anställda vardera.

4.1.3 Föreningslivet

Det finns cirka 900 olika föreningar på Gotland varav en femtedel är idrottsföreningar. Hela 60 procent äger och driver egna anläggningar/ mötesplatser. I många socknar finns föräldraföreningar, hembygdsföreningar, bygdegårdsföreningar, lokala utvecklingsgrupper m.m. Det kan också nämnas gotländska föreningar med inriktning på natur- och miljöfrågor. Sedan 2009 har lokala fiberföreningar bildats för att i de flesta fall äga och driva optiska fibernät. Föreningar av olika slag är ofta drivande i utvecklingsfrågorna som berör närområdet.

På senare år har en ny form av lokal samverkan utvecklats, genom att utvecklingsbolag utan vinstdrivande intresse, fått genomslag på ön. I dagsläget finns det åtta lokala utvecklingsbolag.

4.1.4 Service och infrastruktur

I ”Regionalt serviceprogram för Gotland 2014–2018” finns en målsättning att ingen invånare ska ha längre än 20 minuter till dagligvaruhandel eller tankställe. Orterna Hemse, Slite, Burgsvik, Klintehamn, Lärbro, Fårösund, Roma och Katthammarsvik, pekas ut som serviceorter som ska förstärka landsbygden. Utanför Visby varierar tillgången till kommersiell service.

Fiberutbyggnaden på ön följer den bredbandsstrategi som dåvarande kommunfullmäktige antog år 2010. Målsättningen ser, med ett halvt års förskjutning, ut att kunna uppnås, d.v.s. att alla på Gotland ska ha möjlighet att ansluta sina fastigheter till optiskt fibernät med tillgång till minst 100 Mbit/s år 2015. Gotland ligger långt framme med fiberutbyggnaden i en nationell jämförelse.

Gotland är sedan många år en ekokommun med mål att bli ett ekologiskt hållbart samhälle till år 2025. Målet omfattar alla miljörelaterade områden, varav två handlar om energiomställning och om vatten. Det finns 14 000 enskilda avlopp som håller på att granskas för att bli godkända i Region Gotlands projekt ”Klart vatten”. De senaste 30 åren har utvecklingen kring vindkraft gått framåt med stort lokalt engagemang och ägande. Det finns en påbörjad infrastruktur för biogas och eldrivna transporter.

4.1.5 Sociala förutsättningar

Åldersstrukturen på ön, i synnerhet på landsbygden, visar på en allt äldre befolkning. Statistik över medellivslängden i Sverige visar att gotländska kvinnor placeras på artonde plats i länsplaceringen (21 län). Gotländska män hamnar på elfte plats. I motsvarande statistiska jämförelser över hälsoläget, såväl fysiskt som psykiskt, hamnar Gotland ofta långt ner. Nästan 60 procent av befolkningen bor på landsbygden. I de mest attraktiva områdena för fritidsboende, märks en minskad fast boende befolkningsmängd.

Det finns en uttalad vilja bland gotländska politiker att Gotland från och med 2015 ska ta emot ett utökat antal flyktingar som redan har fått uppehållstillstånd. Regionfullmäktige beslutar i frågan. Det så kallade länstalet motsvarar 200 personer/år. Det kan dock komma att röra sig om upp emot 250 platser. Det finns sedan tidigare 70 platser/år för att ta emot ensamkommande flyktingbarn. Det är Region Gotland som har det övergripande ansvaret för flyktingmottagningen på ön. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har lagstadgat ansvar för etableringsinsatserna.

Utbildning

Landsbygdsskolornas antal har minskat under senare år och flera skolor är hotade av nedläggning p.g.a. minskat elevantal. Folkhögskolan finns på två orter på ön, Hemse i söder och Fårösund i norr. Uppsala universitet, genom Campus Gotland finns på ön.

Utbildningsnivån är jämfört med landet i övrigt låg och inkomstläget likaså. Kvinnorna har i högre utsträckning än män högskoleutbildning. Folkbildning sker bland annat genom flera aktiva studieförbund både i Visby och på landsbygden.

Arbetsmarknad

Det finns ungefär lika många förvärvsarbetande kvinnor som män på ön. Arbetsmarknaden är könssegregerad med kvinnodominans inom vård och

omsorg, utbildning och inom detaljhandel. Gotlänningar tjänar 10 procent mindre än riksgenomsnittet inom de tio största yrkesgrupperna.

Arbetsmarknaden är begränsad med tanke på ö-läget där arbetsplatser i angränsande län måste nås med flyg eller båt. Pendling till arbete på fastlandet sker i viss utsträckning. Arbetspendlare på ön är beroende av kollektiv busstrafik, järnväg saknas. Många är hänvisade till bil.

Säsongvariationen är stor med tanke på besöksnäringens omfattning och betydelse, med ett stort behov av personal under den korta sommarsäsongen. Arbetslöshetssiffrorna varierar därmed också över året. Gotlänningar i åldersgruppen 20-24 år söker relativt ofta arbete utanför ön efter gymnasiet. Öppet arbetslösa och personer som ingår i program med aktivitetsstöd har minskat något sedan i fjol.

Lokal anda och livskvalitet

Nya gotlänningar anger gärna som skäl för inflyttningen att Gotland betyder hög livskvalitet. Närheten till naturen, havet och det rika kulturutbudet framhålls särskilt. Det finns också en speciell närhet mellan människor på en ö där många känner eller känner till varandra. Gotlänningar anses av många som gästvänliga och är lyhörda för nya saker. Uppfinningsrikedomen för att överleva på en ö är stor. Mångsyssleri är vanligt. Att leva och verka på en ö gör att människor måste hjälpas åt i stort och smått. Det finns därmed en lång tradition av samverkan.

4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter

Här följer vår sammanfattning av SWOT-analyser och fokusgruppernas analyser. Arbetet har mynnat ut i tre övergripande målområden. Här redovisas den sammantagna analysen utifrån de tre målområdenas rubriker. Varje målrubrik inleds med summering av målets viktigaste utmaningar.

4.2.1 Hållbart småföretagande

De främsta utmaningarna är:

- Skapa förutsättningar för ökad lönsamhet och konkurrenskraft inom främst besöksnäringen, gröna näringen och blå näringen.
- Möjliggöra ägarskiftet och etablering av ungdoms-entreprenörskap.
- Skapa nya produkter och tjänster för en nationell och internationell marknad av såväl besöksprodukter som förädlade livsmedel från hav o land.

Gotland är i sig ett starkt varumärke, som alla på ön har tillgång till. Denna styrka lyfts fram i många sammanhang, inte minst när det gäller näringslivets utveckling. Gotland förknippas med kvalitet, sol och oförstörd natur. Den kalkrika jorden och det omgivande havet skapar många möjligheter. Landskapet är tydligt präglad av flera generationers bönder och detta lockar många besökare som vill uppleva en annorlunda del av Sverige.

Besöksnäringen och de areella näringarna har lång tradition och därmed mycket inbyggd erfarenhet och kunnande som är en stabil grund för fortsatt utveckling av ett hållbart företagande. Ö-läget har präglad företagskulturen där småföretagandet är stort i jämförelse med andra län och den kreativa företagaren ser snarare möjligheter än hinder med de begränsningar som en ö kan innebära.

Jämfört med övriga delar av landet är nyföretagandet högt, detta gäller även för kvinnors företagande, vilket är en styrka. Att öka ungdomars företagande är viktigt både för att kunna behålla deras utvecklingskraft och för att de ska kunna återvända och försörja sig efter avslutad utbildning. Genom tillgången på bra råvaror finns potential till utveckling av företagandet med t.ex. livsmedel, ull, trä och sten som grund. Tillgången till det speciella ljuset, öppna landskap och obruten horisont ger kulturella och kreativa näringar unika förutsättningar. Därför är det en viktig del av Gotlands profilering och här finns plats för nya företag. Gotland är det hästtätaste länet i landet med 180 hästar/1000 invånare. Snittet ligger på 39 hästar/1000 invånare. Det finns 10 300 hästar på ön, varav många finns på lantbruksfastigheter. Många framstående travhästar är uppfödda på Gotland. Hästföretagandet har möjligheter att utvecklas.

Det kommer att finnas tillgång till optisk fiber med bra kapacitet överallt på ön år 2016. Gotländska företag får därmed stora möjligheter att ta produkter och tjänster in i det digitala samhället där IT inte längre är ett hinder. IT-användningen skapar många öppningar inte minst för landsbygdsföretagandet, då den fysiska platsens betydelse minskar. Detta kommer troligen att ytterligare stärka utvecklingen av fler tjänsteföretag. Bl. a inom området IT är det möjligt att knyta nya kontakter internationellt.

Ö-läget är i vissa avseenden en svaghet som är försvårande för företagsutvecklingen. Det kan handla om begränsningar i infrastrukturen som hindrar ökade affärer med t.ex. det svenska fastlandet eller Baltikum för både avyttring av produkter och för ökad besöksnäring. Ö-läget innebär även begränsningar som påverkar rekrytering av personal. Genom en förbättrad integration kan högt utbildade flyktingar/invandrare bli en tillgång vid odling av nya grödor och utveckling av nya produkter inom tex livsmedelsområdet. Utbildningsnivån är jämförelsevis låg i regionen. Det finns en styrka i att Uppsala universitet, genom Campus Gotland, finns på ön. Samarbetet mellan näringslivet och utbildning/forskning kan utvecklas till gagn för båda parter. Den klusterbildning som nu sker i Roma, centralt på ön, kring Gotland Grönt Centrum, är en möjlighet, framförallt för landsbygdsföretagen. Rådgivningen och utbildningen förväntas stärkas i och med detta nya samarbete. För de gröna näringarna är det grundläggande att det finns regional naturbruksutbildning. För kompetensutvecklingen och kompetensförsörjningen är det av vikt att stärka Gotland Grönt Centrum och en starkt samverkan med näringslivet ger ringar på vattnet. En yrkesutbildning inom lammproduktion, utveckling kring ullen och annat hantverk, häst, livsmedelsförädling m.m. anges som möjliga utvecklingsområden här.

Inom fiskerinäringen är nyrekryteringen dålig och det krävs krafttag för att rädda sysselsättning och ta tillvara den blå näringen. Som en följd av det minskade yrkesfisket har i princip all logistik för gotländsk fisk försvunnit från ön. För fiskerinäringen finns ett omfattande regelverk som tynger många företagare, vilket inte underlättar nyrekryteringen.

Vattenbruk och fiske är områden som med innovativa åtgärder både kan använda resurser bättre och skapa arbetstillfällen. Det finns med andra ord utforskade möjligheter kring blå tillväxt som även innefattar kustturism, blå bioteknik och havsenergi. Uppsala Universitet Campus Gotlands forskningsstation i Ar har en stark profil inom tillämpad fisk- och vattenbruksforskning och är en viktig resurs. Förädlingen av fiskarter som i modern tid har ansetts som skräpfisk har fått ett uppsving senaste året och de goda erfarenheterna går att bygga vidare på. Igångsättandet av Stockholms fiskmarknad i december 2014, skapar tillgång till

kunder på ett rimligt avstånd. För fiskerinäringen på ön är det också möjligt att utveckla verksamhet för att möta de behov som finns från besöksnäringen.

Besöksnäringen har goda förutsättningar att utvecklas, inte minst med tanke på den kryssningskaj som planeras stå klar i Visby 2018. Beslutet om att bygga en kryssningskaj är i sig en ”väckarklocka” för näringen med tanke på att exportmognaden generellt är svag och behöver utvecklas snabbt för att möta den internationella marknadens behov. I dagsläget finns det mycket att göra för att företagarens utbud av produkter och tjänster ska matcha de olika kundernas efterfrågan. Detta även för att möta behoven när nya säsonger utvecklas.

En svaghet i många av småföretagen är att en eller två personer i varje företag ska ha kunskap om allt från företags- och produktidéer till sälj- och marknadsföring samt ledarskap. Det är en stor möjlighet i att satsa på bred kompetensutveckling för att få mer hållbara företag. En viktig del av kompetensutvecklingen är utökad kontakt internationellt för ny kunskap, samverkan och erfarenhetsutbyte. Ökad samverkan mellan företag har tidigare visat sig vara framgångsrik för att öka möjligheter att vara med i upphandlingar och liknande.

Småföretagen har i många fall svag lönsamhet och det finns svårigheter kring olika former av generationsskiftet och ägarskiftet i företagen. Lantbruksfastigheter i de mest attraktiva lägena för fritidsboende, är särskilt svåra att överföra till en ny generation.

Ökad samverkan och klusterbildningar inom och mellan olika näringar har potential för utvecklingen av näringslivet. Ökad samverkan med forskning och läroanstalter är en annan möjlighet för gotländska företag att gå i bräschen när det gäller nya miljöanpassade lösningar och produkter.

Hotet mot Östersjöns miljö är ett problem för Gotland. Här är de internationella kontakterna med lokala aktörer viktiga att utveckla för ett effektivt miljöarbete. För gotländska företag i alla branscher gäller det att fortsättningsvis jobba med ett så hållbart miljömässigt företagande som möjligt.

Andra orosmoment handlar om nedläggningshotet för Bromma flygplats, försämrade förutsättningar för framtida färjetrafik och osäkerhet kring kommande jordbruks- och fiskeripolitik.

4.2.2 Leva och verka på hela ön

De främsta utmaningarna är:

- Skapa möjligheter för att bo och leva på hela ön genom att utveckla hållbara miljölösningar.
- Öka användningen av den digitala infrastrukturen för att underlätta boende och sysselsättning på landsbygden med hjälp av nya digitala tjänster och produkter.
- Utveckla långsiktigt hållbara sociala miljöer och långsiktig försörjningsmöjlighet oavsett individens förutsättningar.

Den säregna, varierande naturen och de många kulturlämningarna i landskapet utgör en styrka när det handlar om att locka boende till olika platser runt om på ön. Samma förutsättningar kan upplevas som ett problem eftersom det i många attraktiva lägen också finns restriktioner för byggande. Ett påtagligt hinder att få bygglov kan vara svårigheter att anpassa nya anläggningar för vatten- och avlopp. Den sprickiga kalkstensberggrunden är en känslig och ibland oförutsäg-

bar faktor, som kräver särskild omsorg för tillräcklig tillgång till vatten av god kvalitet. Här finns möjlighet att utveckla tekniska innovationer t.ex. genom lokal och offentlig samverkan.

Miljön är känslig och ofta utsatt, inte minst när det gäller stränder, vikar och hav. För att skapa förutsättningar för miljöförbättringar, t. ex. för livskraftiga fiskebestånd, behöver olika åtgärder göras. Miljöåtgärder kan handla om natur- och kulturmiljö, inklusive bevarande av fiskelägen och utveckling av överloppsbyggnader i lantbruket, möjligheterna att utveckla en bra och attraktiv närmiljö är många.

Nedläggning av skola, vård, omsorg och service är märkbar på stora delar av landsbygden och detta påverkar människors val när det gäller plats att bo och verka på. Här behövs alternativa lösningar. Det gäller också bostäder på landsbygden. En möjlighet är att utveckla tomma byggnader till hyresbostäder.

Det är svårt att få tillgång till kapital vid utveckling och nystart av företag. Nya former för finansiering börjar komma men dessa är inte alltid så enkla att använda. En möjlighet finns i att öka tillgången till lokalt kapital.

På Gotland finns inte järnvägstrafik utan landsbygdstrafiken handlar om bussar. På flera platser på ön finns ingen eller lågfrekvent kollektivtrafik. Om man inte har tillgång till bil begränsas valet av boende i hög grad. Alternativa transportmöjligheter behövs.

Många fysiska mötesplatser på landsbygden ägs och drivs av föreningar, vilket är både en styrka och en svaghet. Styrkan finns i det lokala ägandet som bygger engagemang i verksamheten, svagheten är de ekonomiska förutsättningarna som ofta är små. Många byggnader är i behov av upprustning och utveckling t.ex. energieffektivisering.

Gotlands landsbygd har ett rikt föreningsliv som ger många tillfällen till gemenskap, bildning, kulturupplevelser och idrottsaktiviteter. Den svenska allemansrätten gör att öns varierande natur i stor utsträckning kan användas till hälsofrämjande rekreation.

Optisk fiber med hög kapacitet är en styrka när det gäller fortsatt utveckling av aktiviteter där nya IT-lösningar kan öka gemenskapen. För att inkludera alla finns behov av kompetensutveckling. En ökad IT-användning ger också chans till större delaktighet i demokratin genom att det går att delta i underlag för beslut via fibernätet. Detta kan bidra till att en upplevd klyfta mellan stad och landsbygd, mellan invånare och beslutsfattare, kan minskas.

En styrka är de många lokala utvecklingsaktörerna som t ex hembygdsföreningar, bildningsförbund, idrottsföreningar, utvecklingsbolag och andra sockengrupper, som är drivande för att skapa arbetstillfällen, sociala mötesplatser, servicelösningar och attraktionskraft i den egna bygden. Dessa kan göra mycket för att locka till sig och inkludera nya invånare.

En möjlighet är att i samverkan mellan offentlig och ideell sektor skapa förutsättningar för praktikplatser för att motverka utanförskap och därmed öka den sociala tillhörigheten. I den gotländska kulturen finns en lång tradition av att hjälpa utsatta människor och detta yttrar sig bl.a. i jämförelsevis högt deltagande i välgörenhetsarbete. Det finns dock en sårbarhetsrisk om samhället inte stödjer och tar till vara enskilda individers och grupperns ideella handlingskraft och uthållighet.

För närvarande är invånare med utländsk härkomst en relativt liten del av befolkningen. Gotland ska inom kort rusta för att kunna ta emot ett ökat antal flyktingar som har fått uppehållstillstånd. Här behövs gemensamma insatser från myndigheter, organisationer, föreningar, företagare och privatpersoner för att välkomna och introducera de nya invånarna i samhällslivet. Vid en förbättrad integration finns det stor potential för erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan gotlänningar och de nya invånarna, som ska ses som en resurs för utvecklingen på olika plan. En akut brist som måste lösas är dock tillgången till tolkar.

Åldersstrukturen följer mönstret för många delar av Sveriges landsbygd, det blir allt fler äldre. De äldre är en tillgång med sin livserfarenhet och kompetens, men de unga lämnar i stor utsträckning ön för att studera och jobba. Det ligger en stor utmaning i att engagera fler unga att bo och verka på landsbygden. Goda möjligheter till social inkludering är här en viktig faktor, bredvid de fysiska förutsättningarna med boende, tillgång till skola, vård, service och jobb.

I olika undersökningar kring fysisk och social hälsa ligger Gotland ofta långt ner i statistiken, vilket tyder på att mycket behöver göras för att öka kunskapen kring hälsa, men också öka inkluderingen i samhället. Relativt låg utbildningsnivå är en svaghet som behöver lyftas. En bra övergång mellan skola och arbete, eller mellan arbete och vidareutbildning kan kräva särskilda insatser. Det finns en möjlighet i att den ideella sektorn lär sig mer om olika sociala förutsättningar för att fånga upp människor som upplever ett utanförskap. Utbildning på olika nivåer och kontakter nationellt och internationellt ökar kunskapen om ett socialt välmående samhälle.

4.2.3 Förnyelsebar energiomställning på Gotland

De främsta utmaningarna är:

- Skapa ett bredare intresse och engagemang för olika former av förnyelsebar energi på Gotland.
- Förbättra förutsättningar för ökad produktion, konsumtion och lokalt ägande av förnyelsebar energi på Gotland.

Gotland har goda möjligheter att vidareutveckla en redan stor produktion av förnybar energi, med tanke på de naturgivna möjligheterna med många soltimmar, god tillgång till skog, vind och till omgivande hav. Kompetensen kring vindkraft är stor. Det finns en bas till infrastruktur för biogas. Det omfattande lantbruket utgör en god råvaruresurs för småskalig produktion av biogas. Utveckling av lokal användning av förnyelsebara bränslen är en möjlighet. Utan ytterligare elkabel till fastlandet hotas dock utvecklingen av förnyelsebar el.

Eftersom Gotland är en geografiskt väl avgränsad plats med många bra förutsättningar inom energiområdet är ön väl lämpad för olika pilotprojekt där innovativa idéer kan tas fram och testas. Här finns goda möjligheter att utveckla samverkan med universitet och industriforskningsinstitut. Ett Sverigeunikt pilotprojekt pågår på Gotland redan kring torrefiering (ett slags pellets) av skogsråvara.

5. På vilket sätt är strategin innovativ?

Vår strategi ger möjligheter för nya arenor som kan skapa många gränsöverskridande samarbeten som mynnar ut i samhällsnyttiga resultat – produkter, tjänster och kunskap. Grundläggande för leaderarbetet är att lokal utveckling bäst genomförs av de som bor och verkar på platsen. Strategin har ett långsiktigt perspektiv som sträcker sig flera generationer framåt i tiden.

I vår strategi vidgar vi perspektiven jämfört med tidigare programperioder då leadermetoden använts på Gotland. Det handlar bl.a. om öka kunskapen kring möjligheterna med mångfald, att lyfta sociala frågor, ha en bred ingång gällande fiskefrågor samt att lyfta lokalt miljöarbete. Grunden har lagts redan i framtagandet av strategin där en ny konstellation, jämfört med befintligt LAG och FOG, med kompetens om de områden som omfattas av de fyra olika fonderna tagits tillvara. Vi har involverat fokusgrupper som har analyserat behov och möjligheter, som vi också ser som mycket viktiga ambassadörer vid genomförandet. Från fokusgrupperna är det även möjligt att rekrytera personer till LAG och till de expertråd som stöttar LAG med kunskap.

Fondernas möjligheter ska användas för att skapa synergieffekter, eftersom det går att genomföra projekt med koppling mellan fonderna, men också koppla samman land och stad på ett nytt sätt. Nya dörrar öppnas och nya kontaktytor skapas.

Forskningsaktörer är en viktig part som ska aktiveras i den lokala utvecklingen för att stärka kunskapsuppbyggnad, entreprenörskap och innovationer. Ett ökat fokus ligger på att samarbeta med andra länder och andra regioner. Det finns mycket kunskap att hämta från vår omvärld.

Ett proaktivt arbetssätt ska genomsyra hela den nya organisationen kring strategin. Den nya föreningen, med ett kansli anpassat till förutsättningarna i strategin, ska ha en tydlig kommunikationsplan med aktiviteter utformade för att på bästa sätt nå ut till utvecklingsaktörerna i länet. Vi tror mycket på paraplyprojekt i uppstarten för att få igång verksamhet efter ett vacuum mellan programperioderna. Utlysningar är ett annat verktyg som vi tror mycket på. Båda dessa arbetssätt skapar tydlighet för presumtiva projektägare och möjliggör extra stimulering av aktiviteter inom prioriterade områden i strategin.

6. Vision

Gotland tillsammans för hållbar tillväxt, engagemang och livslust: Så mycket bättre!

På Gotland trivs en mångfald av människor och situationen för boende, arbete och livet i stort präglas av långsiktigt hållbar tillväxt, gemenskap och livslust.

På Gotland tar vi ansvar för oss själva, varandra och vår omvärld - vi arbetar aktivt tillsammans med hållbarhet vad gäller miljö, människor och arbete för ökat välmående, företagsamhet, lönsamhet och framtidstro.

På Gotland har vi förutsättningar för att bo och verka över hela ön - förutsättningar som vi skapat tillsammans.

7. Insatsområden, mål och urvalskriterier

7.1 Övergripande mål för området

Övergripande mål för hela strategin
<p>[Mål 1] Hållbart småföretagande</p> <p><i>- gotländskt småföretagande ska bli mer lönsamt, sysselsättningsskapande och resurseffektivt. Samarbete, entreprenörskap och innovation är ledstjärnor för utveckling på hela ön.</i></p>
<p>[Mål 2] Leva och verka på hela ön</p> <p><i>- Möjligheterna för hållbart boende, långsiktig försörjning samt delaktighet i samhället genom lokala lösningar ska förbättras. Det skapar bl.a. möjligheter för att invånarantalet på landsbygden ska bibehållas.</i></p> <p><i>- social gemenskap, möjlighet till långsiktig försörjning och inflytande för alla boende oavsett individens förutsättningar ska öka</i></p>
<p>[Mål 3] Förnyelsebar energiomställning på Gotland</p> <p><i>- antalet nya intressenter ska öka och förutsättningarna för produktion, konsumtion och ägande av förnyelsebar energi ska förbättras</i></p>

Mål 1. Hållbart småföretagande

Vi har identifierat behov av fler arbetstillfällen på ön, med ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet som grund, där leadermetoden kan användas för lokal utveckling. Ett hållbart företagande är ett relevant sammantaget begrepp, som vi använder som ett av våra övergripande mål. I begreppet hållbart inkluderar vi lönsamma, socialt, kulturellt och miljömässigt hållbara företag över tid.

Gotland är i sig ett starkt varumärke som har möjlighet att ytterligare stärkas genom att fler av öns förutsättningar används i mycket större utsträckning än idag. Lantbruk, fiske och livsmedelsförädling är basnäringar tillsammans med besöksnäringen. Både de gröna näringarna och den blå näringen har tillväxtpotential.

Levande hamnar med fiske och möjlighet att köpa lokalt fångad och förädlad fisk är en betydelsefull del av bilden av Gotland, på samma sätt som jordbrukets öppna landskap och gårdsbutikerna.

Småföretagandet är omfattande och diversifierat och utvecklingsmöjligheterna kan tas tillvara genom t.ex. breddad kompetens, ökad jämställdhet och fler internationella samarbeten. Fysiska och virtuella mötesplatser blir allt viktigare. Förädlingsgraden av råvara från hav, skog och jord är i dagsläget jämförelsevis låg. Vi ser stor potential i att utveckla besöksnäringen för internationell marknad, och särskilt med inriktning på efterfrågan från besökare med specialintressen, t.ex. kopplat till natur- och kulturupplevelser, lokalt producerad mat samt konst och konsthantverk. Det finns tillgång till bredband på 100 Mb på hela ön 2016. Detta är en viktig förutsättning för ett hållbart företagande.

Målområdet har främst bäring på flera tematiska mål i regionalfonden, havs- och fiskerifonden och landsbygdsfonden. Starkast koppling finns till målet som handlar om ökad konkurrenskraft i små och medelstora företag. Forskning och innovation är mål i landsbygdsfonden och regionalfonden där det också finns koppling till målområde 1.

Mål 2. Leva och verka på hela ön

Vi har identifierat behov att förbättra förutsättningarna för att leva och verka på hela Gotland. Här kan leadermetoden bidra lokalt genom att stimulera till nya samarbeten som genererar nya lösningar. Vårt andra övergripande mål handlar både om praktiska och sociala förutsättningar som gör att det är möjligt för alla att leva, arbeta och utöva fritidssysselsättningar med så stor valfrihet som möjligt. Här handlar det om stärkt attraktionskraft för att öka inflyttningen till ön samt motverka landsbygdens avfolkning och ojämna åldersstruktur.

Det behövs nya gemensamma modeller och metoder för att långsiktigt lösa vattenhushållningen och avloppshanteringen på ön. En nära samverkan mellan samhällets aktörer är av vikt. Forskning, myndigheter och invånare kan tillsammans göra en hel del utifrån lokalt perspektiv.

Förutsättningarna är goda för att utveckla stränderna och havet genom miljöinriktade åtgärder som även gör att tillgängligheten för människor ökar. Tillgången till lokal service, vård och omsorg samt goda kommunikationer för både personer och gods, är ofta avgörande för de val som görs av privatpersoner och näringsidkare. Alternativ till det offentliga behöver utvecklas.

Fysiska mötesplatser är grundläggande för en aktiv bygd. Med tillgången på bredband med hög kapacitet finns möjligheter att utveckla verksamhet i gemensamma lokaler på landsbygden, men det behövs också ändrade förutsättningar för ekonomiskt hållbar drift av föreningsägda idrottsanläggningar, bygdegårdar och andra lokaler där förenings-, utbildnings- och företagsaktiviteter kan bedrivas också på sikt. De internationella kontakter som föreningsliv och idrottsrörelse har, kan bli en tillgång.

Vi har även identifierat behov att förbättra de sociala förutsättningarna för att leva och verka. Vi ser extra stora fördelar med att arbeta med leadermetoden utifrån ett flerfondsperspektiv, inom detta målområde.

Alla människors rätt till delaktighet i den demokratiska processen och till utbildning och arbete på lika villkor är centralt för att den fysiska platsen ska ge möjligheter till ett gott liv. Det finns många engagerade eldsjälar på ön, men det finns också de individer som upplever att de inte blir hörda eller inte passar in. Ungdomsarbetslösheten och den säsonsberoende arbetsmarknaden är påtaglig.

Kunskapen om lokal ekonomi är bra underlag för fortsatt utveckling. Nya lösningar för finansiering för företag och organisationer behöver tas fram.

Målområdet har bäring på flera tematiska mål och olika fonder. I socialfonden handlar dessa om hållbar sysselsättning, social delaktighet samt utbildning/livslångt lärande. Även landsbygdsfonden har dessa mål.

Havs- och fiskerifonden har mål för hållbar sysselsättning.

Ökad IT-användning är mål inom regionalfonden och landsbygdsfonden.

Skydda miljön är mål för havs- och fiskerifonden och landsbygdsfonden.

Mål 3. Förnyelsebar energiomställning på Gotland

Vi har identifierat behov av att kunna använda leadermetoden för att bidra till förnyelsebar energiomställning på ön och därmed möjliggöra att den regionala Energiplanen kan uppnås. Det behövs lokala initiativ för att öka produktion av förnyelsebar energi och för ökad användning av densamma. Energiomställningen inkluderar även den blå näringen. Det finns en del kunskaper att hämta internationellt genom samarbeten, men en del behöver utvecklas på plats och där är tillgång till tillämpade forskningsaktörer/konsulter viktiga.

Området har bäring på tematiska målet för forskning och innovation som omfattas av landsbygdsfonden och regionalfonden samt på målet för övergång till koldioxidsnål ekonomi där det förutom nämnda fonder även finns en koppling till havs- och fiskerifonden.

Horisontella mål

De horisontella målen (principerna) ska genomsyra alla delar i strategins genomförande. Det betyder att såväl LAG, kansli och projektägare ska förhålla sig till dessa och därmed ”vässa” utvecklingsarbetet för att få in nya sätt att tänka. Frågorna som ska ställas är: ”Har vi tänkt på, och tagit med de här perspektiven så långt som det är möjligt?” och ”Kan vi göra något mer för att kommunikation/ metoder/projektupplägg/sammansättning av personer i grupper/projektgenomförande/uppföljningar m.m. ska kunna svara bättre mot målen?”

Indikatorerna för de horisontella målen är viktiga mått för att mäta hur många projekt som arbetar aktivt för att nå de horisontella målen.

Övergripande horisontella mål för hela strategin	Indikatorer
[Mål 1] Jämställdhet, likabehandling och ickediskriminering	13% av projekten får poäng i urvalskriteriet och kännetecknas då av att dom helt eller delvis har som mål att öka jämställdheten, generellt eller för ett särskilt område där det finns en underrepresentation.
[Mål 2] Hållbar miljö	32% av projekten får poäng i urvalskriteriet och kännetecknas då av att dom helt eller delvis har som mål att jobba för en bättre miljö, för energieffektivisering/förnybar energi och/eller för minskad klimatpåverkan.
[Mål 3] Barns och ungas delaktighet	13% av projekten får poäng i urvalskriteriet och kännetecknas då av att dom helt eller delvis har som mål att öka barns och ungas delaktighet i lokal utveckling.
[Mål 4] Innovationer	34% av projekten får poäng i urvalskriteriet och kännetecknas då av att dom helt eller delvis har som mål att stimulera innovation.
[Mål 5] Folkhälsa	7% av projekten får poäng i urvalskriteriet och kännetecknas då av att dom helt eller delvis har som mål att öka folkhälsan.

Mål 1. Jämställdhet, likabehandling och ickediskriminering

Det första målet handlar om att delta i samhället på lika villkor oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell läggning, ålder, religion eller annan trosuppfattning, etnisk tillhörighet eller funktionsnedsättning. Särskilt framhåller vi jämställdhetsperspektivet i strategin, för att hela Gotlands befolkning ska vara så väl representerad som möjligt, och att såväl kvinnor som män ska ta del av den utveckling som kan komma genom leadermetoden.

Mål 2. Hållbar miljö

Det andra målet handlar om att använda metoder, former och tekniker som är bra för miljön och minskar negativ inverkan. Målet handlar om att göra medvetna val så långt det är möjligt för att bidra till Sveriges arbete med miljömålen och därmed också till de övergripande målen för EU2020, som handlar om miljö, klimat och energi.

Mål 3. Barns och ungas delaktighet

Det tredje målet handlar om att inkludera barn och unga människor i lokal utveckling. Det viktiga är att öppna för delaktighet på barns och ungas egna villkor och finna former för detta för såväl flickor som pojkar.

Mål 4. Innovationer

Det fjärde målet handlar om innovationer. En innovation kan vara av social eller praktisk/teknisk karaktär, och omsätts i nya arbetssätt, metoder, modeller, produkter, tjänster, affärsidéer m.m. Något som är nytt på platsen och bidrar till utveckling, är i den här strategins mening innovativt. Kunskapsutbyte mellan lokalsamhället och forskningen är en av flera möjligheter för utveckling på innovativa grunder.

Mål 5. Folkhälsa

Det femte målet handlar om livskvalitet, om fysisk och social hälsa. Det övergripande nationella folkhälsomålet är att skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Strategin syftar till ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum. Ambitionen är att leadermetoden bidrar till att skapa bättre förutsättningar för en stärkt hälsa.

7.2 Insatsområden

Övergripande mål 1 Hållbart småföretagande

Projekt inom de tre tematiska insatsområdena under den här rubriken ska verka för ökad konkurrenskraft i befintliga och nya företag och branscher, att tillfällen finns kvar och att nya tillkommer.

För att främja utvecklingen inom näringslivet lokalt, behövs en närmare samverkan med utbildning och forskning, regionalt, nationellt och internationellt. Teori och praktik tillsammans kan underlätta innovativa lösningar. Genom att använda leadermetoden kan de olika intressenterna ges möjlighet att genomföra projekt som gynnar alla parter.

Insatsområde 1.1 Ökad kompetens i lokala företag

För att företag i olika branscher ska kunna växa, finns det behov av ökad kompetens i små och medelstora företag. Det finns också behov av relevant kompetens för att företagare som är i ett uppstartsskede ska få bra möjligheter att bli konkurrenskraftiga. Företagare som ser ett gemensamt behov kan med hjälp av leadermetoden ha möjlighet att i projektform genomföra kompetensutveckling i form av t.ex. kurser, studiebesök och rådgivning.

Insatsområde 1.2 Nya lokala, nationella och internationella nätverk

För att öka små och medelstora företags konkurrenskraft behövs mer nätverksaktiviteter, gemensamma distributionslösningar, klusterbildningar inom och emellan företag och branscher. Dessutom behövs utveckling av gemensamma marknadsföringskoncept, ökade möjligheter till bra omvärldsbevakning samt kontakter med nationella och internationella nätverk. Företagare i samverkan kan med hjälp av leadermetoden ha möjlighet att i projektform utveckla fysiska och virtuella mötesplatser och koncept. Det finns goda möjligheter till nya samarbeten, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Insatsområde 1.3 Främja utveckling av företag samt produkter och tjänster

Förädlingsgraden på öns produkter och tjänster behöver utvecklas. Stöd i olika former behövs för att hjälpa nya och befintliga företagare att hitta bra former för företagande samt utveckling av produkter och tjänster. Sociala företag och kooperativ är en form som bör kunna användas mer. Nödvändiga generationsväxlingar (ägarskiften) i små och medelstora företag är ibland problematiska att genomföra. För att tänka nytt behövs goda exempel på hur det går att göra lösningar. Det kan vara avgörande för att en del företag ska kunna överleva och utvecklas. Företagare i samverkan kan med hjälp av leadermetoden ha möjlighet att i projektform jobba med dessa frågor.

Övergripande mål 2 Leva och verka på hela ön

Projekt inom de åtta tematiska insatsområdena under den här rubriken ska verka för ökade praktiska möjligheter till hållbart boende och arbete, ökade förutsättningar för att göra saker ihop, för ökad tillgänglighet till en god och hållbar närmiljö samt ökad möjlighet till livskvalitet, socialt liv och god hälsa.

Insatsområde 2.1 Möjlighet att bo och bygga

Det behövs nya smarta lösningar och goda exempel på hållbara sätt att exempelvis hantera vattenhushållning, vattenförsörjning och avloppshantering. Det kan vara avgörande för val av bostad och är ett hinder i vissa områden. Det handlar också om brist på boendialternativ i en del socknar, där det är önskvärt att ta fram modeller och metoder för att lokalt och tillsammans underlätta för att skapa tillgång. Genom att använda leadermetoden kan invånarna i projektform utveckla tankar, idéer och kunskap för att underlätta praktiska möjligheter att bygga och bo.

Insatsområde 2.2. Möjlighet till utbildning och jobb

Idag är det många som är beroende av bil för att ta sig till studier, arbete eller serviceorter för att handla, gå på bibliotek etc. För att underlätta vardagen, på ett miljönriktat vis utan bil, behövs alternativa transportlösningar t.ex. pooler för samåkning och frakt. Lösningar kan tas fram med hjälp av appar och andra digitala hjälpmedel. Det kan också handla om att förflytta arbetsplatsen till människorna, skapa gemensamma arbetsplatser för distansarbete. Genom att använda leadermetoden kan invånarna i projektform utveckla tankar, idéer och kunskap för att underlätta praktiska möjligheter att förflytta sig alternativt skapa lokala arbetsplatser.

Insatsområde 2.3 Möjlighet till gemensamma aktiviteter

Möjligheterna att behålla, utveckla och nyskapa gemensamma rum/mötesplatser behöver utvecklas. Det kan handla om att upprätta planer för bättre ekonomi i driften av byggnader och anläggningar, möjliggörande av tekniska lösningar för att gemensamma IT-aktiviteter ska kunna utvecklas och utveckling av miljöer för ökad fysisk och mental aktivitet, t.ex. LAN, kortspel, utegym, naturleder, teater m.m. Genom att använda leadermetoden kan invånarna i projektform utveckla tankar, idéer och kunskap för att underlätta praktiska möjligheter för gemensamma aktiviteter med inriktning på fritidsaktiviteter.

Insatsområde 2.4 Hållbar miljö

Lokalt kan invånarna tillsammans bevara och/eller utveckla sitt landskap utifrån de miljövärden som finns runt omkring. Det kan handla om vattnet i landskapet och det omgivande havet med sina vikar runt Gotlands kust. Det kan också handla om natur- och kulturmiljövärden. Miljöarbetet gynnar ekosystemtjänster och ger många mervärden för lokalbefolkningen, besökare och för näringslivet. Samarbete och kunskapsutbyte med andra områden i Sverige och i andra länder är viktiga faktorer för innovativa former och metoder. Genom att använda leadermetoden kan invånarna i projektform utveckla tankar, idéer och kunskap för att ta tillvara möjligheterna som finns kopplade till en hållbar miljöutveckling.

Insatsområde 2.5 Öka invånarnas kunskap och möjlighet att delta i den demokratiska processen

Erfarenheterna och åsikterna från lokalnivån behöver tas tillvara bättre i samhället. Dialogen behöver stärkas mellan enskilda invånare, lokala utvecklingsaktörer och beslutsfattare. Kopplingen mellan landsbygden och staden behöver bli tydligare. Former för dialog och demokrati behöver utvecklas. De ökade möjligheterna med IT-baserad dialog är en möjlighet bland flera. Det finns behov av att skapa ökat intresse hos invånarna i frågor som rör samhället vi lever i och ökad kunskap kring IT-användning. Genom att använda leadermetoden kan invånarna, i projektform, utveckla tankar, idéer och kunskap för att underlätta för många fler att bli delaktiga i beslut. Det handlar även om att inkludera de grupper som idag inte känner sig som en del av samhället, t.ex. personer med funktionshinder, ungdomar och utlandsfödda.

Insatsområde 2.6 Kunskap om lokal ekonomi och metoder för lokal utveckling

En fråga som är av stor vikt är nya möjliga finansieringsformer för föreningar, organisationer och företagare som vill utveckla verksamhet. Här är det viktigt att stödja nya tjänster som ger ökad tillgång på lokalt kapital. Mer kunskapsunderlag kring bygdens ekonomi och sociala kapital behöver tas fram och synliggöras, för fortsatt utveckling lokalt på mindre orter eller i geografiskt avgränsade områden. Praktisk tillämpning som kan tjäna som goda exempel kan också utvecklas. Genom att använda leadermetoden kan invånarna i projektform utveckla tankar, idéer och kunskap för att lägga en bra grund för fortsatt lokal utveckling.

Insatsområde 2.7 Ökade möjligheter till en hälsofrämjande vardag

Det finns mycket att göra tillsammans för att öka förutsättningarna för god hälsa bl.a. genom kunskapshöjning och ökad tillgång till friskvårdsaktiviteter på nära håll. Genom att använda leadermetoden kan invånarna i projektform utveckla tankar, idéer och kunskap för att stimulera god social och fysisk hälsa.

Insatsområde 2.8 Ökade möjligheter till sysselsättning för alla

Arbetslöshet, låg inkomst och en känsla av utanförskap skapar ohälsa. Insikten att alla behövs för att Gotland ska bli en plats där alla kan arbeta och bo måste förankras hos gotlänningarna. Fördomar och rädslor ska bekämpas med kunskap och goda exempel. För att främja individens möjligheter behövs strukturer för nätverksbyggande, utbildning och en personlig valfrihet. Fler och nya möjligheter för att underlätta övergång mellan studier och arbetsliv, t ex mentorskap och praktikplatser behövs. Det är viktigt att behovet hos arbetsgivarna tydliggörs och att kunskapen höjs hos både arbetsgivare och arbetstagare. Kunskap i olika former behövs för att förbättra människors ställning på arbetsmarknaden, det gäller särskilt kvinnor, ungdomar, nyanlända och personer med funktionsnedsättning. Sociala innovationer skapas när underifrånperspektiv på nya sätt möter sociala behov som inte tillgodoses av marknaden eller den offentliga sektorn. En samhällelig innovation riktar sig till hela samhället. Här finns möjligheter för en tydligare samverkan mellan stad och land. Genom att använda leadermetoden kan flera aktörer i projektform utveckla möjligheter för fler att komma ut i arbetslivet.

Övergripande mål 3 Förnyelsebar energiomställning på Gotland

Projekt inom de tre tematiska insatsområdena under den här rubriken ska verka för minskad miljöbelastning genom omställning till ett samhälle som är energisnålt och som bygger på förnyelsebara energikällor.

Insatsområde 3.1 Samverkan för lokal energiomställning

Goda exempel på gemensamma ekonomiska, praktiska lösningar kan initieras och genomföras på en mindre ort eller i ett avgränsat geografiskt område. Det handlar om ett helhetsgrepp där energieffektivisering och lokal energiproduktion kan skapa hållbara lokalsamhällen utifrån ett kretsloppstänkande. Genom att använda leadermetoden kan invånarna, i projektform, utveckla tankar, idéer och kunskap för att få fram underlag för gemensam energiomställning på en ort eller i ett område.

Insatsområde 3.2 Öka användningen och/eller produktionen av förnyelsebar energi

Fler lokala tillämpningar av användning av förnybar energi för bland annat byggnader och transporter både på land och till havs behövs. Fler lokala tillämpningar av användning och produktion av förnybar energi behövs. Genom att använda leadermetoden kan invånarna i projektform utveckla tankar, idéer och kunskap samt praktiska försök för att öka användningen och produktionen av förnyelsebar energi på Gotland och från det kringliggande havet. Området biogasanvändning och- produktion bör utvecklas vidare, liksom småskalig elproduktion och användning av elfordon. Detta är exempel på områden där Gotland ligger långt framme. Kontakt med forskning kring förnyelsebar energi kan ge nya infallsvinklar.

7.3 Handlingsplan

Det finns goda möjligheter att använda leadermetoden för en större helhetssyn på lokal nivå med den flerfondsmodell som gäller för Gotlands strategi. Fonderna kan användas var för sig, men flera projekt kan ha ett gemensamt övergripande mål som kan handla om t.ex. en mer konkurrenskraftig besöksnäring. I ett sådant exempel skulle olika projekt ge synergieffekter genom att utvecklingen sker inom olika områden, parallellt eller vid olika tidpunkter under programperioden. I exemplet med besöksnäringen kan ett socialfondsprojekt ha målsättningen att matcha arbetslösas förutsättningar med företagarnas behov, ett projekt i havs- och fiskerifonden kan skapa förutsättningar för utveckling av fisketurism, ett projekt i regionalfonden kan erbjuda utbildning för guider, ett projekt i landsbygdsfonden kan utveckla nätverk som är viktiga för företag inom besöksnäringen.

Det kommer inte att vara möjligt att finansiera ett och samma projekt med medel från olika fonder. Det behöver därför för varje projekt göras en tydlig avgränsning. På Gotland kommer ingen geografisk begränsning att gälla, förutom att landsbygdsfonden i enlighet med regelverket inte är möjlig att använda i Visby. Följande gäller övergripande för finansiering från de olika fonderna.

Socialfonden

Projekt som kan få in fler människor i arbetslivet, oavsett kön, ålder och etnicitet, kan få stöd genom socialfonden lokalt. Det handlar om att ta tillvara den lokala arbetsmarknadens behov och genomföra insatser som matchar detta på ett sätt som tar tillvara människors olika förutsättningar.

Kompetensutveckling, social utveckling, mentorskap och andra former för övergången till arbetslivet är insatser som är aktuella. Detta område handlar mycket om att motverka utanförskap, öka möjligheterna till social delaktighet och hälsa samt att stärka invånarnas möjlighet till ett bra liv. Projekt kan med fördel genomföras för att överbrygga klyftor mellan land och stad.

Socialfondsmedel används inom målområdet: 2.8 Ökade möjligheter till sysselsättning för alla.

Regionalfonden

Projekt som främjar lokal utveckling genom ökat entreprenörskap, särskilt genom att underlätta för att nya idéer i affärsverksamhet ska kunna bli verklighet och för att nya företag ska etableras, kan vara aktuella i regionalfonden lokalt. Främjande av entreprenörskap är viktig, liksom innovativ utveckling med inriktning på miljöteknik, förnybar energi, energieffektivisering och grön omställning. Kvinnors företagande är en prioritering inom fonden på nationell nivå.

Regionalfondsmedel används inom målområdena: *Hållbart småföretagande och Förnyelsebar energiomställning på Gotland*. Insatsområdena är 1.1 Ökad kompetens i lokala företag, 1.3 Främja utveckling av företag samt produkter och tjänster samt 3.2 Ökad användning och/eller produktion av förnyelsebar energi.

Havs- och fiskerifonden

Projekt som främjar omstruktureringen och anpassningen av ett minskande yrkesfiske och till ett hållbart och resurseffektivt vattenbruk och fiske, kan genomföras med medel från fonden. Fiskerinäringen ska ses som en helhet där kedjan från hav till bord är viktig i omställningen, även fisketurism, husbehovsfiske och sportfiske räknas in. Det betyder att fonden kan användas i vidare mening så länge det finns en tydlig koppling till vattenbruk eller fiske. Utvecklingen ska bygga på ett innovativt och kunskapsbaserat fiske och vattenbruk. Fonden har tydligt miljöfokus där miljöinsatser och vattenvårdande insatser är viktiga områden.

Havs- och fiskerifondsmedel används inom målområdena: *Hållbart småföretagande, Leva och verka på hela ön* och *Förnyelsebar energiomställning på Gotland*. Insatsområdena är 1.1 Ökad kompetens i lokala företag, 1.2 Nya lokala, nationella och internationella nätverk, 1.3 Främja utveckling av företag samt produkter och tjänster samt 2.4 Hållbar miljö och 3.2 Ökad användning och/eller produktion av förnyelsebar energi.

Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling

Projekt som är inriktade på landsbygdsutveckling i vid bemärkelse kan vara aktuella för finansiering från fonden lokalt. Landsbygdsföretag, ska stärkas i sin konkurrenskraft för att sysselsättningen ska behållas och öka. Det finns stort fokus på förvaltning av naturresurser och klimatåtgärder, samt social delaktighet och möjligheter till grundläggande tjänster på landsbygden, t.ex. inom fritids- och kulturområdet.

Landsbygdsfondens medel kan användas inom *alla målområden* och de flesta insatsområdena, med undantag för 2.8 där endast socialfondsmedel är aktuella.

Samarbeten för att nå målen

Det finns goda möjligheter att jobba tillsammans med andra aktörer både på Gotland och på fastlandet för att uppnå de övergripande målen och målen i insatsområdena. På Gotland finns flera viktiga samarbetspartners på myndighetsnivå, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Gotland (kommunen), Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen. Här handlar det om att koordinera behov, insatser och möjligheter till finansiering.

Gotländsk kraftsamling för Östersjön är en annan samarbetspartner som är viktig för att nå resultat i miljöfrågorna kopplade till havet. Bakom detta initiativ står Länsstyrelsen i Gotlands län, Region Gotland, Uppsala universitet Campus Gotland och Forum Östersjön. Detta är en del av Östersjöinitiativet som omfattar länderna runt Östersjön. Där kan även LAG samarbeta internationellt.

Sedan tidigare finns det utvecklade samarbeten på lokal nivå med motsvarande nivå i Finland, Åland och Norge och dessa kontaktytor är fortsatt viktiga för att ta lärdom av varandra och utveckla nya metoder och modeller.

Samarbete med andra leaderområden i Sverige är också av intresse, särskilt inom regional- och socialfondsregionen Småland och öarna där Gotland ingår på nationell nivå. Det finns många likheter där erfarenhetsutbytet är viktigt.

Gotland Grönt Centrum är ett kluster under utveckling, där utbildning och rådgivning för de gröna näringarna kommer att samlas. Detta är en samarbetspartner som är viktig för att koordinera insatser inom detta område, inte minst när det gäller kompetensförsörjning och kompetensutveckling.

Kansliets arbete

I inledningsfasen kommer kansliet att tillsammans med LAG ta fram underlag för paraplyprojekt med tematiska inriktningar. Paraplyprojekt ger projektgrupper möjligheter att på ett effektivt sätt genomföra förstudier eller i praktiken omsätta mindre projekt inom t ex miljöområdet. Paraplyprojekten är särskilt lämpliga inom landsbygdsfonden och havs- och fiskerifonden. Projekten gör det möjligt att konkret nå ut med budskapet om att programmet har startat, vilket är viktigt efter en lång tids väntan. Speciella utlysningar är ett annat verktyg som kommer att användas för att skapa intresse och aktivitet kring önskade områden. I den kommunikationsplan som kommer att tas fram beskrivs hur de olika målgrupperna ska nås. Kansliet kommer att ta hjälp av det fiskeutskott som ska finnas kopplat till LAG, som en viktig samarbetspartner för havs- och fiskeriprogrammet. Ambitionen är att samtliga fonder ska kunna användas så fort organisationen är på plats.

7.4 Urvalsprocess

Det finns tydliga krav från EU när det gäller hanteringen av ansökningar, bedömningar och prioriteringar. Ansökningsprocessen ska vara transparent och objektiv.

De som kan söka stöd inom lokalt ledd utveckling är olika grupperingar – föreningar eller andra sammanslutningar, företag och offentliga aktörer. Underifrånperspektivet är alltid centralt. Projekten ska skapa mervärden för många människor.

EU-förordningen ställer krav på hur en urvalsprocess ska se ut vilket bland annat innebär att:

- ✓ Lokala aktörers kapacitet att utveckla och genomföra insatser som gynnar den lokala miljön ska främjas.
- ✓ Ett öppet urvalsförfarande som ska förhindra diskriminering ska införas.
- ✓ Objektiva kriterier för urval av insatser ska användas, för att undvika intressekonflikter.
- ✓ Ingen part i LAG har majoritet över någon annan.
- ✓ Urvalsförfarandet ska dokumenteras skriftligt.
- ✓ Urvalet av ansökningar som får stöd ska stämma överens med strategin och prioriteras i enlighet med strategins mål.

Det här är en beskrivning av hur LAG, med hjälp av kansliet, ska hantera ansökan och göra urvalen:

1. Någon eller några har en projektidé och kontaktar leaderkansliet. Idén kan också gå via någon i LAG-gruppen som slussar den eller de som står bakom idén vidare till kansliet.
2. En anställd på kansliet fungerar som kontaktperson från det att projektet utvecklas till det att genomförandet sker och uppföljning och utvärdering görs. Kansliet ska även kunna lotsa projektägaren till någon annan möjlig finansiär.

3. Projektägaren får hjälp med att utveckla projektet genom att tillsammans med kontaktpersonen bland annat gå igenom ett antal förberedande frågor. Det handlar mycket om att stämma av hur det tänkta projektet stämmer med strategins målsättningar, genomförandekapacitet mm bl.a. ska en analys kring de horisontella målen göras.
4. Den färdiga ansökan registreras i datasystemet och behandlas av kontaktpersonen som också blir föredragande av ärendet för LAG. Ansökan stäms av med andra tänkbara finansiärer för att undvika dubbelfinansiering. Ansökan stäms också av mot regionala strategidokument och med bland andra Länsstyrelsen och Region Gotland med syfte att samordna utvecklingsinsatser. På så sätt kan synergieffekter för samhällsutvecklingen uppnås.
5. En beredningsgrupp inom LAG tar fram förslag till beslut och om de anser att särskild sakkunskap behövs för att bedöma ansökan, kallas expertrådet för den aktuella frågeställningen in. Särskild sakkunskap kopplad till de olika fonderna kan behövas och i så fall tas den in.
6. Kansliet ser till att allt underlag kommer beredningsgruppen och senare LAG till del. Det ska ingå; dokumentation av ärendet och kopplingen till strategin och indikatorer, projektansökan, projektplan, kostnadsbudget och finansieringsplan samt utlåtande från eventuella experter.
7. Urvalsprocessen ska ha tydlig koppling till strategin och dokumenteras skriftligt. Projekten betygssätts utifrån urvalskriterierna, hur väl de uppfyller strategins mål. Urvalskriterierna innehåller poäng och viktning. Det finns bedömningsgrunder som hjälp till den/de som ska poängsätta. Urvalskriterierna är ett viktigt redskap för varje LAG-ledamot, vid inläsningen av projektet och vid LAG:s ställningstagande för beslut. Avslagsnivån definieras i urvalskriterierna.
8. LAG beslutar enligt strategins urvalsmodell med hänsyn till strategins insatsområden och indikatorer samt kopplingen till vald fond. Det ska finnas goda möjligheter att grunda beslutet på diskussion i LAG-gruppen utifrån gemensamma tolkningar av beredningsgruppens poängsättning av urvalskriterierna. Besluten ska ha tydliga motiveringar och villkorsbeskrivningar.
9. Projektägaren får ett muntligt besked om bifall, återremittering eller avslag samt motiveringen, dagen efter LAG-mötet. Ett beslut från LAG-mötet skickas ut så fort som möjligt. Det betonas där att det också krävs ett formellt beslut från förvaltande myndighet.
10. Handläggningen slutförs på kansliet och underlaget går vidare till Jordbruksverket som tar det formella beslutet.
11. När det formella beslutet är klart får projektägaren detta från Jordbruksverket.
12. Kansliet har ett startmöte med projektägaren, för att lägga gemensam grund för projektgenomförandet, redovisningar och uppföljningsmöten. Projektet kan också komma att få en mentor från LAG-gruppen, som tillsammans med kontaktpersonen från kansliet följer projektet. Resultaten från uppföljningarna återkopplas till hela LAG.

7.5 Mål och urvalskriterier

Nedan följer mål och indikatorer inom varje insatsområde grupperat efter respektive fond inom insatsområdet. När det gäller indikatorer finns de som är obligatoriska för respektive fond på ett övergripande plan för den fonden. I tabellen nedan har indikatorer som passar till respektive mål redovisats.

De prioriteringar som föreligger är kopplade till respektive utmaning. De utmärks i tabellerna nedan med att **prioriterade mål har en fetare text** än mindre prioriterade mål.

[Mål 1] Hållbart småföretagande

- gotländskt småföretagande ska bli mer lönsamt, sysselsättningsskapande och resurseffektivt. Samarbete, entreprenörskap och innovation är ledstjärnor för utveckling på hela ön.

Insatsområde 1.1 Ökad kompetens i lokala företag

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	1.1.1 Ökad kompetens i nya och befintliga småföretag inom besöksnäring samt areella näringarna inklusive livsmedel	<i>Antal deltagare i utbildning/rådgivning</i> <i>Antal deltagare <36 år</i> <i>Antal nyskapade arbetstillfällen</i>	175 22 4
	1.1.2 Ökad kompetens i nya och befintliga småföretag		
Havs- och fiskerifonden	1.1.1 Ökad kompetens i nya och befintliga småföretag kopplat till fiskenäringen inklusive diversifiering	<i>Antal deltagare i utbildning/rådgivning</i> <i>Antal deltagare <36 år</i>	60 10
Regionalfonden	1.1.1 Ökad kompetens i nya och befintliga småföretag i Visby	<i>Antal deltagare i utbildning/rådgivning</i>	30
		<i>Antal deltagare <36 år</i>	5
		<i>Antal nystartade små- och medelstora företag</i>	1

Insatsområde 1.2 Nya lokala, nationella och internationella nätverk

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	1.2.1 Utveckla samarbeten som till exempel nätverk och kluster	<i>Antal nya samarbeten</i>	18
		<i>Antal nya samarbeten nationellt</i>	8
		<i>Antal nya samarbeten internationellt</i>	5
Havs- och fiskerifonden	1.2.1 Utveckla samarbeten som till exempel nätverk och kluster	<i>Antal nya samarbeten</i>	10
		<i>Antal nya samarbeten nationellt</i>	3
		<i>Antal nya samarbeten internationellt</i>	2

Insatsområde 1.3 Främja utveckling av företag samt produkter och tjänster

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbyggsfonden	1.3.1 Utveckla produkter och tjänster inom besöksnäringen och areella näringen inklusive livsmedel	Antal deltagande företag	50
		Antal utvecklade produkter	24
	1.3.2 Stödja åtgärder för att underlätta generationsskiften /ägarskiften	Antal utvecklade tjänster	24
		Antal nya tekniker	7
1.3.3 Utveckla produkter och tjänster	Antal deltagare <36 år	15	
Havs- och fiskerifonden	1.3.1 Utveckla produkter och tjänster inom fiskerinäringen	Antal nyskapade arbetstillfällen	32
		Antal goda exempel	5
	1.3.2 Stödja åtgärder för att underlätta generationsskiften /ägarskiften	Antal deltagare i inspirationsträffar	40
		Antal bevarade arbetstillfällen	10
1.3.3 Utveckla nya former av samverkan	Antal nya grupper	3	
Havs- och fiskerifonden	1.3.1 Utveckla produkter och tjänster inom fiskerinäringen	Antal deltagande företag	40
		Antal utvecklade produkter	20
	1.3.2 Stödja åtgärder för att underlätta generationsskiften /ägarskiften	Antal utvecklade tjänster	20
		Antal nya tekniker	5
1.3.3 Utveckla nya former av samverkan	Antal nyskapade arbetstillfällen	2	
	Antal nyskapade företag	1	
Regionalfonden	1.3.1 Stödja åtgärder för att underlätta generationsskiften /ägarskiften i Visby	Antal goda exempel	3
		Antal deltagare inspirationsträffar	30
	1.3.2 Utveckla produkter och tjänster med utgångspunkt från Visby	Antal bevarade arbetstillfällen	5
		Antal nyskapade arbetstillfällen	3
1.3.3 Utveckla nya former av samverkan	Antal deltagare <36 år	3	
	Antal deltagande företag	5	
Regionalfonden	1.3.1 Stödja åtgärder för att underlätta generationsskiften /ägarskiften i Visby	Antal utvecklade produkter	2
		Antal utvecklade tjänster	3
	1.3.2 Utveckla produkter och tjänster med utgångspunkt från Visby	Antal nya tekniker	2
		Antal nystartade små- och medelstora företag	1
1.3.3 Utveckla nya former av samverkan	Antal nya grupper	1	

[Mål 2] Leva och verka på hela ön

- möjligheterna för hållbart boende, långsiktig försörjning samt delaktighet i samhället genom lokala lösningar ska förbättras. Det skapar bl.a. möjligheter för att invånarantalet på landsbygden ska bibehållas.

- social gemenskap, möjlighet till långsiktig försörjning och inflytande för alla boende oavsett individens förutsättningar ska öka

Insatsområde 2.1 Möjlighet att bo och bygga

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	2.1.1 Innovativa lösningar på vattenhushållning, vattenförsörjning och avloppshantering	Antal lösningar Antal modeller	13 5
	2.1.3 Nya modeller för att lösa boendebrist lokalt		

Insatsområde 2.2 Möjlighet till utbildning och jobb

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	2.2.1 Alternativa transportlösningar	Antal samverkanslösningar Antal användare Antal nya arbetsplatser	3 75 3
	2.2.2 Nya samordnade arbetsplatser		

Insatsområde 2.3 Möjlighet till gemensamma aktiviteter

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	2.3.1 Bidra till att behålla, utveckla och nyskapa gemensamma rum/mötesplatser	Antal berörda platser Antal IT-anpassade rum Antal invånare som berörs Antal driftlösningar	10 3 1500 10
	2.3.2 Långsiktiga driftlösningar	Antal nya aktivitetsplatser	10
	2.3.3 Nya möjligheter till utomhusaktiviteter		

Insatsområde 2.4 Hållbar miljö

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	2.4.1 Miljösatsningar	Antal miljösatsningar Deltagare vid inspirationsträffar	20 50
	2.4.3 Nya samarbeten nationellt och internationellt	Antal utvecklade ekosystemtjänster Antal nya samarbeten	10 15
		Antal nya nationella samarbeten Antal nya internationella samarbeten	5 2
Havs- och fiskerifonden	2.4.1 Miljösatsningar kopplade till vattendrag och hav	Antal miljösatsningar Antal nya samarbeten Antal nya nationella samarbeten	33 8 4
	2.4.2 Miljösatsningar kopplade till fiskets kulturmiljöer	Antal nya internationella samarbeten	1
	2.4.3 Nya samarbeten nationellt och internationellt		

Insatsområde 2.5 Öka invånarnas kunskap och möjlighet att delta i den demokratiska processen

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	2.5.1 Ökad kunskap kring IT-användning	Antal deltagare	150
		Antal deltagare med funktionshinder	25
	2.5.2 Nya dialogformer/ dialogforum	Antal ungdomar	25
		Antal utlandsfödda	15
	2.5.3 Ökad kunskap i samhällsplaneringsfrågor	Antal nya forum	5

Insatsområde 2.6 Kunskap om lokal ekonomi och metoder för lokal utveckling

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	2.6.1 Utveckla nya former av kapitalförsörjning	Antal nya lösningar	5
		Antal föreningar, organisationer och företag som hittat kapital	10
	2.6.2 Ökad kunskap och tillämpning om lokal utveckling	Antal inventeringar	5
		Antal deltagare	50

Insatsområde 2.7 Ökade möjligheter till en hälsofrämjande vardag

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	2.7.1 Ökad kunskap om hälsa (social och fysisk) och friskvård	Antal deltagare	50
		Antal rådgivningar	20
			Antal användare
	2.7.2 Ökad tillgång till friskvårdsaktiviteter	Antal samarbeten	10

Insatsområde 2.8 Öka möjligheter till sysselsättning för alla

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Socialfonden	2.8.1 Ökad möjlighet till matchning genom inspirationsträffar, kompetensutveckling, mentorskap, praktikplatser mm.	Antal deltagare	170
		Antal män	30
		Antal kvinnor	60
		Antal deltagare med funktionshinder	10
		Antal ungdomar	20
		Antal utlandsfödda	40
	2.8.2 Utveckla sociala innovativa organisationer och företag	Ant. anst. inkl. egenföretagare med förbättrad arbetsmarknadssituation, efter avslutad åtgärd	85
		Ant. arbetslösa deltagare och långtidsarbetslösa som är i sysselsättning inklusive egenföretagare, efter avslutad åtgärd.	15
	2.8.3 Minska klyftan mellan stad och land	Antal nya verksamheter	5
		Antal nya produkter	5
		Antal nya tjänster	5
		Antal nya former av samverkan	3
		Antal sociala företag	5

[Mål 3] Förnyelsebar energiomställning på Gotland

- antalet nya intressenter ska öka och förutsättningarna för produktion, konsumtion och ägande av förnyelsebar energi ska förbättras

Insatsområde 3.1 Samverkan för lokal förnyelsebar energiomställning

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	3.1.1 Ökad hållbar lokal resurseffektivisering	Antal planer Antal samarbeten Antal samarbeten nationellt	8 14 5
	3.1.2 Utveckla samarbeten nationellt och internationellt	Antal samarbeten internationellt	1

Insatsområde 3.2 Ökad användning och/eller produktion av förnyelsebar energi

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfonden	3.2.1 Ökad samverkan för lokala tillämpningar av förnyelsebar energi	Antal nya samarbeten Antal nya fastigheter som använder förnyelsebar energi	10 30
	3.2.2 Ökad användning och/eller produktion av förnyelsebar energi	Antal nya fordon som använder förnyelsebar energi Antal nyskapade arbetstillfällen Antal förstudier Antal pilotprojekt Antal nya produkter Antal nya tjänster	30 6 20 9 10 5
Havs- och fiskerifonden	3.2.1 Ökad samverkan för lokala tillämpningar av förnyelsebar energi	Antal nya samarbeten Antal båtar som använder förnyelsebar energi	8 3
	3.2.2 Ökad användning och/eller produktion av förnyelsebar energi	Antal förstudier Antal pilotprojekt Antal nya produkter Antal nya tjänster	6 3 5 2
Regionalfonden	3.2.1 Ökad samverkan för lokala tillämpningar av förnyelsebar energi	Antal planer Antal samarbeten Antal samarbeten nationellt	6 12 5
	3.2.2 Ökad användning och/eller produktion av förnyelsebar energi	Antal samarbeten internationellt	1

Urvalskriterier

För att välja ut de ansökningar som effektivast leder till utvecklingsstrategins prioriteringar finns det urvalskriterier. Detta krav gäller alla leaderområden, Urvalskriteriernas innehåll speglar varje områdes unika strategi och skiljer sig därför åt.

Hur urvalskriterierna räknas

Urvalskriterierna avgör hur en ansökan prioriteras.

Poängsättning

För varje urvalskriterium finns det poängsättningar. Om det står plustecken för poängsättningen betyder det att den poängsättningen kan räknas tillsammans med andra. Om det inte finns något plustecken räknas enbart den högsta poängnivån som uppfylls. Det totala antalet poäng är alltid mellan 0 och 5 poäng.

Viktning

När ett urvalskriterium är färdigbedömt multipliceras poängen med viktningen. Detta leder till att urvalskriterier som bedöms vara viktigare har en större effekt på hur ansökan ska prioriteras

Krav på poäng avgör om ansökan prioriteras

För att en ansökan ska prioriteras krävs följande:

- Att den viktade summan för urvalskriterierna är minst lika hög som minimipoängen som gäller för insatsområdet.
- Att ansökan måste få poäng i minst två av de angivna urvalskriterierna.
- Att det av ansökan tydligt framgår hur de horisontella målen är analyserade och hanterade.

Samtliga av dessa krav uppfylls kommer ansökan att prioriteras på det sätt som anges i strategin.

Urvalskriterierna ligger i bilaga 1.

8. Finansieringsplan

Fördelning per kostnadsslag	Landsbygdsfond	Havs- o fiskeri fond	Regionalfond	Socialfond	Summa
Drift	11 400 000				11 400 000
Projekt	26 285 446	10 346 778	2 836 631	4 134 410	43 603 265
Samarbete	1 000 000	500 000	200 000	200 000	1 900 000
Summa	38 685 446	10 846 778	3 036 631	4 334 410	56 903 265

9. Organisation

Organisationen som ska genomföra strategin behöver på alla plan arbeta proaktivt för att kommunicera möjligheterna och behoven där det är särskilt bra att använda just leadermetoden för utveckling. Kansliet, föreningen och LAG ska bygga upp nya sätt att jobba för att säkra att nya tankesätt, nya aktörers kompetenser och nya målgrupper omfattas så att de behov och utvecklingsmöjligheter som har identifierats i strategin genomförs. Det är viktigt att alla i organisationen har en gemensam bild av *vad* som kan och bör göras och också *hur* det kan och bör göras. Det ska finnas stor lyhördhet för att utveckla arbetssätt och metoder. Indikatorerna är viktiga hjälpmedel för en lärande organisation, här avses både kvantitativa och kvalitativa sådana. Här nedan beskrivs de olika delarna i organisationen.

9.1 Administrativ kapacitet och kansliets arbete (drift)

Det är grundläggande för verksamheten att kansliet är väl organiserat med kunnig och effektiv personal.

Kansliet får inte vara för litet, med tanke på den sårbarhet som då finns för verksamheten, optimalt är tre-fyra personer. En eller två personer får extra ansvar som verksamhetsledare. Ytterst är det budgetens omfattning som avgör behovet och den ekonomiska ramen för antalet tjänster. Jämn könsfördelning är en målsättning och helst ska det också finnas en spridning i ålder hos de anställda.

Var och en som jobbar på kansliet måste ha god kunskap kring målen för EU 2020 och innehåll och mål för EU:s olika fonder och de olika regelverken. Dessutom ska de vara insatt i regionala styrdokument och andra relaterade dokument. Kanslipersonalen ska ha hela ansvaret för att projekt som kommer till LAGs beredning är formellt mogna och att underlagen är tydliga så att det är möjligt för beredningsgrupper/hela LAG att ta ställning.

Personalen ska vara bra på att kommunicera både muntligt och skriftligt, med projektgrupper, LAG och med myndigheter. Det är fördelaktigt om rekryterad personal har erfarenhet från projektadministration, projektledning, gärna också från företagande. Kansliet behöver även kunna hantera, planera och utföra

strategins kommunikationsplan. Föreningens egen redovisning kräver relevant ekonomisk kompetens.

Administrativ samverkan med andra utvecklingsområden i landet kan vara intressant att se på för att öka effektiviteten, och det kan också vara möjligt att samverka administrativt med andra aktörer på ön.

En anställning på kansliet ska inledas med en introduktionsutbildning och det ska finnas möjligheter till fortbildning under anställningen. Ett lärande kansli är en väsentlig del av genomförandet av programmet. Lärandet handlar om att utifrån erfarenheter från olika håll utveckla metoder och former för en smidig administration. Personalen ska ha nära samverkan med LAG-gruppen där kunskapsutbytet under processens gång är mycket väsentlig.

Kansliet bör i kreativ anda så långt som möjligt utveckla och använda digitala lösningar för projektredovisning, intern/extern utbildning, omvärldskontakter, intern/extern uppföljning och interna/externa möten. IT-användningen är ett av flera steg för en miljömedveten administrativ organisation.

Kontinuerligt utbyte med andra utvecklingsområden nationellt och internationellt kan ge nya erfarenheter som gör att arbetet utvecklas. Expertkompetens kopplat till särskilda målinriktningar kan om möjligt delas med fler leaderområden. Ungas delaktighet i lokalsamhällets utveckling ska uppmuntras. En möjlighet är att kansliet kan fungera som praktikplats. Detta kan också vara en möjlig rekryteringsbas för LAG.

9.2 Partnerskapet och föreningen

Under vårvintern 2014 organiserades ett arbete för att ta fram en ansökan och lokal utvecklingsstrategi för att Gotland ska bli ett eget område inom Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden.

LRF Gotland tog på sig ansvaret för att ansöka om förstudiemedel och leda processen. En interimsgrupp utsågs där tio organisationer finns representerade (se kap 3). En referensgrupp med mer än 20 organisationer bildades, motsvarande ett partnerskap. Särskild sakkunskap inom olika ämnen, t ex fiskerinäringen, finns med och det har dessutom funnits olika fokusgrupper för diskussioner i olika frågor kring innehållet i strategin. Fokusgruppernas inriktning har varit: besöksnäringen; fiske och vattenbruk; lantbruk, mat och livsmedel, barn och ungdom/föräldraföreningarna; Regional Digital Agenda, idrott, lokal ekonomi, energi och klimat.

Näringslivet är särskilt representerat i partnerskapet genom att Fiskeområde Gotland, Tillväxt Gotland, LRF, Företagarna, Hushållningssällskapet, Gotlands förenade besöksnäring och Produkt Gotland finns med i partnerskapet.

Den ideella sektorn är representerad genom Länsbygderådet, Gotlands Idrottsförbund, Naturskyddsföreningen, Bygdegårdarnas Riksförbunds Gotlandsavdelning, Gotländska utvecklingsbolag i samverkan, Svenska kyrkan med fler.

De regionala utvecklingsfrågorna och samordningen med fonder på regional nivå är representerade genom Region Gotland (kommunen) och Länsstyrelsen. Särskilt sakkunnig inom jämställdhet har adjungerats till interimsgruppen och till referensgruppen.

Partnerskapet har för avsikt att bilda en förening när strategin är godkänd. En formell förfrågan, för att få in avsiktsförklaring för att delta, har gått ut till organisationerna i partnerskapet som har stått bakom framtagningen av strategin.

9.3 LAG – den lokala aktionsgruppen

Vårt LAG ska ha både bredd och specialkunskap i olika frågor. Jämfört med tidigare programperioder, när vi på Gotland använt leadermetoden för den lokala utvecklingen, kommer nu nya utmaningar med hantering av flera fonder än tidigare, eftersom socialfonden och regionalfonden nu också är aktuella. Det finns gotländska erfarenheter från tidigare perioder med både LAG och FOG och de tas tillvara när vi formar ett gemensamt LAG för den nya programperioden.

LAG bör ha 15-21 ordinarie platser. Antalet bygger på att det ska vara möjligt för valberedningen att balansera olika mål för sammansättningen. Det ska finnas en trepartssammansättning, ideell, privat och offentlig sektor, där målsättningen är lika representation. Det bör även ingå minst två ungdomsrepresentanter samt finnas en jämn könsfördelning. Eftersom hela ön berörs av strategin är det också önskvärt att LAGs medlemmar är bosatta på olika ställen på ön och därmed garanterar lokal förankring så långt det är möjligt.

Ledamöterna ska i första hand vara generalister med god lokal och regional kunskap om utvecklingsbehov och väl utvecklade egna nätverk. Engagemanget hos ledamöterna är a och o.

Olika specialkunskaper finns hos ledamöterna, men vi ser möjligheter i att till LAG ha organiserade expertråd i olika frågor. Ett sådant råd kan bestå av olika antal personer och ska kunna bidra med sakkunskap i LAGs beredning. Expertråden kan också kopplas in på ett tidigt stadium när ärenden bereds på kansliet. Expertråden får under processen ökad kunskap kring leadermetoden och kan fungera som rekryteringsbas för framtida LAG. Särskild sakkunskap om jämställdhet och andra horisontella mål bör finnas till hands.

Det är väsentligt att LAG har tillgång till all den kompetens som behövs för att hantera de fyra fondernas inriktningar och mål för att projekten som genomförs inom strategins ramar ska få bästa effekt.

- Socialfonden – här krävs särskild kunskap om den aktuella arbetsmarknaden på ön, matchningsbehoven näringsliv/arbetsmarknad samt erfarenheter som kan tillföra nya tankar och idéer för att få in fler människor i arbetslivet, i synnerhet de som står längst från arbetsmarknaden idag, vilket särskilt gäller unga, kvinnor samt utlandsfödda. Erfarenheter från projekt inom socialfonden är ett viktigt område. Här är Arbetsförmedlingen en mycket viktig part som bör ingå i LAG eller åtminstone finnas med i ett utskott för att proaktivt arbeta med socialfondsprojekt inom Lokalt ledd utveckling.
- Regionalfonden – här krävs särskild kunskap om entreprenörskap och innovationer, speciellt kopplat till miljöteknik, förnybar energi och grön omställning samt insikter om näringslivets aktuella förutsättningar på ön. Särskild vikt bör läggas på ungas och kvinnors möjligheter till entreprenörskap och företagande eftersom detta är en underrepresenterad grupp. Här är Ungt Företagande och Region Gotlands

näringslivsutvecklingskontor, en mycket viktig part som bör ingå i LAG eller åtminstone finnas med i ett utskott för att stimulera till regionalfondsprojekt inom Lokalt ledd utveckling.

- Havs- och fiskerifonden – här krävs särskild kunskap som bör tillgodoses genom ett särskilt fiskeutskott. Det saknas en sammanhållande organisation för denna näring på ön, motsvarande lantbrukets LRF, men sedan 2005 finns ett Samförvaltningsinitiativ som fungerar som plattform i länet. Den gruppen består av representanter för yrkesfiske, fiskberedning/ fiskarkvinnor, sportfiske, husbehovsfiske, vattenägare, vattenbruk, fisketurism och myndigheter. Förutom tre platser i LAG bör det finnas ett särskilt fiskeutskott för att behandla frågor kring projekt inom Lokalt ledd utveckling.
- Landsbygdsfonden för landsbygdsutveckling – här krävs en bredd i kompetensen eftersom fonden är den mest omfattande och vida, både innehållsmässigt och ekonomiskt. Särskild kompetens ska finnas i LAG när det gäller lantbruk, naturresurser och miljö, det digitala samhället samt fritid och kultur. Dessa kompetenser ska ingå i LAG och specialistkunskap inhämtas via experter vid behov. Vi ser inte behov av ett särskilt utskott för den här fonden.

Mentorskap är en form som bör användas. Det handlar om att medlemmar i LAG stöttar och följer projekten i genomförandefasen. Detta skapar engagemang och kunskapsbyggande. Det finns för övrigt ett viktigt lärande för alla i LAG i processen kring projekten, från tanke till slutrapport och allt däremellan. Mycket av detta kan fångas upp i samband med studiebesök i pågående projekt i olika stadier och genom gemensamma utvärderingar av projekt där projektägare, kansli och LAG deltar.

En förening kommer att bildas så snart strategin har godkänts. En valberedning kommer då att aktiveras. Strategins inriktning och omfattning ställer höga krav på valberedningen, som behöver ha en sammansättning som speglar de olika fonderna, i synnerhet då föreningen ska startas och det är mycket ny kompetens som ska in i LAG.

10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer

10.1 Samverkan mellan fonder

Strategin för Gotland är en flerfondsstrategi som öppnar för att använda den nya möjligheten att jobba med lokalt ledd utveckling i alla fyra fonderna, regionalfonden, socialfonden, havs- och fiskerifonden och landsbygdsfonden. Det finns sedan tidigare goda erfarenheter av leadermetoden i landsbygds- och fiskeriprogrammet.

En så kallad partnerskapsöverenskommelse har tecknats mellan Sverige och EU-kommissionen. Syftet är att effektivisera strukturfondsarbetet så att målen för EU 2020 uppnås. Det övergripande målet är att EU:s och Sveriges konkurrenskraft ska stärkas. Samordning och synergier på nationell, regional och lokal nivå är grunden för avtalet. Sverige har som enda medlemsstat valt att införa detta på lokal nivå. Sveriges prioriteringar för de fyra fonderna är:

- ✓ Främja konkurrenskraft, kunskap och innovation
- ✓ Hållbart och effektivt nyttjande av resurser för en hållbar tillväxt
- ✓ Öka sysselsättningen, främja anställbarhet och förbättra tillgängligheten till arbetsmarknaden

Fondsamverkan handlar om att använda flera verktyg för en bättre helhetslösning. På regional nivå är de geografiska gränserna för fonderna varierande och sammanfaller inte alltid. Det ställer särskilda krav på den regionala nivån där partnerskapsöverenskommelsen ska verkställas. På lokal nivå finns möjligheten att använda fondsamverkan med gemensam gräns. Gotlands tydliga avgränsning utgör ofta ett skäl för att pröva nya metoder eller modeller i ett sammanhang som kan utgöra pilotområde. Det är naturligt att anta utmaningen att verka för att partnerskapsöverenskommelsen ska få genomslag på lokal nivå, just här. Ambitionen är att Gotland ska bli ett gott exempel på hur fondsamverkan på lokal nivå kan ge effekt för den regionala utvecklingen och därmed stärka regionen.

I analysen, som är underlag för strategin, framkommer tydliga behov av insatser på just lokal nivå inom olika områden. Behoven av insatser stämmer väl överens med de som ligger bakom de nationella prioriteringarna.

10.2 Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar

På Gotland är det nära till varandra - ett län, en samfällid region och kommun samt ett område för lokalt ledd utveckling. Den gemensamma gränsen är tydlig och det har med tanke på ö-lägets begränsningar alltid behövt byggas broar mellan människor och grupper. Tillsammans tar vi tillvara de goda förutsättningarna för utveckling och tillsammans motverkar vi de dåliga.

Det nya LAG har goda förutsättningar att se till att lokalt ledd utveckling genom leadermetoden blir ett viktigt verktyg för utvecklingen på ön i nära samverkan

med viktiga aktörer som Region Gotland och Länsstyrelsen. De två myndigheterna har ett gemensamt regionalt strukturfondskoordineringspartnerskap som fungerar som plattform och dialogforum för alla strukturfonderna 2014–2020, på regional nivå. Länsstyrelsen administrerar landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet. Region Gotland har hand om regionalfonden och socialfonden samt central baltic. Det regionala partnerskapet består av representanter för privat, offentlig och ideell sektor. Vikten av en ”bro” mellan detta partnerskap och LAG är uppenbar. Den gemensamma målsättningen är att EU-medlen som kan användas på Gotland ska ge synergieffekter för samhällsutvecklingen. Grunden är lagd för att detta ska fungera på såväl regional som lokal nivå i och med att både Region Gotland och Länsstyrelsen har representerats i arbetsgruppen som arbetat fram strategin för lokalt ledd utveckling på ön.

Det ska hållas regelbundna avstämningar mellan kansliet och de handläggare på Region Gotland och Länsstyrelsen som hanterar fonderna utanför lokalt ledd utveckling. På så sätt kan det redan i den fas där projektidéer kommer in till kansliet diskuteras möjligheter till synergier mellan olika finansieringskällor. Det kan till exempel handla om en förstudie som senare ska följas av en investering. Förstudien kanske kan få medel från lokalt ledd utveckling, investeringen från landsbygdsprogrammet.

10.3 Jämställdhet och icke-diskriminering

Enligt lagen om likabehandling får ingen diskrimineras på grund av kön, ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionshinder, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

De nationella målen för jämställdhetspolitiken handlar om att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare ifråga om makt och inflytande; om att det ska finnas samma möjligheter och villkor för utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut; om vikten av delat ansvar för hemarbetet och möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor och om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Det är viktigt att samhället inkluderar alla, på alla nivåer. Lokalt ledd utveckling har en viktig funktion att fylla för att påskynda förändringarna i rätt riktning. Det krävs lyhördhet i genomförandet av strategin.

Strategin tar avstamp i en bred analys där hänsyn till de olika aspekterna kring likabehandling finns med. Till arbetet med att ta fram strategin har länsstyrelsens sakkunniga inom jämställdhet funnits med som ett värdefullt bollplank. Avsikten är att detta samarbete ska fortsätta under strategins genomförande, främst för utbildningsinsatser för personal, LAG-grupp och för presumtiva projektägare. Förhoppningen är att det ska medföra en allmän kunskapshöjning med resultatet att fler medvetna val kan göras, t ex när det gäller sammansättningen av projektgrupp, målgrupperna, ämnena, formerna och metoderna. Programperioden ska präglas av ett lärande.

På Gotland är kvinnor och män visserligen jämnt representerade i antal i de demokratiska församlingarna, men det behövs mer kunskap om hur upplevelsen av möjligheterna att påverka ser ut för att kunna säga att det faktiskt är jämställt. I det privata näringslivet på ön har väldigt få kvinnor chefsposter, medan det i

offentlig verksamhet är en mer jämn fördelning. Kvinnor har dock oftare än män mellanchefsposter för mindre enheter.

När det gäller utbildning finns det stora könsskillnader i val av utbildningsprogram bland gymnasieelever, vilket senare återspeglas i en könsuppdelad arbetsmarknad, som i sin tur visar sig i löne- och pensionsstatistiken. Offentlig sektor är en tydligt kvinnodominerad arbetsgivare, medan män oftare finns i privat sektor. Gotländska kvinnor återfinns ofta inom kvinnodominerade yrken, som vård, omsorg, skola och kontor. Män jobbar framför allt i mansdominerade yrken som byggnads- och anläggningsarbete och byggnadshantverk.

När det gäller företagandet är det framförallt inom jord- skogs- och fiskenäringen som män på Gotland driver företag, medan kvinnors företag särskilt märks inom området personliga eller kulturella tjänster eller inom kultur, nöje, fritid och annan service. För företag som drivs av kvinnor är det därför särskilt viktigt att den säsongsberoende besöksnäringen utvecklas för att ge underlag för ökat företagande.

Strategins mål är att projekten som beviljas stöd ska bygga på medvetna ställningstaganden i de här frågorna, oavsett vilken fond som finansierar dem. Särskilt viktigt är det att jämställdheten får genomslag när det gäller socialfondsprojekten, där jämställdhet är ett mycket tydligt mål. Förändringarna måste kunna mätas i t ex antal sysselsatta fördelade på kön. I strategin för Gotland handlar insatserna bl.a. om matchning genom praktik. Målsättningen är att öka möjligheter för kvinnor att komma ut i arbetslivet genom praktik på arbetsplatser.

Organisationen bör jobba för att projektmedlen kommer både kvinnor och män till del i så stor utsträckning som möjligt.

11. Kommunikation

Leadermetoden bygger på att människor på lokal nivå driver och utvecklar sin bygd och på så vis skapar arbetstillfällen, nya företag och social inkludering. Innehållet i fonderna syftar till att uppfylla EU:s övergripande mål ”Smart och hållbar tillväxt för alla”. Vår kommunikationsstrategi handlar om hur vi ska nå ut på Gotland. Vi lägger vikt vid att berätta om alla fyra fonder som vår strategi omfattar (se aktivitetsplan). Strategin kommer att uppdateras under programmets gång om vi märker att den inte räcker för att nå de kommunikativa mål vi har satt upp.

Fyra målgrupper

1. Företag och organisationer som söker stöd – de som deltar i och bidrar till lokal utveckling genom projekten
2. Vidareförmedlare - de som hjälper oss att sprida information om möjligheterna, arbetssätt, resultat och effekter
3. Samarbetspartner – myndigheter och andra aktörer kan jobba ihop, lära av varandra, göra gemensamma kommunikationsinsatser. Det gäller både regionalt och nationellt.
4. Allmänheten – viktigt att nå nya personer som vill bidra till lokal utveckling och skapa förståelse för varför EU, Sverige och Gotland satsar på lokalt ledd utveckling. Det är viktigt att allmänheten har förtroende för hur vi genomför lokalt ledd utveckling på Gotland. Vi kan nå ut genom journalister, beslutsfattare, opinionsbildare.

Kommunikationsmål

Kommunikationsmål målgrupp 1

Företag och organisationer söker projektstöd inom lokalt ledd utveckling och bidrar till ett hållbart Gotland. Alla, oavsett ålder, kön, sexuell läggning eller etnicitet, ska ha möjlighet att ta del av informationen om leadermetoden. Det finns behov av att nå de som inte känner till metoden och därmed involvera nya grupper. Kommunikationen ska leda till att...

...det finns bred kunskap om att projektstöd inom lokalt ledd utveckling finns

...det ska vara lätt att hitta informationen om projektstöden

...kompleta ansökningar ska lämnas in i tid

...det ska finnas kunskap om målen med lokalt ledd utveckling och EU:s roll för utvecklingen på Gotland

...det ska gå att förstå vilka mervärden projektstöd kan ge bygden

...det ska gå att samverka med andra som söker eller har fått projektstöd för att sprida kunskap om arbetssätt, hinder, möjligheter, resultat och effekter

Kommunikationsmål målgrupp 2 och 3

Vidareförmedlare och samarbetspartner sprider information, kunskap och erfarenheter om lokalt ledd utveckling

Kommunikationen ska leda till att...

...dessa ska känna till möjligheterna och enkelt hitta information om lokalt ledd utveckling, samt hjälpa till att sprida information om möjligheterna

...dessa ska känna till målen för lokalt ledd utveckling och EU:s roll för utvecklingen på Gotland

...dessa ska intressera sig för den lokala utvecklingen

...dessa ska förstå att det är många som lär sig av varandra och samverkar för att nå målen

...dessa ska förstå den egna rollen och sprida kunskap om arbetssätt, hinder, möjligheter och resultat och effekter

Kommunikationsmål målgrupp 4

Allmänheten känner till arbetet med och effekterna av lokalt ledd utveckling samt EU:s roll inom den lokala utvecklingen på Gotland. Kommunikationen ska hjälpa dem att...

...känna till möjligheterna med lokalt ledd utveckling

...känna till hur effekter av lokalt ledd utveckling påverkar utvecklingen av samhället

...känna till EU:s roll för lokalt ledd utveckling

Budskap

För att nå målgrupperna måste anpassning av budskapen göras. Kommunikation sker alltid på mottagarens villkor. Vad vill vi få mottagarna av budskapen att göra, tänka eller kunna?

Budskap till personer som söker stöd:

Tillsammans med andra bidrar du till att Gotland lever och utvecklas

Budskap till vidareförmedlare:

Vi jobbar tillsammans och lär oss av varandra för att bidra till en hållbar lokal utveckling

Budskap till samarbetspartner:

Vi jobbar tillsammans och lär oss av varandra för att bidra till en hållbar lokal utveckling. Tillsammans gör vi det enklare för målgrupperna att arbeta med leadermetoden

Budskap till allmänheten:

Leader bidrar till en hållbar samhällsutveckling

Kanaler

En kanal är ett kontaktsätt, exempel är webbplatser, e-post, medier och möten. Vår huvudkanal är webben. Ofta behövs en kombination av olika kanaler för att nå ut och vi väljer våra kanaler med hänsyn till våra målgrupper, effektivitet och vad som är ekonomiskt rimligt. I aktivitetsplanen beskriver vi närmare vilka kanaler vi kommer att använda för olika ändamål.

Huvudfaser

Införandefasen

Under den här tiden organiseras verksamheten med förening, LAG och kansli. Samarbetet och samordningen mellan lokala och regionala samarbetspartner inom de olika fonderna börjar. Vi behöver nå alla målgrupper för att berätta om programstarten och stödmöjligheter och målen med lokalt ledd utveckling. (se aktivitetsplan)

Genomförandefasen

Under den här tiden kommunicerar vi med de som vill söka stöd och de som söker stöd samt med allmänheten. Vi kommunicerar också utifrån de behov som samarbetspartner och vidareförmedlare uppmärksammar. Landsbygdsnätverkets idéer och förslag på kommunikation kommer att tas tillvara. Vi utvärderar genomförandet kontinuerligt och gör kommunikationsinsatser som bygger på erfarenheter och lärande i hela processen. Goda exempel ska särskilt lyftas fram.

Slutfasen

Under den här tiden ligger fokus på att sprida resultaten. Alla målgrupper berörs. Allmänheten ska veta vad skattepengarna har gått till.

Tydlig och samordnad kommunikation

Vi är många som kommunicerar lokalt ledd utveckling. Det är viktigt att vi säger samma sak och ger samma budskap, oavsett vem som är avsändare. Vi kommer att delta i samordnade kampanjer som styrs av förvaltningsmyndigheten och Landsbygdsnätverket. Vi kommer också att samordna kommunikation med andra regionala utvecklingsaktörer.

Målgrupperna i fokus

Aktivitetsplanen bygger på en noggrann analys av hur vi når målgrupper, inte minst nya grupper som inte tidigare varit aktiva inom lederverksamheten. Vi kommer att använda nationella riktlinjer för hur kommunikationen blir jämställd. Vi kommer också att anpassa kommunikationen så att den når unga och personer med utländsk bakgrund.

Enklare tillsammans

Det ska vara lätt att göra rätt. Vi behöver tillsammans göra saker så enkla som möjligt. Därmed minskar oron för att göra fel bland de som vill engagera sig i lokalt ledd utveckling. Förenklingar handlar inte bara om regler, utan även om samordning, bemötande, rapportering och kommunikation. Vi ska använda klarspråk i vår kommunikation.

11.1 Kommunikationsplan

Se bilaga 2.

12. Uppföljning och revidering

Leader Gutes uppföljning och utvärdering omfattar fyra huvudkomponenter: *kontinuerlig lägesrapportering på LAG-möten, årliga uppföljningar av utvecklingsstrategin, halvtids- och slututvärderingar samt nätverkande.*

Resultaten sprids via rapporter till EU, Jordbruksverket, medfinansiärer och partners samt genom kunskapspridning och nätverkande. Åtgärder föranledda av uppföljningsresultat implementeras av LAG direkt om de är mindre och genom revideringar om de är större. Aktiviteterna har en koppling till verksamhetens kommunikation och samordnas därför med denna.

EU-rapporter till Jordbruksverket

Enligt begäran och anvisningar inlämnas uppgifter och rapporter till Jordbruksverket.

Lägesrapporter och styrning av LAG

Inför varje LAG-möte, från och med hösten 2016, sammanställer kansliet en kort men heltäckande lägesrapport om ekonomi, resultat, ansökningstryck, projektägare, handläggningstider, rekvisitioner, personal och annan relevant information. LAG-ledamöter ska ha en komplett bild av nuläget inför alla projektbeslut. LAG och kansli diskuterar läget och inom ramarna för utvecklingsstrategin styr LAG den dagliga verksamheten.

Årliga uppföljningar och uppdateringar av strategin

Inför föreningens årsmöte gör LAG en uppföljning av utvecklingsstrategin som helhet och redovisar resultat för stämman. Samtidigt görs i samband med revisionen en kvalitetskontroll och riskanalys för att säkerställa att verksamheten och föreningen uppfyller förordningar och villkor. Resultat av uppföljningar diskuteras av landsbygdsrepresentanter, medlemmar, medfinansiärer, styrelse och kansli. Vid behov uppdateras arbetsmetoder, instruktioner, rutiner och handlingsplaner.

Halvtids- och slututvärdering

Efter halva tiden (cirka 2019) görs en halvtidsutvärdering av extern part med syfte att säkerställa att utvecklingsstrategin som helhet blir genomförd, målen uppnås (överträffas) samt att budgeten upparbetas. Under slutet av 2022 och början av 2023 genomförs en slututvärdering av Leader Gutes utvecklingsstrategi som helhet, verksamheten och utfallet inom Lokalt ledd utveckling 2014–2020. Resultat av utvärderingar diskuteras på särskilda seminarier av landsbygdsrepresentanter, medlemmar, medfinansiärer, styrelse och kansli. Slututvärderingen upphandlas externt av LAG, möjligtvis i samverkan med andra leaderområden. Budget för slututvärderingen är preliminärt satt till 100 000 kr.

Nätverkande

Representanter för Leader Gute kommer att delta i nätverksarbete inom Lokalt ledd utveckling och landsbygdsutveckling – regionalt, nationellt och transnationellt – som en del av omvärldsbevakningen och för att dela med sig av goda exempel.

Rapportering och kunskapsspridning

Arbetet med inhämtning av information, analyser, diskussioner, slutsatser och rapportering utgör en tvåvägskommunikation. Resultat av lägesrapporter, uppföljningar och utvärderingar sprids bland landsbygdsintressenter i och utanför Leader Gute. Kunskap om områdets behov, projektägares situation, förändringar, nyheter och möjligheter inhämtas till organisationen.

Revidering

Om det i samband med uppföljningar eller utvärderingar visar sig att utvecklingsstrategin behöver revideras görs det efter ansökan till och medgivande av Jordbruksverket.

Tidsplan

Se bilaga 3.

Urvalskriterier Beredningsgrupper/LAG Leaderområde: Leader Gute

Kriterierna gäller samtliga insatsområden och samtliga fonder.

Urvalskriterium	Poängsättning	Viktning
1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet	4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet och det aktuella insatsområdet.* 2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet och det aktuella insatsområdet. +1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet.	40
2. Genomföraren har kunskap, kompetens och genomförandekapacitet för projektet	4 poäng: Genomföraren har goda erfarenheter av att driva projekt ELLER kan visa på att projektet genomförs i samarbete med erfaren relevant aktör. +1 poäng: Genomföraren har tillgodosett behovet av administrativa resurser för genomförandet.	20
3. Projektet har tydliga och mätbara mål	5 poäng: Projektet har tydliga och mätbara produktions- och effektmål. 3 poäng: Projektet har tydliga och mätbara produktionsmål. 1 poäng: Projektet har mål men de är inte specificerade.	20
4. Projektet har en inriktning, ett innehåll, ett upplägg som syftar till att uppnå de horisontella målen	+1 poäng: Projektet syftar tydligt till att öka jämställdhet, likabehandling och ickediskriminering. +1 poäng: Projektet syftar tydligt till hållbar miljö. +1 poäng: Projektet syftar tydligt till att öka barns och ungas delaktighet. +1 poäng: Projektet har ett tydlig innovativt syfte. +1 poäng: Projektet har ett tydligt syfte att öka folkhälsan.	20

Viktningen summeras till 100

Avslagsnivå:

100
300 poäng

* För att få 4 poäng inom regionalfonden krävs även att projektet stärker länken mellan stad och land eller genomförs i Visby.

Bedömningsgrunder för Leader Gutes strategi - bil 1A

Bedömningsgrunderna är till för att förtydliga vad som krävs för respektive poäng. Urvalskriterium nr 1 är anpassat till varje insatsområde. Urvalskriterierna 2–4 är lika för alla och redovisas därför bara en gång under insatsområde 1.1.

Målområde 1 – Hållbart småföretagande

Insatsområde 1.1: *Ökad kompetens i lokala företag*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Hållbart småföretagande* och det aktuella insatsområdet *Ökad kompetens i lokala företag*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att öka kompetensen i lokala företag genom kompetensutveckling. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs på kompetensutveckling.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Hållbart småföretagande* och till det aktuella insatsområdet *Ökad kompetens i lokala företag*

2 poäng ges till projekt som till stor del handlar om att öka kompetensen i lokala företag genom kompetensutveckling. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs på kompetensutveckling.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2. Genomföraren har kunskap, kompetens och genomförandekapacitet för projektet

4 poäng: Genomföraren har goda erfarenheter av att driva projekt ELLER kan visa på att projektet genomförs i samarbete med erfaren relevant aktör

4 poäng ges till projekt där genomföraren har god erfarenhet och tidigare resultat från liknande verksamhet, eller kan visa på att projektet ska genomföras i samarbete med erfaren relevant aktör eller kan på annat sätt visa att tillräckligt engagemang, drivkraft och målfokus finns för att väl genomföra projektet. Det innebär att det vid behov ska kunna visas upp referenser.

+1 poäng: Genomföraren har tillgodosett behovet av administrativa resurser för genomförandet

En poäng extra ges till projekt som bedöms ha avsatt kompetens och resurser i proportion till vad som ska genomföras.

3. Projektet har tydliga och mätbara mål

De mål som finns formulerade för projektet måste vara i linje med projektets syfte, innehåll och upplägg.

5 poäng: Projektet har tydliga och mätbara produktions- och effektmål

Fem poäng ges till projekt som utöver en relevant målbeskrivning och tydliga mätbara produktionsmål har effektmål beskrivna

3 poäng: Projektet har tydliga och mätbara produktionsmål

3 poäng ges till projekt som utöver en relevant målbeskrivning dessutom har tydliga och mätbara produktionsmål. Det kan exempelvis vara tid, mängd och kvalitet.

1 poäng: Projektet har mål men de är ospecificerade

En poäng ges till projekt som utöver en relevant målbeskrivning saknar mål som är specificerade så att de går att följa upp.

4. Projektet har en inriktning, ett innehåll, ett upplägg som syftar till att uppnå de horisontella målen

+1 poäng: Projektet syftar tydligt till att öka jämställdhet, likabehandling och ickediskriminering

En poäng ges till projekt som helt eller delvis har som mål att öka jämställdheten, generellt eller för ett särskilt område där det finns en underrepresentation. Det innebär att projektplanen visar på en rimlig beskrivning av hur jämställdhetsmålen ska uppnås.

+1 poäng: Projektet syftar tydligt till hållbar miljö

En poäng ges till projekt som helt eller delvis har som mål att jobba för en bättre miljö, för energieffektivisering/förnybar energi och/eller för minskad klimatpåverkan. Det innebär att det i projektplanen finns en rimlig beskrivning av hur aktuella miljömål och/eller energi- och klimatmål ska uppnås.

+1 poäng: Projektet syftar tydligt till att öka barns och ungas delaktighet

En poäng ges till projekt som helt eller delvis har som mål att öka barns och ungas delaktighet i lokal utveckling. Det innebär att projektplanen visar på en beskrivning av hur delaktigheten ska ökas.

+1 poäng: Projektet har ett tydlig innovativt syfte

En poäng ges till projekt som helt eller delvis har som mål att stimulera innovation. Det innebär att projektplanen beskriver hur man ska stimulera till att arbeta innovativt. En innovation kan vara av social eller praktisk/teknisk karaktär och omsätts i nya arbetssätt, metoder, modeller, produkter, tjänster, affärsidéer m.m. Något som är nytt på platsen och bidrar till utveckling, är i den här strategins mening innovativt.

+1 poäng: Projektet har ett tydligt syfte att öka folkhälsan

En poäng ges till projekt som helt eller delvis har som mål att öka folkhälsan. Det innebär att projektplanen beskriver hur projektet ger förutsättningar för fysisk och/eller social hälsa.

Insatsområde 1.2: *Nya lokala, nationella och internationella nätverk*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Hållbart småföretagande* och det aktuella insatsområdet *Nya lokala, nationella och internationella nätverk*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att öka möjligheterna för företag på landsbygden när det gäller nätverksaktiviteter, gemensamma distributionslösningar, klusterbildningar inom och emellan företag och branscher. Det kan också handla om att utveckla gemensamma marknadsföringskoncept, öka möjligheterna till bra omvärldsbevakning med nationella och internationella nätverk. Metoden handlar om att utveckla fysiska och virtuella mötesplatser och koncept. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Hållbart småföretagande* och det aktuella insatsområdet *Nya lokala, nationella och internationella nätverk*

2 poäng ges till projekt som till stor del handlar om att öka möjligheterna för företag på landsbygden när det gäller nätverksaktiviteter, gemensamma distributionslösningar, klusterbildningar inom och emellan företag och branscher. Det kan också handla om att utveckla gemensamma marknadsföringskoncept, öka möjligheterna till bra omvärldsbevakning med nationella och internationella nätverk. Metoden handlar om att utveckla fysiska och virtuella mötesplatser och koncept. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 1.3: *Främja utveckling av företag samt produkter och tjänster*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Hållbart småföretagande* och det aktuella insatsområdet *främja utveckling av företag samt produkter och tjänster*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om insatser och metoder för att företagsutveckling. Det kan handla om att utveckla produkter och/eller tjänster, underlätta generationsväxlingar eller om att utveckla företagsformer. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Hållbart småföretagande* och det aktuella insatsområdet *främja utveckling av företag samt produkter och tjänster*

2 poäng ges till projekt som till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om insatser och metoder för att få företag att utvecklas. Det kan handla om att utveckla produkter och/eller tjänster, underlätta generationsväxlingar eller om att utveckla företagsformer. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs på att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Målområde 2 - Leva och verka på hela ön

Insatsområde 2.1: *Möjlighet att bo och bygga*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Möjlighet att bo och bygga*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om nya smarta lösningar för att bygga och bo, t.ex. rörande vatten- och avloppshantering eller nya boendelösningar. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Möjlighet att bo och bygga*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om nya smarta lösningar för att bygga och bo, t.ex. rörande vatten- och avloppshantering eller nya boendelösningar. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 2.2: *Möjlighet till utbildning och jobb*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Möjlighet till utbildning och jobb*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att utveckla praktiska möjligheter som underlättar alternativa transportlösningar eller som underlättar distansoberoende arbete. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Möjlighet till utbildning och jobb*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att utveckla praktiska möjligheter som underlättar alternativa transportlösningar eller som underlättar distansoberoende arbete. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 2.3: *Möjlighet till gemensamma aktiviteter*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Möjlighet till gemensamma aktiviteter*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att behålla, utveckla och nyskapa gemensamma rum/mötesplatser. Det kan handla om både inomhus och utomhus. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Möjlighet till gemensamma aktiviteter*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att behålla, utveckla och nyskapa gemensamma rum/mötesplatser. Det kan handla om både inomhus och utomhus. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 2.4: *Hållbar miljö*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Hållbar miljö*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om miljöåtgärder kopplade till att bevara och/eller utveckla befintliga miljövärden. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Hållbar miljö*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om miljöåtgärder kopplade till att bevara och/eller utveckla befintliga miljövärden. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 2.5: *Öka invånarnas kunskap och möjlighet att delta i den demokratiska processen*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Öka invånarnas kunskap och möjlighet att delta i den demokratiska processen*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att möjliggöra att lokala erfarenheter, kunskap och åsikter tas till vara i den demokratiska processen, genom att metoder för detta tas fram. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har tydlig till stor del koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Öka invånarnas kunskap och möjlighet att delta i den demokratiska processen*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att möjliggöra att lokala erfarenheter, kunskap och åsikter tas till vara i den demokratiska processen, genom att metoder för detta tas fram. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 2.6: *Kunskap om lokal ekonomi och metoder för lokal utveckling*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Kunskap om lokal ekonomi och metoder för lokal utveckling*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att ta fram kunskapsunderlag för att öka möjligheterna till lokal utveckling. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Kunskap om lokal ekonomi och metoder för lokal utveckling*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att ta fram kunskapsunderlag för att öka möjligheterna till lokal utveckling. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 2.7: *Ökade möjligheter till en hälsofrämjande vardag*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Leva och verka på hela Gotland* och det aktuella insatsområdet *Ökade möjligheter till en hälsofrämjande vardag*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om öka kunskapen och öka tillgången till, friskvårdsaktiviteter på nära håll. Det innebär att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Leva och verka på hela Gotland* och det aktuella insatsområdet *Ökade möjligheter till en hälsofrämjande vardag*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om öka kunskapen och öka tillgången till, friskvårdsaktiviteter på nära håll. Det innebär att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 2.8: *Öka möjligheter till sysselsättning för alla*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Öka möjligheter till sysselsättning för alla*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte handlar om att underlätta övergång mellan studier och arbetsliv, och/eller öka möjligheterna för arbetslösa att bli anställningsbara. Kunskapshöjning hos både arbetsgivare och arbetstagare och sociala innovationer samt en tydligare samverkan mellan stad och land är viktiga inom insatsområdet. För att få poäng krävs att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Leva och verka på hela ön* och det aktuella insatsområdet *Öka möjligheter till sysselsättning för alla*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte handlar om att underlätta övergång mellan studier och arbetsliv, och/eller öka möjligheterna för arbetslösa att bli anställningsbara. Kunskapshöjning hos både arbetsgivare och arbetstagare och sociala innovationer samt en tydligare samverkan mellan stad och land är viktiga inom insatsområdet. För att få poäng krävs att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Målområde 3 - Förnyelsebar energiomställning på Gotland

Insatsområde 3.1: *Samverkan för lokal förnyelsebar energiomställning*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Förnyelsebar energiomställning på Gotland* och det aktuella insatsområdet *Samverkan för lokal förnyelsebar energiomställning*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att utveckla tankar, idéer och kunskap för gemensam energiomställning på en ort eller i ett område. För att få poäng krävs att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Förnyelsebar energiomställning på Gotland* och det aktuella insatsområdet *Samverkan för lokal förnyelsebar energiomställning*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att utveckla tankar, idéer och kunskap för gemensam energiomställning på en ort eller i ett område. För att få poäng krävs att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Insatsområde 3.2: *Öka användningen och/eller produktion av förnyelsebar energi*

1. Det finns ett tydligt identifierat lokalt behov av projektet

4 poäng: Projektet har tydlig (i huvudsak) koppling till målområdet *Förnyelsebar energiomställning på Gotland* och det aktuella insatsområdet *Öka användningen och/eller produktion av förnyelsebar energi*

4 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att utveckla tankar, idéer och kunskap för att öka användningen och/eller produktionen av förnyelsebar energi. För att få poäng krävs att minst 70 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

2 poäng: Projektet har till stor del koppling till målområdet *Förnyelsebar energiomställning på Gotland* och det aktuella insatsområdet *Öka användningen och/eller produktion av förnyelsebar energi*

2 poäng ges till projekt vars huvudsakliga syfte och innehåll handlar om att utveckla tankar, idéer och kunskap för att öka användningen och/eller produktionen av förnyelsebar energi. För att få poäng krävs att minst 40 procent av aktiviteterna/resurserna läggs för att uppfylla målen i insatsområdet.

+1 poäng: Genomföraren har en tydlig lokal förankring och lokalt engagemang för projektet

En poäng extra ges till projekt som har särskilt bra förutsättningar att engagera de som berörs lokalt. Det handlar framför allt om ett tydligt underifrånperspektiv samt engagemang i form av planerat ideellt arbete.

2–4. Se under 1.1.

Kommunikationsplan

BILAGA 2

Händelse och budskap	Aktivitet	Målgrupp	Kanal	Genomförandeansvar
INFÖRANDEFASEN:				
Sprida att Leader Gutes verksamhet startar och att det är dags att mobilisera för att söka pengar till projektfinansiering	Spridning av utvecklingsstrategin	Samtliga målgrupper, se kommunikationsstrategin	Hemsidan, facebook, papper, nätverk	LAG och kansli i samverkan
	Populärversion utvecklingsstrategin	Samtliga målgrupper, se kommunikationsstrategin	Hemsidan, facebook, papper	kansliet
	Lättläst information och/eller ges möjligheter att få information uppläst	Målgrupper med särskilda behov	Via hemsidan och kansliet	kansliet
	Information på olika språk	Målgrupper med andra språk som modersmål än svenska	Via hemsidan och kansliet	kansliet
	Informera i olika nätverk och i samband med inbjudningar till aktiviteter	Samtliga målgrupper, se kommunikationsstrategin	Möten, olika utskick, nätverk	LAG-medlemmarna
Skolinformation för att öka barns och ungas delaktighet	Information via Ung Företagsamhets skolkontakter	Ungdomar	Skolor	kansliet
Information i media för ökad kännedom om Leader Gutes verksamhet	Pressmeddelande kring uppstart av verksamheten	Samtliga målgrupper, se kommunikationsstrategin	Lokalradion, lokalpressen	LAG och kansli i samverkan

Leader Gutes utvecklingsstrategi för Gotland 2015–2020

Informationssamarbete Leader Gotland/Leader Gute för att göra leadermetodens effekter och möjligheter kända	Information i samband med avslutningsmöte som hålls av Leader Gotland	Samtliga målgrupper, se kommunikationsstrategin	Fysiskt möte	LAG
Delta i fysiska möten för att sprida information om möjligheterna till projektstödsfinansiering	Delta i befintliga nätverks och grupperns möten för att ge en översiktlig bild av vad leadermetoden innebär och de möjligheter till projektfinansiering som kan finnas.	Lokala utvecklingsaktörer, lokala utvecklingsgrupper	Fysiska möten	LAG och kansli i samverkan
Paraplyprojekt som marknadsföring	Genomföra LAG-ägda paraplyprojekt för att snabbt få igång projektverksamhet och kunna visa på att det händer saker i Leader Gutes regi	Varierande målgrupper, i synnerhet viktigt att komma igång med verksamhet så att alla fonder synliggörs	Projektverksamhet, uppsökande verksamhet	kansliet
Samverkan med offentliga utvecklingsaktörer för att möjliggöra synergieffekter och undvika dubbelfinansiering	Uppstartsmöte och regelbundna möten på tjänstemannanivå	Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Ung Företagsamhet, Almi, Region Gotland, Finsam, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen m.fl.	Fysiska möten, undersöka möjligheter till länkning på hemsidor	kansliet
Utbyte med andra lokala utvecklingsgrupper nationellt och internationellt för ökat samarbete	nätverksträffar	Utvecklingsgrupper i Sverige och andra län	Fysiska och digitala möten	LAG

GENOMFÖRANDEFASEN och SLUTFASEN:

Kommunikationsplanen ska utformas av LAG och kansli när allt finns på plats

Här anges några aktiviteter mycket översiktligt

Spridning av goda exempel och resultat	Informera om genomförda projekt samt hur genomförandet följer utvecklingsstrategin	Samtliga målgrupper, se kommunikationsstrategin	Hemsida, Facebook, olika fysiska möten, media, medfinansiärer	Kansliet
Uppsökande verksamhet för att nå alla målgrupper, särskilt de som inte är vana att söka projektfinansiering	Informera om de möjligheter som finns kopplade till utvecklingsstrategin	Samtliga målgrupper, se kommunikationsstrategin	Fysiska möten med mindre grupper eller i större sammanhang	Kansliet

Tidplan för LAG:s uppföljning och utvärdering

BILAGA 3

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
EU-rapporter, som Jordbruksverket ska leverera		Årsrapport (grundversion)	Årsrapport (utökad version)	Årsrapport (grundversion)	Årsrapport (utökad version)	Årsrapport (grundversion)	Årsrapport (grundversion)	Årsrapport (grundversion)	Årsrapport (grundversion)	Slututvärdering
LAG ska bidra med underlag/uppgifter		Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Förberedelser	Identifiera behov av information/uppgifter	Översyn av tillgången på data		Översyn av tillgången på data				Översyn av tillgången på data		
	Gå igenom och bestäm datakällor	Komplettera		Komplettera				Komplettera		
	Planera insamlingen av uppgifter och skapa riktlinjer riktade till projekten			Översyn av insamlingen av data		Översyn av insamling av data		Riktlinjer till projekten inför slutredovisning och slututvärdering		
Fortlöpande koordinering av uppföljning och utvärdering och bidrag till årsrapporter										
Aktiviteter på LAG/strateginivån		Årlig uppföljning av strategin	Årlig uppföljning av strategin	Årlig uppföljning av strategin	Årlig uppföljning av strategin	Årlig uppföljning av strategin	Årlig uppföljning av strategin	Årlig uppföljning av strategin	Årlig uppföljning av strategin	Årlig uppföljning av strategin
		Inledande uppföljning av genomförande	Fortsatt uppföljning av genomförande	Resultatanalys	Resultatanalys	Resultatanalys	Resultatanalys	Uppdatering av resultat	Effektanalys	Effektanalyser
Förberedelse och koordinering av aktiviteter (del i att klara ovanstående databehov)	Bestäm utvärderingsämnen (specifika för LAG/strategin ex. omvärldsanalys, projektuppföljning, org.analys)	Inledande arbete inför uppf. & genomförande med att göra tabeller, enkäter och andra verktyg kopplat utvärderingsämnen	Genomföra Omvärldsanalys Projektuppföljning Org.analys	Komplettera	Komplettera	Komplettera	Komplettera	Komplettera		
	Bestäm ev. LAG-specifika frågor (specifika för LAG/strategin ex. måluppf)	Genomgång utifrån tillgängliga uppgifter	Genomgång av utvärderingsbehov	Genomgång av utvärderingsbehov	Genomgång av utvärderingsbehov	Genomgång av utvärderingsbehov				
Styrning	Upprätta uppföljningsgrupp som rapporterar till LAG	Direktiv för översyn/granskning av uppstart	Direktiv för översyn/granskning av genomförande och ev. revidering av strategin	Direktiv för översyn/granskning av genomförande och ev. revidering av strategin	Direktiv för översyn/granskning av genomförande och ev. revidering av strategin	Direktiv för översyn/granskning av strategin	Direktiv för översyn/granskning av strategin	Direktiv för översyn/granskning av strategin		Direktiv för utvärdering av strategins effekter
Utvärdering/självutvärdering (externa parter)	ÖK om verksamhets-/ansvarsområde	Kontrakt/avtal	Kontrakt/avtal					Kontrakt/avtal		Kontrakt/avtal
	Resursplanering	Verkställa uppföljning, utvärdering	Verkställa uppföljning, utvärdering och ev. översyn	Verkställa uppföljning, utvärdering och ev. översyn	Verkställa uppföljning, utvärdering och ev. översyn	Verkställa uppföljning, utvärdering	Verkställa uppföljning, utvärdering	Verkställa uppföljning, utvärdering		Verkställa uppföljning, utvärdering

Definitioner av egna indikatorer, som ingår i utvecklingsstrategin för Leader Gute

Bilaga 4

Indikator (namn, benämning)	Definition	Beskrivning av hur mätning kommer att göras inkl. hur uppgifterna kommer att kontrolleras/styrkas
Deltagare i utbildning/rådgivning	En enskild person som deltar i utbildning eller som fått rådgivning, det måste inte vara en företagare, kan vara privatperson eller en företagare.	Deltagarlistor redovisas
Deltagare <36 år	En enskild person som deltar i utbildning, det måste inte vara en företagare, kan vara privatperson eller en företagare.	Deltagarlistor redovisas
Nya samarbeten	En partner är en person som representerar sitt företag/sin organisation/sitt ämne. Minst två parter som inte har samarbetat i det här ämnet.	Redovisas i läges- och slutrapport
Antal samarbeten	En partner är en person som representerar sitt företag/sin organisation/sitt ämne. Minst två parter som samarbetar i det här ämnet.	Redovisas i läges- och slutrapport
Nya samarbeten nationellt	En partner är en person som representerar sitt företag/sin organisation/sitt ämne. Minst två parter som inte har samarbetat i det här ämnet. En flera parter kan finnas utanför Gotland.	Redovisas i läges- och slutrapport
Nya samarbeten internationellt	En partner är en person som representerar sitt företag/sin organisation/sitt ämne. Minst två parter som inte har samarbetat i det här ämnet. Minst en partner ska vara lokaliserad i ett annat land.	Redovisas i läges- och slutrapport
Deltagande företag	Ett företag kan representeras av en person och räknas därmed.	Deltagarlistor redovisas
Utvecklade produkter	En befintlig eller ny produkt som har utvecklats i design, innehåll, form eller liknande. En produkt går att ta på rent fysiskt.	Redovisas i slutrapport
Utvecklade tjänster	En befintlig eller ny tjänst som har utvecklats så att det läggs till eller ändras innehåll, eller skapas helt nytt. En tjänst är något som inte går att ta på rent fysiskt.	Redovisas i slutrapport

Nya tekniker	En teknik som inte har använts på aktuell råvara eller ämnesområde förut (ny tillämpning).	Redovisas i slutrapport
Goda exempel	Det handlar om generations - eller ägarskiften. Det kan vara exempel som andra kan ta efter och grunden kan vara både inom familjen och utanför familjen.	Redovisas i slutrapport
Deltagare i inspirationsträffar	En inspirationsträff är en träff som ger deltagarna lite mer kunskap inom ett område så att de kan inspireras till att fördjupa sig mer inom området. En deltagare är en person.	Deltagarlistor redovisas
Bevarade arbetstillfällen	Ett arbetstillfälle är en årsarbetskraft (obligatorisk nationell indikator).	Redovisas i slutrapport
Nyskapade arbetstillfällen	Ett arbetstillfälle är en årsarbetskraft (obligatorisk nationell indikator).	Redovisas i slutrapport
Nya grupper	En grupp består av minst två företag.	Redovisas i slutrapport
Lösningar	En lösning är resultatet av ett innovativt tankesätt när det gäller vattenhushållning och vattenanvändning.	Redovisas i slutrapport
Modeller	En modell är en beskrivning av hur det går att lösa en boendebristsituation.	Redovisas i slutrapport
Samverkans-lösningar	Ett nytt sätt att lösa hur personer eller gods transporteras.	Redovisas i slutrapport
Användare	En användare är en person som prövar den nya lösningen.	Redovisas i slutrapport
Nya arbetsplatser	En ny arbetsplats ger möjlighet till distansarbete.	Redovisas i slutrapport
Berörda platser	En plats är en socken.	Redovisas i slutrapport
IT-anpassade rum	Ett rum betyder en byggnad. Byggnaden utrustas med nya möjligheter för gemensam IT-användning.	Redovisas i slutrapport
Invånare som berörs	Invånare som bor i närområdet som får tillgång till det IT-anpassade rummet.	Redovisas i slutrapport
Driftslösningar	En ny driftslösning som är ny för platsen.	Redovisas i slutrapport

Nya aktivitetsplatser	En aktivitetsplats är en plats som är tillgänglig för alla där utomhusaktiviteter kan bedrivas.	Redovisas i slutrapport
Genomförda insatser	Resultatet av en fysisk insats för miljön.	Redovisas i slutrapport
Utvecklade ekosystemtjänster	En ekosystemtjänst är en produkt eller tjänst som naturens ekosystem ger oss människor och som bidrar till vårt välbefinnande. Det handlar om vanliga produkter som spannmål, kaffeböner och träråvara samt tjänster som att rena vatten, reglera klimat och pollinera växter.	Redovisas i slutrapport
Miljösatsningar	En miljösatsning är en gemensam aktivitet med inriktning på förbättrad miljö med koppling till vattendrag, hav samt/eller fisket kulturmiljöer.	Redovisas i slutrapport
Deltagare med funktionshinder	En person med funktionshinder som deltar i en aktivitet i projektet.	Redovisas i slutrapport
Ungdomar	En person som är under 36 år.	Deltagarlista
Utlandsfödda	En person som är född i ett annat land.	Deltagarlista
Nya forum	Ett forum är ett sätt att öka kommunikationen mellan enskilda och myndigheter.	Redovisas i slutrapport
Föreningar, organisationer som hittat kapital	En förening eller organisation som kan visa på en dokumenterad lösning för kapital.	Redovisas i slutrapport
Inventeringar	En inventering ett kunskapsunderlag kring bygdens ekonomi och sociala kapital.	Redovisas i slutrapport
Deltagare	En person som deltar i en aktivitet i projektet.	Deltagarlista
Rådgivningar	En rådgivning innebär att en eller flera personer får ökad kunskap från en eller flera ämnesexperter, utifrån särskilda behov.	Deltagarlista
Användare	En användare är en person som får tillgång friskvårdsaktiviteter som inte funnits tillgänglig innan projektet.	Redovisas i slutrapport

Män	En person av manligt kön.	Deltagarlista
Kvinnor	En person av kvinnligt kön.	Deltagarlista
Nya verksamheter	Ett nytt socialt företag eller organisation.	Redovisas i slutrapport
Sociala företag	Sociala företag som deltar i utvecklandet av nya konstellationer.	Redovisas i slutrapport
Medverkande organisationer	Organisationer som får ökad kunskap om sociala förutsättningar.	Redovisas i slutrapport
Planer	Ett dokument som beskriver den tänkta energiomställningen.	Redovisas i slutrapport
Nya fastigheter som använder förnyelsebar energi	En fastighet som har konverterat till förnyelsebar energi.	Redovisas i slutrapport
Nya fordon som använder förnyelsebar energi	Ett fordon är ett forskaffningsmedel som tack vare projektet använder förnyelsebar energi.	Redovisas i slutrapport
Förstudier	En förstudie är en första utredning/inventering.	Redovisas i slutrapport
Pilotprojekt	Ett pilotprojekt visar på nya möjligheter/goda exempel.	Redovisas i slutrapport
Båtar som använder förnyelsebar energi	En båt är som tack vare projektet använder förnyelsebar energi.	Redovisas i slutrapport

Bilagor till Strategiutkast Lokalt ledd utveckling Gotland

Innehållsförteckning

Bilaga 5: SWOT-analys	2
Bilaga 6: Omvärldsanalys	6
Bilaga 7: Motivering	24
Bilaga 8: Partnerskapet	25
Bilaga 9: Statistik	26
Bilaga 10: Fokusgruppsredovisningar	29
Bilaga 11: Leader Gotlands omvärldsanalys 2012 – 2014 i separat bilaga	

13. Bilagor

Bilaga 5: SWOT-analys

Anvisning: Redogör för SWOT-analysen som ni gör för hela området och eventuellt för olika teman eller insatsområden. Ni kan redovisa flera SWOT-analys för olika teman i flera bilagor.

Del 1. Övergripande SWOT

Nedan visas den samlade övergripande SWOTen som resultat av flera enskilda teman. I bilaga x, Leader Gotlands omvärldsanalys 2012-2014, finns fler temaspecifika SWOTer.

Styrkor	Svagheter
<p>Gotland har ett starkt varumärke</p> <p>Besöksnäringen</p> <p>Gröna näringarna</p> <p>Starkt varumärke som mat och besöksplats</p> <p>En stark småföretagarkultur</p> <p>Många kreativa företagare</p> <p>Kulturella sektorn är stor</p> <p>Optisk fiber snart utbyggt över hela ön</p> <p>Levande och aktiv landsbygd</p> <p>Fast boende befolkning över hela ön</p> <p>Öppna landskap och brukat kulturlandskap</p> <p>Uppbyggnad av biogasinфраstruktur är påbörjad</p> <p>Uppsättning av laddstolpar till elbilar har påbörjats</p> <p>Stor produktion av förnyelsebar energi och goda möjligheter för utbyggnad.</p> <p>Hög kompetens kring vindkraft</p> <p>Ett omfattande föreningsliv</p> <p>Närhet till naturen</p> <p>Rikt kulturliv och kulturutbud</p> <p>Unikt kulturarv</p> <p>En gästvänlig och generös befolkning</p> <p>Stort nyföretagande särskilt bland kvinnor</p> <p>Efterfrågan på lokalt fångad fisk</p> <p>Social styrka – flera bra behandlingshem mm</p> <p>God rehabiliteringsmiljö</p> <p>Låg brottslighet</p> <p>Det finns goda bildningsmöjligheter</p> <p>Det finns universitet vilket möjliggör närhet till forskning och högre utbildning</p>	<p>Begränsad och säsongsberoende arbetsmarknad</p> <p>Könssegregerad arbetsmarknad</p> <p>Exportmognad kopplad till besöksnäringen (språkkunskaper, kunskap om andra kulturer, färdiga paket på engelska o andra språk, etc.)</p> <p>Tillgänglighet för personer funktionsnedsättning</p> <p>Många små företag med låg lönsamhet</p> <p>Ö-läget försvårar tillgång till nationella logistikkedjor och medför höga transportkostnader</p> <p>Stor psykisk ohälsa i jämförelse med resten av Sverige</p> <p>Landsbygdsbefolkningen känner dålig delaktighet i besluts- och myndighetsutövning</p> <p>Bristfällig dricksvattenförsörjning på delar av ön</p> <p>Odlingsmöjligheter begränsas av det torra klimatet</p> <p>Brist på nya och hållbara avloppslösningar hindrar utbyggnad av boende och företagande på landsbygden</p> <p>Kalkstensberggrunden och läget i Östersjön gör att det är en känslig miljö</p> <p>Hög arbetslöshet skapar ett större utanförskap för de som inte får plats på den vanliga arbetsmarknaden</p> <p>Relativt få utlandsfödda</p> <p>Bristande finansieringsmöjligheter till små landsbygdsföretag</p> <p>Uteblivna generationsskiften i företag på landsbygden</p>

<p>Möjligheter</p> <p>Utöka internationell turism med högklassig mat och upplevelser</p> <p>Utveckla nya affärlösningar till distansoberoende verksamheter.</p> <p>Distansarbete i attraktiv boendemiljö.</p> <p>Digitaliseringen ger möjlighet till utökat demokratiskt deltagande</p> <p>Utveckling av utbyten med de många internationella och nationella kontakter som finns</p> <p>Lokala utvecklingsbolag som motorer i utvecklingen.</p> <p>Utveckla Gotland grönt centrum</p> <p>Uppsamlande och återanvändning av vatten är en möjlighet för återskapande av grundvatten och en möjlighet till bevattning</p> <p>Välkomna nya innevånare med "Provgute-modellen" som förebild</p> <p>Sociala innovationer som t.ex. sociala kooperativ</p> <p>Utveckla den blå näringen som en större resurs för Gotland</p> <p>Utveckla trafiken Österut</p> <p>Råvaruförädling</p> <p>Nya grödor</p> <p>En diversifiering av fisket skulle stärka bildandet av kluster för fler aktörer i anslutning till hamnar och fiskelägen</p> <p>Utveckla besöks- och upplevelsepaket</p> <p>Nya gotlänningar bidrar med kompetens och mångfald</p>	<p>Hot</p> <p>Minskat resande i världen</p> <p>Ökad konkurrens i besöksnäringen från andra regioner</p> <p>Miljöutvecklingen i Östersjön</p> <p>Statens vilja att tillhandahålla infrastruktur i form av frekvent snabb färjetrafik och tillgänglighet till Bromma flygplats</p> <p>Försämrade transportmöjligheter, höga bränslekostnader, dyr frakt.</p> <p>Beroende av elkabel till fastlandet</p> <p>Negativ befolkningsutveckling</p> <p>Nedläggning av landsbygdsskolor</p> <p>Fortsatt neddragning av service och välfärd på landsbygden</p> <p>Osäkerhet kring jordbruks- och fiskeripolitik</p> <p>Nedlagda jordbruk med igenväxning av landskapet som följd</p>
---	--

Del 2. Behov, förutsättningar och kreativa idéer

Genom ett antal workshops på fem stormöten med över 100 deltagare framkom ytterligare en bild av utvecklingsmöjligheterna på Gotland.

<p>Behov</p> <p>Mataffärer</p> <p>Vatten och avlopp</p> <p>Kretsloppsanpassade avloppslösningar</p> <p>Beslutsför bank</p> <p>Nya energiformer, energiprofil</p> <p>Fler fastboende</p> <p>Mötesplatser och aktiviteter</p> <p>Lokaltrafik</p> <p>Lokal service i alternativa former</p> <p>Öka antalet permanentboende i bygderna</p> <p>Bra kommunikation mellan stad och land</p> <p>Kulturutbud</p> <p>Gemensam hemsida för norra Gotland</p> <p>Bra vatten</p>	<p>Förutsättningar</p> <p>Befolkningsunderlag</p> <p>Vacker natur, vatten/bad i bygden</p> <p>Fiberutbyggnaden</p> <p>Attraktiv miljö i bygden för barnfamiljer</p> <p>Självförsörjning</p> <p>Deltidsboende = resurs, kompetens/kapital</p> <p>Ideella krafter</p> <p>Levande föreningsliv</p> <p>Utveckla bygdegårdarna för social samverkan</p> <p>Behovsinventering bland barn, ungdomar och vuxna</p> <p>Inte så långa processer</p> <p>Livsmedelsproduktion och småskaligt jordbruk</p> <p>Trafik österut för ökad turism (Slite)</p> <p>Avlopp</p>
--	--

<p>Barn, utökad befolkning Öka bevara samhällsservice o trygghetssystemet Marknadsföring av lokala företag, spetskompetens Stärka lokalsamhället Kretsloppstänk, helhet genom tvärsektoriell dialog Fler hyresrätter Barn- och ungdomssysselsättning Laddstolpar över hela ön Offentliga toaletter Bostäder Lokala livsmedelsprodukter med miljötänk Snygg strand, sophantering, skötsel av stran Företagsutveckling Boende strandnära över hela ön Tillräckligt med vatten Avlopp reningsverk Kollektivtrafik även utanför stamlinjerna ex Rute-Hellvi-Fleringe Se landsbygdens möjligheter Bättre nätverkande kring gårdshandel "Quinnfolke" Ungar Aktiviteter, barn/vuxna Arbetsstillfällen Fler landningsplatser för fiske Fler människor på landsbygden Kollektivtrafik Företagsklimat Idéspridning Kompetensutveckling kring fibernätsägande (en oslipad diamant)</p>	<p>Dricksvatten Nätverk över yrkesgränser Tillgängligheten i naturen; planering= kvalitet= attraktivitet Social gemenskap Eldsjälar Några/grupp intresserade av samma idé attenhushållning - tvåstegsdike, våtmarker, krokiga diken, reglerad dränering, dämmen i bäckar/kanaler Lättare att ansöka om bygglov Lättare och snabba ansökningar Regionen behöver släppa marker lättare Lokala nätverk/personkännedom Lönsamhet för befintliga lantbruksföretag Kompetens</p>
--	--

Kreativa idéer

Öka invandringen av flyktingar till Gotland
Blå tillväxt
Slut kretsloppen genom biogasanläggning så näringsämnen återförs till jorden
Bilpool, samåkningsverksamhet
Utveckla det sociala livet i bygderna
Guidade turer av lokala förmågor, fiske, natur, kultur, historia
Utveckla samverkan med Campus Gotland
Utveckling och sammanbyggnad av alla Gotlands fibernät
Tillredningskök livsmedelsklassat
Tillbakaflyttarverksamhet
Servicecenter på flera platser
Lekplatser/ handikappanpassade
Skapa något kul för bygdens ungdomar
Utnyttja kyrkan för kulturverksamhet

"Arbetsstugor" dit man kan komma och jobba med sin dator, kanske församlingshem, bygdegårdar.
Kaffemaskin!

Differentierad skatt på Gotland, landsbygd/tätort

2000 m2 demonstrationsodling, vad en person behöver i yta för att leva hållbart i kontrast till vad vi använder idag 4000m2

Utvinning av fosfor ur avloppsslam

Bastu

Lägenheter, äldreanpassat boende ger nya verksamheter

Öppna fler kyrkor för musikevenemang

Naturgrupper för barn och föräldrar

Hemvänderstrategi

Lokalt ledd utveckling Gotland tillsammans -så mycket bättre

Differentierad arbetsgivaravgift

Ställ om till ekologiskt jordbruk

Sälsafari

Bilpooler med elbil+biogasbil

Parkområden

Inflyttarpaket från föreningar

En lokal förvaltning av fisket skulle ge utvecklingsmöjligheter för såväl yrkes- som fritidsfiskare

Utveckla Närsholmens fyrvaktarbostad till växt- och fågel informationsplats med våffelkafé

Försöksverksamhet med alternativa bränslen till jordbruksmaskiner, kombinerat med odlingsmetoder som kräver mindre körning

Cykelleder, utveckla besöksmål

Kollektivt/kooperativt drivna butiker för dagligvaror

Samordning av gårdsbutiker

Sök erfarenhet hos andra

Bilaga 6. Omvärldsanalys

Introduktion

Nedan finns en sammanställning över den utblick som gjorts i samband med arbetet med framtagandet av Gotlands strategi – för att se Gotland i ett större sammanhang. En viktig utgångspunkt är målen för EU 2020 där viktiga begrepp är smart, hållbar och inkluderande.

En omvärldsanalys gjord av Leader Gotland 2012-2014, som bland annat täcker in landskapsfrågor, demokratiska processer, lokal ekonomi, IT-användning och energieffektivisering, finns som Bilaga 7.

Ö-läget

Att vara en ö-nation eller ö-region har sina utmaningar och begränsningar, såväl som möjligheter. Ett flertal av de öar som Gotland kan jämföra sig med upplever samma problematik med avfolkning och begränsad arbetsmarknad.

Liksom Gotland har dessa öar en relativt utvecklad besöksnäring, vilket också gör att säsongsvariationen i besök och behov av arbetskraft spelar roll för hur samhällets utvecklats. Bornholm, Åland och Ösel är exempel på öar som Gotland både kan lära och lära av.

Gotlands utmaningar gällande de två ovan nämnda parametrarna avfolkning och begränsad arbetsmarknad, är liknande den som gäller för landsbygden i stort. I jämförelse har dock Gotlands befolkningsstorlek behållits förhållandevis jämn, t ex i relation till det svenska inlandet norr om Gävle.

Globalt minskar antalet bebodda öar och antalet boende på öarna minskar, men besökarna på öarna ökar. Det ger som resultat att de som bor kvar i högre utsträckning i allt högre grad behöver livnära sig på att vara just öbor. En parallell kan dras till Venedig som är en ö där befolkningen minskat kraftigt och idag finns det knappt ett jobb som inte har med turistbranschen att göra.

Forskning hos Högskolan Gotland/Uppsala Universitet Campus Gotland har undersökt hur föreställningarna för öar och öbor ser ut – och vilka konsekvenser det får för öbornas livsvillkor och framtid. En konsekvens är att ön blir en vara. I marknadssammanhang kan du inte lova folk en tjänst som kunden sedan inte får, för då kommer den inte tillbaka. Så, vad händer? Öbor kommer att bekräfta kundens föreställningar. De spelar med, för överlevnadens skull, och för att det kan vara trevligt att bli beskriven som en som gillar gemenskap och traditioner.

http://www.asub.ax/archive.con?iPage=12&art_id=1379

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Bornholm#Befolkningsutveckling>

<http://sv.wikipedia.org/wiki/%C3%85land>

<http://www.ergo.nu/nyheter/20130913-s-%C3%A5-%C3%B6verlever-%C3%B6ar>

<http://swecris.se/converis/publicweb/Project/28147?share=false&cntpers=false&reqstfulltxt=false&reports=false&lang=1>

Näringsliv

De gröna näringarna

Gotland har en omfattande lantbruksproduktion. Trots att gotländskt lantbruk har gott rykte för sin goda kvalitet är det många lantbrukare som idag har svårt att uppnå en lönsam produktion.

Grönsaksproduktionen på Gotland har en stor marknadsandel i Sverige och prisas ofta för sin höga kvalitet. Gotländsk köttproduktion har med varumärket ”En smak av Gotland” på kort tid etablerat sig som det största regionala köttvarumärket i Sverige. Gotlands mjölkproduktion avsåts i första hand som pulver på världsmarknaden samt att en liten del av volymen går till konsumtionsmjölk och småskalig ostproduktion. Gotländsk äggproduktion hävdar sig väl på den svenska marknaden.

Den av regeringen tillsatta utredningen att se över konkurrenskraften för svensk jordbruks- och trädgårdsproduktion har lämnat ett delbetänkande. Nedan har för Gotlands omvärldsanalys relevanta delar återgetts. Kommentarer som rör Gotland är följaktigen inte från utredningen.

Svenskt jordbruk, trädgårdsnäring och livsmedelsproduktion är en näring med stor betydelse för sysselsättning och tillväxt i Sverige. Sammantaget svarar näringen för över 240.000 arbetstillfällen. En aktiv produktion är också en viktig del i förvaltningen av landets naturresurser och en förutsättning för att nå flera miljökvalitetsmål. Den levererar också viktiga ekosystemtjänster.

Den globala livsmedelsförsörjningen är en av de största utmaningarna i ett framtids-perspektiv. Svensk produktion har styrkefaktorer i företagets kompetens och kunnande, ett högt miljömedvetande och en ansvarsfull djurhållning samt goda resurser i mark och rent vatten. Hög spårbarhet i livsmedelskedjan och låg antibiotikaanvändning är faktorer som kan få ökande betydelse. Ett förändrat klimat kan innebära fördelar för livsmedelsproduktionen i Sverige. Ett varmare klimat kan betyda mycket för Gotland som redan har provat på att odla en del råvaror som trivs bättre i ett varmare klimat. Exempel på dessa är produktion av vindruvor och chili.

Samtidigt finns svagheter i produktionen. Flera sektorer har tappat i konkurrenskraft och lönsamhet. Problemen finns framför allt i animalieproduktionen i landets skogs- och mellanbygder där omvandlingstakten i jordbruket varit lägre. Det regelverk som omger företagen kan också innebära hinder för företagets utveckling och påverka konkurrenskraften.

Det är tydliga regionala skillnaderna i förutsättningar för en effektiv och konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring. Den internationella konkurrensen kan antas öka i framtiden. Många länder i världen har förutsättningar att öka sin produktion och flera länder satsar offensivt på ökad livsmedelsproduktion, export samt på forskning, utveckling och innovation. Sammantaget innebär detta att det finns behov av en samlad strategi för tillväxt, konkurrenskraft samt värdeskapande i det svenska jordbruket, trädgårdsnäringen och i livsmedelsindustrin.

Fokusområden och prioriteringar

Enligt utredningen behöver strategi och åtgärder inriktas på ökad produktion med fokusområdena,

Villkor och Regler, Produktion och företagande, Forskning och innovation samt Mer marknad. Villkor och regler berör ej området lokalt ledd utveckling och utelämnas här. De övriga fokusområdena är har bäring på åtgärder som kan göras inom lokalt ledd utveckling på Gotland.

Produktion och företagande

En konkurrenskraftig näring med ökad produktion och tillväxt förutsätter starka och lönsamma företag. Den ökade internationella konkurrensen ställer krav på företagets fortsatta anpassning och effektivisering men också på utvecklad företagsledning. En fortsatt strukturutveckling kan vara nödvändig för att uppnå en konkurrenskraftig produktion.

Prioriteringar:

- Företagen och näringen har ansvaret för att säkerställa hög effektivitet och kostnadsmedvetande i produktionens alla led och en långsiktigt konkurrenskraftig företagsstruktur.
- Företagsledning, entreprenörskap och attityder till affärsmässigt företagande behöver utvecklas.
- Nya drifts- och företagsformer behöver utvecklas inom lantbruket som stöder investeringar, förbättrar kapitalförsörjning och skapar förutsättningar för långsiktigt starka företag inom sektorn.
- Hinder för en utveckling av produktionen i områden med sämre naturgivna förutsättningar för jordbruk och trädgårdsnäring behöver belysas.

Mer marknad

Jordbruks- och trädgårdsnäring samt livsmedelsförädling agerar på en global marknad med ökad konkurrens. Det ställer krav på en ökad marknadsorientering, innovation och effektivitet i hela värdekedjan i produktionen.

Prioriteringar:

- Företag och producenter behöver utveckla tydliga marknadsstrategier för olika produkter, kunder och marknadssegment och därigenom bygga starkare relationer i hela livsmedelskedjan.
- Ökad konkurrens inom livsmedelshandeln innebär krav på ständig produktutveckling och innovation hos producenterna.
- Svenska livsmedel måste ha tydliga mervärden också i smak och kvalitet för att kunna konkurrera på en marknad med alltmer kvalitetsmedvetna konsumenter.
- Etablerade nätverk bör utgöra basen för att främja svenska livsmedel i offentlig konsumtion, restaurang och i besöksnäring. Behovet av särskilda främjandeinsatser för ökad export utöver pågående insatser behöver belysas.

Kunskap, forskning och innovation

Forskning, innovation och utbildning utgör grunden för ökad produktivitet, tillväxt och utveckling men också för att kunna möta samhällsutmaningar i framtiden. Pågående kartläggning visar att det finns brister i det kunskaps- och innovationssystem som ska stödja jordbrukets och trädgårdsnäringens och livsmedelsföretagens utveckling.

Prioriteringar:

- Ett modernt kunskaps- och innovationssystem som stöder ökad produktion, konkurrenskraft och värdeskapande inom jord- och trädgårdsbruk och livsmedelsföretag.
- Utvecklad samverkan mellan forskning och näringens företag och organisationer i forskning, utveckling, innovation och kunskapspridning till företag och producenter.

Globala omvärldsfaktorer

Befolkningsutveckling och ekonomisk tillväxt

Världens ökande befolkning samt den ekonomiska tillväxten påverkar både mängden mat som efterfrågas och sammansättningen. År 2030 beräknas världens befolkning att uppgå till 8,4 miljarder människor, dvs en ökning med 20 % jämfört med dagsläget. I stort sett hela befolkningstillväxten kommer att ske i utvecklingsländerna. För Sverige beräknas befolkningen att öka från dagens 9,6 miljoner till 10,7 miljoner människor, vilket motsvarar 12 %. Prognoser för den ekonomiska tillväxten visar att den ekonomiska tillväxten framför allt kommer att ske i delar av Asien med Kina och Indien i spetsen. Tillväxten i EU-länderna förväntas utvecklas relativt svagt. (OECD/ FAO (2013). Agricultural Outlook 2013-2022)

Livsmedelsförsörjning

Konsumtionen av livsmedel förväntas öka globalt som följd av befolkningstillväxt och ökat välstånd framför allt i nya tillväxtekonomier i Asien och även delar av Afrika. Flera större trender kan identifieras:

- En växande medelklass i nya tillväxtländer ökar efterfrågan.
- Ökat välstånd innebär ökad konsumtion av kött, mjölk och ost.
- Fokus ökar på livsmedelssäkerhet och spårbarhet och kännedom om produktionsförhållanden
- Hälsoaspekter på livsmedel påverkar i högre grad konsumtionsval.
- Användningen av antibiotika är idag hög inom livsmedelsproduktionen. Bakterier som är resistenta mot antibiotika, exempelvis MRSA, utgör ett hot mot folkhälsan. Sverige är det land i EU där användningen av antibiotika inom animalieproduktionen är lägst.

Enligt en prognos för tiden fram till 2023 från OECD/FAO väntas produktionen av livsmedel öka framför allt i utvecklingsländerna genom ökade avkastningar. Många länder har mycket goda förutsättningar, men bristen på resurser i form av mark och vatten kommer att öka i framtiden. En ökad globalisering av marknader och ökade transporter ställer dock krav på effektivitet i alla led i värdekedjan. Länder med väl utvecklad infrastruktur och logistik kan därför fortsatt ha fördelar. En ökad produktion i världen leder till en ökad global konkurrens och till en prispress.

Klimat

Klimatförändringarna innebär en stor utmaning för jordbruket och livsmedelsproduktionen. Förändringarna bedöms förbättra odlingsbetingelserna på delar av det norra halvklotet. Detta kan gynna nordligare belägna länder som Sverige. Samtidigt kan förutsättningarna försämrats på det södra halvklotet. Där utgör tillgång till vatten och mark redan i dag begränsningar för produktionen. Till år 2025 kommer mer två-tredjedelar av världens befolkning att leva i länder med vattenbrist. För Sverige kan klimatförändringarna innebära torrare somrar och mer nederbörd under vintrarna, i synnerhet i de södra delarna av landet. Avkastningsnivåerna kan komma att öka och nya sorter blir möjliga att använda. Samtidigt kan problem öka med nya djursjukdomar, växtskadegörare och översvämningar. I senaste IPCC-rapporten betonas behovet av samhällsanpassning. Ett förändrat klimat, i kombination med andra samhällsförändrade livsmedelsförsörjningssystemen.

Gotland har en låg nederbörd redan idag. Ett torrare klimat ställer ännu större krav på att spara grundvatten och skapa möjligheter för bevattningsdammar mm. Förändrat klimat ställer krav på kunskap om hur man hanterar det och ökad kunskap när man inför nya grödor.

Energi och annan biobaserad produktion

Jordbruket producerar förutom livsmedel förnybar energi och biobaserad råvara. Prognoser visar att efterfrågan på förnybar energi kommer att öka. Produktionen i världen av biodiesel och etanol väntas öka med cirka 5 % per år fram till 2022 (OECD/ FAO (2013)). I utredningen "Fossilfritt på väg" (SOU 2013:84) bedöms att det i Sverige finns en stor potential för att öka produktion och användning av biodrivmedel, framför allt från skogsråvara. Jordbruks- och trädgårdsproduktion använder i dag fossila bränslen för värme, drivmedel och för torkning. Dessutom är produktion av insatsmedel som t.ex. växtnäring energiintensiv. Livsmedelssektorn som helhet står för cirka 30 % av världens energikonsumtion⁴. Historiskt finns en samvariation mellan energi- och livsmedelspriser. En prognos från OECD/IEA visar att priset på råolja i nominella termer kommer att stiga svagt under kommande 20-årsperiod. Den påbörjade satsningen på produktion av biogas på Gotland är ännu bara i startskedet. Det finns potential för att producera mycket mer biogas bara genom att röta den tillgängliga gödsel som finns. 2017 kommer färja driven med flytande gas (LNG) börja trafikera linjen mellan Gotland och fastlandet. Med tillgång till flytande gas på ön kan nya användningsområden bli aktuella. När det sedan finns tillgänglig småskalig teknik kanske lokalt producerad flytande gas kan driva traktorer, fiskefartyg mm. Ny teknik och kombinationen av överskott på vindel och närhet till vatten kan på sikt användas till lagring av energi tex i form av vätgas.

Sveriges miljömål

Vi i Sverige ska lösa våra miljöproblem nu och inte lämna över dem till kommande generationer. Det har riksdagen beslutat. Sveriges miljömål är riktmärken för detta miljöarbete. Det svenska miljömålssystemet består av ett generationsmål, tjugofyra etappmål och sexton miljö kvalitetsmål.

Generationsmålet - "Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser."

www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Generationsmalet/

Etappmålen - Etappmålen ska underlätta möjligheterna att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. 24 etappmål har antagits av regeringen.

www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Etappmal/

Miljö kvalitetsmålen - Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som ska nås. Preciseringar av miljö kvalitetsmålen förtydligar dem och används i uppföljningen av målen.

www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljokvalitetsmalen/

Den blå näringen

För Gotland som är en ö mitt i Östersjön är det därför viktigt att både känna till lokala förhållanden men även ha kunskap om omvärlden för att hitta vägar att genom hållbart nyttjande skapa tillväxt.

Havsmiljön

Gotland med små och få lokala föroreningskällor omges av den bästa vattenkvaliteten i Östersjön. Syrehalterna i de djupare omgivande vattnen är fortfarande låga och utbredningen av syrefria bottenar har ökat. De inflöden av friskt, syrerikt saltvatten från Nordsjön som skett och sker har varit otillräckliga för att ge större förbättringar i Gotlandsdjupet. Försök med att pumpa ned syre i de djupa bottenvattnen pågår. Mycket av närsalter finns i sedimenten och

framförallt frigörande av fosfor ger tillsammans med värme och stilla väder algblomning sommartid. De insatser som görs för att minska utsläppen, tillförseln, av näringsämnen måste kompletteras också med ett borttagande av näringsämnen.

Blå tillväxt genom att skörda närsalter och utveckla vattenbruk

Blå tillväxt är namnet på en långsiktig EU-strategi som ska stödja hållbar tillväxt i havs- och sjöfartssektorerna som helhet. Blå tillväxt är den integrerade havspolitikens bidrag till Europa 2020-strategin för smart och hållbar tillväxt för alla. EU:s blå ekonomi står för 5,4 miljoner jobb och har ett bruttofördlingsvärde på strax under 500 miljarder euro per år. I strategin kartläggs flera områden där ytterligare tillväxt är möjlig: vattenbruk, kustturism, marin bioteknik, marin energi och mineralutvinning på havsbotten.

Potentialen att skörda närsalter genom andra organismer än fisk har uppmärksammats alltmer. Projektet Baltic Blue Growth visade på potentialen för odling av blåmusslor. Skörd av och odling av alger och andra organismer är också möjligheter där det pågår försök eller sker kommersiellt, ännu i liten skala. Förutom produktion för livsmedel finns stora potentialer för produktion av foder och framtagande av substanser intressanta för läkemedels- och kosmetikaindustrin. Gotland har goda möjligheter, även om den öppna exponerade kusten mer talar för landbaserade odlingar, något som ger möjlighet att rena odlingsvattnet och undvika utsläpp. Genom ett stort antal konstruerade bevattningsdammar och kräftodlingsdammar, finns god kunskap om både anläggning, odling och utloppshantering.

I Jordbruksverkets strategi ”Svenskt vattenbruk- en grön näring på blå åkrar, Strategi 2012-2020” menar man att vattenbruket fram till och med år 2020 kan utvecklas till en viktig grön näring på olika håll i landet. Detta särskilt om branschen diversifieras och anpassas till de lokala förutsättningarna. Ökad förädling av produkterna bidrar till förbättrad lönsamhet och ökad sysselsättning. Produktion av sättfisk för fisketurismens behov har också en betydande tillväxtpotential. (Läs vidare i strategin:

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_ovrigt/ovr257.pdf)

Fisketillgången som resurs

Det viktigaste fisket på Gotland är fisket efter skarpsill och strömming med infrysning i Ronehamn. Förädlingsgraden på ön är låg vilket innebär att det finns en stor potential för innovativ produktutveckling. Plattfiskbeståndet runt ön, flundra och piggvar, är gott och fisket efter framförallt flundra ökar. Tecken tyder på att flundreståndet kan ha gått in i en ”tusenbrödrasituation” dvs. konkurrensen inom arten och bristen på predations-/fisketryck gör att födoresurstillgången per individ blir liten med dålig tillväxt som följd.

Beståndsanalyser tyder på att fisket kan öka. Situationen liknar den för torsken i södra Östersjön.

Havsöringsbeståndet är gott och intresset för havsöringsfisketurism växer med allt fler besökare från utlandet. Gotland har blivit ett exempel på framgångsrik fiskevård som alltmer intresserar andra öar och kustområden i Östersjön. Därmed ökar också konkurrensen men ger möjligheter till vidgade samarbeten nationellt och internationellt.

Gotland har redan en erkänd position som ledande producent av flodkräfta, som är rödlistad i hela Europa. Genom ö-läget, den goda sötvattenskvaliteten och det gynnsamma klimatet finns goda möjligheter att öka odlingen av flodkräfta liksom av många andra arter.

I samband med Matlandet Gotland presenterades nya fiskprodukter som idburgare, friterad skarpsill och produkter med rökt flundra. Mottagandet blev gott och efterfrågan finns från fastlandet. En säljkanal där som ger bättre lönsamhet för fisket för både hel och förädlad fisk kan bli Stockholm Fiskmarknad som förväntas öppnas under vintern 2014/15.

Andra intressenter

Den fortsatt ökande sälstammen är ett allt större problem för yrkesfisket, främst för det småskaliga kustnära nätfisket, men även för fritidsfisket. Förutom förstörda redskap står de för en betydande fiskkonsumtion. Ca 40 000 gråsälar i Östersjön äter 5-7 kg fisk per dag, motsvarande ca 100 000 ton fisk. Som jämförelse är årsfångsten i det gotländska fisket är drygt 5 000 ton. På Gotland finns dessutom ca 20 % av det svenska beståndet av den kinesiska mellanskarven som äter ca 0.5 kg fisk per dag. Det är troligt att deras fiskpredation påverkar. Både säl och skarv är också resurser, vars nyttjande begränsas av EU- och nationella regelverk.

Småskaligt som mål inom EU

Den nya gemensamma fiskeripolitiken gäller sedan 2013 och en ny marknadsordning sedan 2014 där bl.a. ett långsiktigt hållbart fiske och vattenbruk prioriteras. Ekosystemansats och bibehållande och utveckling av småskaligt fiske lyfts fram som vägar att nå detta.

En anpassning av flottkapaciteten i Östersjön har skett inom det pelagiska fisket (öppet hav) medan det råder viss överkapacitet av större trålare inom det demersala fisket (området nära botten), bl.a. torskfisket vid sydkusten. Det gotländska fisket är i allt väsentligt småskaligt garnfiske som väl passar in i målbilden. Regelverken och tillämpningen av dessa förmår dock inte separera storskaligt och småskaligt fiske tillräckligt. Målen blir därmed svåra att uppfylla.

Global efterfrågan

Globalt ökar efterfrågan på seafood, sjömat, dvs. produkter med ursprung i hav och sjöar, starkt. Ett stigande välstånd i Kina har medfört att intresset för fisk och fiskprodukter från Europa ökat som en följd av bl.a. de strikta kontrollregler som gäller här för livsmedelsproduktion och tillsatser. Därmed ökar konkurrensen om fisken och kan leda till stigande priser både för fiskare och konsument men är också en stor möjlighet för fisket. Många av de fiskarter som vi inte äter har en marknad i andra länder.

Generellt gäller också att trots en relativt sett hög prisbild på sjömat så ökar efterfrågan. Det innebär att det redan finns utrymme att öka lönsamheten för fiskeföretagen. Allt fler exempel på att öka intäkten för producenten kommer fram. Förutom Stockholm Fiskmarknad finns t.ex. i Storbritannien möjlighet att ”prenumerera” på fisk av en fiskare, tex till middag två gånger i veckan.

Östersjöstrategi och agenda

EU:s Östersjöstrategi, som antogs under det svenska ordförandeskapet 2009, representerar ett helt nytt gränsöverskridande arbetssätt inom EU. Strategin för samman sektorer och aktörer från lokal, regional, nationell och EU-nivå och borgar för att goda erfarenheter sprids i regionen. Strategin har tre huvudmål: rädda havsmiljön, länka samman regionen och öka välståndet. Tillväxtverket har ett uppdrag att koordinera det svenska genomförandet av Östersjöstrategin.

I maj 2014 antog EU-kommissionen en Östersjöagenda för hållbar tillväxt. Fokus ligger på att stimulera innovation och förbättra hållbarheten, utveckla kompetens, kvalifikationer och kluster, utnyttja befintliga samarbetsformer och föra en sektorsövergripande dialog, förbättra finansieringen av havsprojekt. (Källa:

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth/index_sv.htm)

Besöksnäringen

Resandet fortsätter öka och även Sveriges andel av turistpengarna. Gotland följer samma trend och frågan är vilka krav som ställs på näringen för att en destination ska klara av konkurrensen.

Gotland som resmål har lägre andel internationella besökare jämfört med övriga delar av landet. Samtidigt är Gotland en juvel i det svenska turistutbudet. De internationella gästerna ger en bild av Gotland som ett mycket intressant resmål. Det gäller både ”vanliga” turister och kryssningsresenärer. Det som saknas är information före och under resan.

DestinationsArenan AB gjorde en omvärldsanalys sommaren 2014 som pekar på betydelsen av att visa upp Gotland och de gotländska företagen i det skyltfönster där kunden söker information. I dagsläget hittar inte gästen i det utbud som finns.

Gotlänningar är generellt duktiga på att möta besökaren personligt på plats i samtalet med kund. Gotlänningarna är kunniga, tillmötesgående och talar bra engelska. När det gäller skyltning, tryckt material och webbplatser saknas mycket. Bland företagen finns kunskap om betydelsen av internationella gäster. Detta omsätts inte i åtgärder. Många väntar tills kunden går över tröskeln. Att fundera på produktutbud, information och marknadsföring hinns inte med.

Om knappt fyra år tas den nya kryssningskajen i bruk. Ska Gotland kunna ta till vara på de möjligheter det innebär så måste arbetet med att bli ett internationellt resmål påbörjas snabbt. Det är viktigt att veta nya målgruppers resebeteenden. Kryssningsturisterna till Gotland har större spridning mellan nationaliteter och socioekonomisk status jämfört med tidigare. Färre deltar i organiserade turer utan vill upptäcka saker på egen hand.

Konkurrens om resenärerna

Miljöer, naturen, lugnet ger återkommande positiva omdömen för de turister som besöker Gotland. Det är samtidigt många destinationer i Norden som kan erbjuda attraktiva miljöer och konkurrensen är hård och beroende av nytänk och skapande av evenemang eller upplevelsepaket för att locka och skapa nya säsonger. Det passar både en nationell och en internationell marknad då resandet ofta sker mer uppdelat över året och under kortare tid, till exempel som weekendresor. Men det finns många olika intressen och behov.

Maten som reseanledning

Nu vänder till exempel den gastronomiska världen blickarna norrut. Orsakerna är flera, bland annat svenska kockars toppplaceringar i Bocuse d'Or, världens mest prestigefyllda kocktävling och den starka trenden i matvärlden just nu som handlar om naturlig mat, med närodlade, handplockade råvaror. Alla dessa faktorer spelar oss i händerna när besöksnäringen tillsammans med övriga fokusområden ska sätta Sverige på kartan som det nya matlandet i Europa och övriga världen. Vi kan konstatera att Sverige är ett föregångsland när det gäller mat. Gotland ligger här i framkant med eftertraktade råvaror och hög standard på restaurangutbudet.

Hur efterfrågan ser ut hos konsumenten har VisitSweden analyserat i samband med strategin att genom besöksnäringen kommunicera matlandet Sverige. Den säger att vi blir mer och mer hälsomedvetna, samtidigt som övervikten i västvärlden fortsätter öka. Vi är mer oroad för miljön, samtidigt som vi väljer bort miljövänliga varor i butik. Värde logiken för konsumtionen styrs av vilken situation konsumenten befinner sig i.

Självmaximering handlar om att vi vill få ut så mycket som möjligt av våra liv, att ständigt förbättra oss själva. Maten blir en naturlig del av konsumentens identitetsprojekt och en viktig del av reseanledningen. Vi blir allt mer oroad för diffusa konsekvenser av det moderna samhället. Vi är rädda för allt från miljöförstöring till komplexa datasystem och maten vi äter. Konsumenter söker trygghet, vill kunna lita på maten och efterfrågar mindre processad mat. Sveriges höga kännedom när det gäller trygghet och säkerhet matchar väl mot denna drivkraft.

http://partner.visitsweden.com/Documents/VISITSWEDEN_Matrapport.pdf

Trender

Trender som påverkar framåt enligt omvärldsanalysen:

- Generation millenium: Internationellt och intressebaserat. Reser gärna i grupp
- Inget stoppar seniorerna: Service är viktigt. En krävande målgrupp. 1,6 miljarder resenärer
- Vi visar oss på webben: Upplevelser ger social status. Vi gillar och delar
- Kreativ turism: Aktivt interagerande och autentiska upplevelser
- Flergenerationsresande: Fira milstolpar. Skapa minnen att dela.
- Bärbar artificiell intelligens: ”Google glasses” och prova-på-hemma-innan-du-åker
- Tillgänglighet 24/7: Alltid redo. Service i realtid och mobilt.
- Vi reser oftare: Fler korta resor inom och utom landet.

Visit Swedens nationella strategi 2020

Visit Sweden har i sin strategi inför 2020 visionen att med fokus på hållbarhetsfrågorna så ska vi fördubbla svensk besöksnäring på tio år.

- 2020 är besöksnäringen Sveriges nya basnäring.
- Resmålet Sverige är ett naturligt förstahandsval för den globala resenären.
- Näringen omsätter 500 miljarder kronor och vi erbjuder 35 exportmogna destinationer.

- En av de viktigaste nycklarna finns i mer offensiv och systematisk destinationsutveckling.

Livsmedelsindustrin, maten, restaurangerna

Ett axplock av drivkrafter och trender inom en näring av vikt för Gotland.

Livsmedelsindustrin har genomgått och genomgår stora förändringar framdrivet av bland annat ökade lönsamhetskrav, priskonkurrens, polarisering av konsumenternas krav (å ena sidan lågpris, å andra unna sig och lyx), ökad utländsk konkurrens och handelns ökade makt (med bland annat egna märkesvaror inte bara i lågprissegmentet, utan även som profilering av egna varumärket) och klimatpåverkan. Gotland är å ena sidan en uppskattad och relativt välutvecklad matdestination, å andra sidan är förädlingsgraden låg. Här finns möjligheter att utveckla paketering av matupplevelser såväl som skapa gemensamma förädlingsförutsättningar inom flera områden.

Ett sätt för livsmedelsproducenter med olika placering i kedjan från jord eller hav till bord att ta mer kontroll är genom att öka förädlingsgraden, vilket sker på många håll i landet. Produkter som underlättar i vardagens stress (förenklade produkter eller mer färdiga och snabblagade produkter), tar upp en stor del av hyllorna i livsmedelsbutikerna och konsumtionstrenden verkar inte vika av ännu. Detta trots trenden med önskan om mer naturligt och back to basic – återigen en polarisering. Produktutveckling med kunskap om förutsättningar och behov som bas, som en del av att öka förädlingsgraden, är en möjlighet för de gotländska aktörerna.

<http://www.cfk.gu.se/forskning/>

Matens klimatpåverkan är en aktuell frågeställning som diskuteras och debatteras i många forum och hos många organisationer. Miljöstyrningsrådet är en aktör som menar att miljöpåverkan från livsmedelsproduktion är betydande, men att det finns många åtgärder för att minska den. Även här borde förutsättningarna för Gotland vara goda, med tanke på uppfattningen om bland annat den höga kvalitet som varor producerade på har. Jordmån, klimat, sol, hav o.s.v., i kombination med engagemang och kunskap är bidragande faktorer. En del i hållbarhetsfrågan är hantering av matsvinnet, och där är Gotland med genom bl.a. enskilda aktörers engagemang och även Hushållningssällskapet genom ett projekt ”mindrematsvinn.nu”.

<http://www.regeringen.se/sb/d/16550/a/200715>

<http://www.msr.se/sv/Uppdrag/Livsmedel/Livsmedels-miljo-och-klimatpaverkan/>

<http://www.regeringen.se/sb/d/6402/a/151754>

<http://hs-i.hush.se/?p=17651>

Både närproducerat och ekologiskt växer just nu på konsumentmarknaden. Ofta är konsumenten inte klar över vad som skiljer dessa båda begrepp åt och gör därför inte fullt medvetna val. Den svenska konsumenten anser ofta att närproducerade svenska produkter är lika bra som ekologiska som är producerade utanför Sverige. Det finns även en utbredd uppfattning att det är transporterna som är den stora miljöboven, medan andra kan påvisa att

den största miljöpåverkan sker i produktionen. För att utveckla förädlingsgraden på ett smart sätt behöver antagligen de gotländska aktörerna stöd genom ökad kunskap osv.

<http://www.krav.se/ekologiskt-och-narproducerat>

<http://www.svt.se/nyheter/val2014/forskare-om-ekomat-eko-och-narproducerat-bor-inte-blandas-ihop>

http://www.livsmedelsakademin.se/sites/default/files/media/skanes_livsmedelsakademi_ekologisk_vs_narodlat_mini_0.pdf

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/narproducerat-viktigare-an-ekologiskt_7243949.svd

Under en relativt lång period har olika typer av dieter och verktyg i relativt hög grad påverkat både konsumtions- och shoppingmönster. LCHF med lågt intag av kolhydrater och högt intag av fett är ett sådant exempel. Glykemiskt index är ett annat. Dessa strömningar har även bidragit till att marknaden utökats med helt nya produkter. Livsmedelsverkets kostråd består dock i stor utsträckning än så länge.

Kockyrket har som tidigare nämnts de senaste åren fått se ett rejält uppsving i status och har i många fall stjärnstatus. Restauranger uppfattas ofta som att de har högre kvalitetskrav än konsumenter, samt att man är först med att testa trender inom matlagning. Det finns idag exempel på samarbeten med odlare/uppfödare/förädlare med syfte att få fram nya ingredienser, råvaror, smaker osv.

Småskalig produktion

Småskalig tillverkning av hantverk och livsmedel är vanligt i bland annat glesbygdsområden. I takt med ett ökat intresse för det närproducerade, naturliga och även unika så har en relativt stark sektor vuxit fram. På livsmedelsområdet kan t ex nämnas det nationella resurscentret Eldrimner som erbjuder kurser i småskalig livsmedelsproduktion inom en rad områden.

<http://www.regiongavleborg.se/download/18.3ff7f3d6140e3c2110180002899/F%C3%B6rstudie+lokal+mat+i+G%C3%A4vleborg+130830.pdf>

Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

Företagens behov av rätt kompetens i rätt tid, är en utmaning för både områden av tillväxt och stagnation. Många regioner har sett behovet av åtgärder för att förekomma eller utveckla en plan för kompetensförsörjningen.

I Västerås har arbetsgivare arbetat aktivt för att minska glappet mellan arbetsmarknaden och skolan – och detta är nu ett koncept som sprider sig i Sverige. Idén är helt enkelt att sätta arbetsmarknaden på schemat. Sveriges kommuner och landsting, SKL, visar nu stort intresse för projektet Arbetsmarknadskunskap i skolan. Det finns en vilja att alla kommuner i landet ska jobba för en tätare koppling mellan skola och arbetsmarknad.

Utifrån regeringsuppdraget 2009-12-17 har Kompetensplattform Gotland etablerats för samverkan inom kompetensförsörjning och utbildningsplanering på lång sikt. Uppdraget innebär bland annat att kunskapsunderlag och behovsanalyser tas fram. Svårigheterna med att rekrytera rätt kompetenser till Gotland utmålats som ett av de största hindren för ökad tillväxt. Hur fixar vi kompetensförsörjningen under de kommande åren? Ett initiativ som testas nu är just Arbetsmarknadskunskap i skolan.

<http://www.vasteras.se/OvrigaDokument/Kommunstyrelse/16%20Beslut%20-%20Godk%C3%A4nnande%20av%20rapport%20om%20arbetsmarknadskunskap%20och%20coachning%20i%20gymnasieutbildningen.pdf>
<http://www.arbetsmarknadskunskap.se/>

Klusterbildning – samverkan

Det finns mycket teori bakom kluster, och ny kunskap och nya övertygelser kommer fram allt eftersom. T ex kan kluster ske med ambitionen att samla verksamheter inom en bransch eller sektor, eller så ska det vara verksamheter från olika sektorer som befruktar varandra. Eller både och. Exempel på kluster inom den gröna näringen, som står Gotland när, är t ex Vreta Kluster. Flera områden ser potential för klustertänk just för de gröna näringarna och landsbygdsutveckling. Anledningar till varför geografiska specialiserade kluster uppstår är flera, liksom vilka fördelar som skapas.

På Gotland planeras för ett grönt kluster med geografisk placering på Lövsta Landsbygdscentrum mitt på ön. I övrigt så har inte riktigt behovet setts, bland annat för att det gotländska näringslivet består av ett stort antal små företag, och relativt få mellanstora. Däremot så ses numera en del samverkansplatser där flera företag placerar sig på samma plats för att mer praktiskt dra fördel av varandra. Och hur det utvecklas på sikt vet man ju inte – det ena föder säkert det andra.

<http://www.vretakluster.se/index.php>

<http://www.ja.se/?p=46162&m=3433&pt=105>

<http://www.regionorebro.se/download/18.33ff32f2135435fb03f800084/1336493689758/Mats+Lundmark+Sundbyholms+slott+2-3+februari+2012.pdf>

<http://www.growthanalysis.se/download/18.56ef093c139bf3ef89026f8/1349863376435/klusterdynamik-och-regional-naringslivsutveckling-begreppsdiskussioner-och-forskningsoversikt-02.pdf>

Utbildning och forskning

Gotland har låg utbildningsnivå jämfört med riket. Som en konsekvens av detta tjänar gotlänningen i snitt 10 % lägre än riksgenomsnittet. Samtidigt är behörigheten till gymnasier och högskola högre än riket i övrigt.

Trenden på Gotland är att man flyttar iväg från sin hembygd för att studera och få ett första jobb, men sedan överväger att flytta hem, t ex med familj och barn. Arbetsmarknaden är en hämsko eftersom den är begränsad men öns starka småföretagarkultur är ett sätt att kompensera detta. Småföretagandet och särskilt nyföretagandet är stort men för att växa vidare krävs kompetens. Av de som flyttar hit har det visat sig att närheten till skolor är avgörande för barnfamiljer att våga ta klivet och bosätta sig på ön. Nya svenskars kompetens kommer att bli viktigt att ta vara på eller erbjuda framöver när Region Gotland kommer att öka flyktingmottagandet.

Genom ökad konkurrens på arbetsmarknaden och på grund av att den tekniska utvecklingen har gått framåt blir arbetslivet alltmer kunskapsintensivt. Därför krävs det en allt högre utbildning idag för att kunna få ett arbete. Många olika sociala skäl influerar individens vägval efter gymnasiet. Vilken utbildning och bakgrund som föräldrarna har antas påverka

barnen om de läser vidare till en högre utbildning eller går ut i arbetslivet direkt. Strävan i det moderna svenska välfärdssamhället har varit att utjämna klyftorna. Idealet har varit social jämlikhet och rättvisa för alla individer. Hjälpmedel på vägen har bland annat varit allmänna studiemedel och fler utbildningsplatser vid universiteten. Kvinnorna har haft en stadig frammarsch inom den högre utbildningen och speciellt unga kvinnor. De unga kvinnorna har idag en högre utbildningsnivå än unga män vilket även gäller på Gotland.

Närhet som resurs för utbildning

I städer är klasserna oftast mycket större än i landsbygdsskolor. De flesta landsbygdsskolor lever däremot under konstant nedläggningshot. Samtidigt värdesätts byskoleformen alltmer även i städer som en metod att arbeta med färre elever i klasserna och med närhet till sina lärare som är ett sätt att höja kvaliteten på studiemiljön. För integration är detta också mycket viktigt. Ett nationellt projekt, Byskoleprojektet, pågår med initiativ från *Hela Sverige ska leva* där man bland annat tittar på digitaliseringens möjligheter för landsbygdsskolor. Gotland som inom en nära framtid har god tillgång på snabbt fibernät kan med fördel följa utvecklingen här. Ett par skolor på ön, Stånga och Fårösund, deltar i projektet.

Utbildningsutbud ska matcha efterfrågan av kompetens men samtidigt kunna vara förutseende och erbjuda utbildningar som ger balans ur ett tvärsektorielt perspektiv. Bildningsförbunden följer dessa behov på nära håll och erbjuder kurser på olika nivåer. Detsamma gäller ett antal rådgivarföretag.

Komvux byter vid årsskiftet namn till Kompetenscentrum Gotland och erbjuder utbildning på olika nivåer för vuxna och undervisning i svenska för invandrare som tidigare. Men organisationen ansvarar också för den samlade studie- och yrkesvägledningen (från grundskola till vuxna), flyktingmottagande och arbetsmarknadsinsatser inom Region Gotland. Även projektet Ungdomskraftsverksamhet kliver in organisationen - det vill säga de som ansvarar för uppföljningen kring öns unga utanför studier och arbete.

Gymnasium på Gotland har ett relativt brett utbud, bland annat estetiskt program, sjöfartsutbildning och naturbruksprogram.

Möjligheterna för högre studier

Uppsala universitet Campus Gotland har gjort en inventering på ön för att hitta behoven för att på så sätt kunna erbjuda utbildningar som är till fördel för regionen. Vid Campus Gotland finns utbildningar inom humaniora, juridik, teknik och naturvetenskap, samhällsvetenskap, språk, teologi, utbildningsvetenskap och vårdvetenskap. Forskning riktas även till viss del till Gotland och bland annat genomförs nu tre projekt kopplat till Gotlands utvecklingsbolag vad gäller Östersjömiljön, lokal ekonomi samt samverkansformer mellan ideella krafter och den offentliga sektorn. Universitetets närhet till forskning och kontakter med omvärlden är till stor fördel för Gotland regionala utveckling i stort.

Folkhögskolan har två skolor, en i Hemse och en i Fårösund. Folkhögskolans studerande från de estetiska linjerna – musik, foto, skrivare, textil och film möter socialpedagoger och studerande från allmänna linjen. Konserter, utställningar, studiebesök och föreläsningar är en del av skollivet. Skolan är en grogrund för utveckling av den viktiga sektorn kulturella och kreativa näringar.

Erasmus och Kreativa Europa

EU har forskning och innovation som ett horisontellt mål genom alla fondinsatser. Exempel på hur utbildningar kan arbeta både på lokal och på internationell nivå är genom ERASMUS+ och Kreativa Europa. Gotland kan ha stor nytta av att kombinera olika program för att påverka utbildningsnivån på ön och genom leadermetoden är det möjligt att hitta synergieffekter och erfarenhetsutbyte särskilt kopplat till barn och ungas delaktighet.

Inom ERASMUS+ finns transnationella samarbetsprojekt som uppmuntrar öppenhet, innovation och utbyte av bästa praxis i hela Europa. Denna åtgärd kommer att stödja fyra olika typer av aktiviteter:

Decentraliserade

- Strategiska partnerskap (småskaliga partnerskap och storskaliga gränsöverskridande projekt), inklusive ungdomsinitiativprojekt samt samarbete inom ungdomssektorn.

Centraliserade

- ”Knowledge alliances” and ”Sector skills alliances” (strukturerade partnerskap mellan högre utbildning och näringslivet, samt mellan yrkesutbildning & näringslivet)
- IT-plattformar (plattformar byggda på eTwinning-modellen)
- Kapacitetsuppbyggnad (Högre utbildningsprojekt med tredjeland)

Kreativa Europa är EU:s nya ramprogram för de kulturella och kreativa sektorerna år 2014–2020. Kreativa Europa består av två delprogram och ett tredje sektorsövergripande programområde:

- Delprogrammet kultur – vänder sig till de kulturella och de kreativa sektorerna
- Delprogrammet MEDIA – vänder sig till den audiovisuella sektorn (film, tv och dataspel)
- Sektorsövergripande programområde – vänder sig till samtliga kulturella och kreativa sektorer, inklusive den audiovisuella sektorn. Inkluderar en ny finansieringsmöjlighet (lånegaranti) samt stöd till gränsöverskridande policysamarbete och innovativa insatser över sektorsgränserna.

Folkhälsa

Förutsättningarna för en god hälsa påverkas av livsvillkoren och av individens egna val och levnadsvanor. Det övergripande nationella målet för folkhälsoarbetet i Sverige är "att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen".

Faktorer för god hälsa och ett gott liv

De faktorer som anses vara bestämmande för hälsan är enligt WHO, förutom de rent genetiska är socioekonomiska faktorer och den fysiska miljön tillsammans med livsstilsfaktorer.

Socioekonomiska faktorer

Socioekonomiska faktorer, som utbildning och inkomst, pekar entydigt på kopplingen till hälsa. Man kan mäta befolkningens hälsa utifrån många variabler. En god sådan när det gäller hur unga mår socialt och psykiskt är abortfrekvensen. Här har Gotland, sett över den senaste treårsperioden, drygt 50 % fler aborter bland kvinnor upp till 19 år jämfört med riket.

En annan stark indikator för hälsoläget i befolkningen är utbildningsnivån. Antal döda kvinnor per 100000 i åldern 35-64 år var 2013 för personer med grundskoleutbildning 341 och för personer med eftergymnasial utbildning 132 (risken att dö för en med

grundskoleutbildning är alltså 2,6 gånger högre). Motsvarande för män var 462 respektive 188 (risken att dö för en grundskoleutbildad är alltså 2,5 gånger högre). Eftersom gotlänningarna ligger ca 30% under riksgenomsnittet betyder det att vi har motsvarande högre dödlighet än riket i övrigt. Dödligheten p.g.a sjukdomar i cirkulationsorganen, hjärta, kärl osv. är ca 10 % högre för män och 5 % högre för kvinnor än riksgenomsnittet. Dessa sjukdomar är kopplade till livsstilsfaktorer som, rökning, bristande motion och brister i kosthållningen. (Källa Socialstyrelsen statistik 2013).

Goda matvanor är bra för hälsan och välbefinnandet och är en förutsättning för en positiv hälsoutveckling. Goda matvanor, i kombination med framförallt fysisk aktivitet, kan förebygga en rad hälsoproblem exempelvis hjärt-/kärlsjukdomar, typ 2-diabetes, stroke, sjukdomar i rörelseorganen, vissa cancerformer och även psykisk ohälsa.

Ökat utbud av rådgivning, aktiviteter och lösningar där föreningslivet kan spela en viktig part för att förändra bilden. Det saknas inte heller möjligheter för lokalt småföretagande där man såväl förebygger som rehabiliterar.

Den fysiska miljön

Den fysiska miljön måste vara sund. I grunden handlar det om två saker. Den ena är att inte behöva utsättas för yttre negativ påverkan i form av gifter, buller eller ohälsosam stress för att nämna några. Den andra att miljön är hälsofrämjande. T.ex. närhet till grannar, kultur, natur och trevliga fritidsaktiviteter. Lokalt arbete bidrar till ett minskat pendlande. Pendlande innebär såväl risker som är en påfrestning på miljön. Med nyare teknik och nya företagslösningar går det att bygga upp lokala strukturer som möjliggör att arbeta nära hemmet. På så vis ökar möjligheten till nya arbetstillfällen.

För att säkerställa framtiden för sociala aktiviteter, krävs strategiska satsningar på mötesplatser. Det krävs ett varierat utbud, att lokaler och annat är anpassat till befolkningen med olika behov och förutsättningar. Att bygga ut och modernisera gör också landsbygden mer attraktiv.

De med dåliga inkomster, kortare utbildning, med mindre sociala nätverk drabbas oftare och allvarigare av sjukdom. I viss mån finns det också en tätorts- landsbygdspromatik i detta då befolkning i tätorter i regel har högre utbildning och bättre inkomster. Det finns också ett jämställdhetsperspektiv vad gäller t.ex. psykiatriska sjukdomar, där kvinnorna på Gotland ligger i paritet med riket, medan männen ligger på en nivå som är väsentligt under.

Barn och ungas förutsättningar

Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under hela livet. Regeringens oro för utvecklingen av barns och ungas hälsa, framförallt den psykiska hälsan, sätter målgruppen högt på folkhälsoarbetets dagordning. En ökning av psykosomatiska symptom som oro och nedstämdhet, sömnbesvär, trötthet och huvudvärk bland unga i skolåldern, stressrelaterade symptom bland framförallt flickor och ökat antal unga som vårdas på sjukhus för depression och ångest är några exempel på den oroande utvecklingen.

www.folkhalsomyndigheten.se/annesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/barns-och-ungas-halsa/

En rad forskningsstudier visar också att arbetslöshet i unga år, inte minst långvarig sådan, innebär påtagligt högre risk för psykisk ohälsa - och att ohälsan kan hänga kvar långt senare i livet. Andra studier visar att dåliga skolresultat och låg utbildning leder till påtagligt högre risker för ohälsa. Exempelvis är risken för självmord 4-6 gånger så hög bland de som lyckats dåligt i grundskolan än bland de som lyckats bra.

En ökad individualisering av samhället har pekats ut som en förklaring till växande psykisk ohälsa i västvärlden sedan efterkrigstiden. Rädsla över att misslyckas, prestationskrav, egna förväntningar på livet som inte uppfylls och stress kopplat till livsval är några av orsakerna som påverkar den psykiska ohälsan bland unga. Förändrade livsvillkor, till exempel en tuffare bostads- och arbetsmarknad är också bidragande. Även värderingar och normer kring utseende, prylar och sexualitet har betydelse. Sedan 90-talets början har andelen arbetslösa bland unga i åldrarna 16-24 år nästan tredubblats, från 5 till 13 procent. Andelen med psykiska besvär har också nästan tredubblats från 7-8 procent till 20-22 procent.

Inget annat land har haft en så kraftig ökning av ungas psykiska besvär, och inget annat land har haft en så kraftig försämring av de ungas arbetsmarknad. 1990 kunde det räcka med grundskola för att få jobb. Idag räcker det knappt med gymnasium. Kraven på utbildning har ökat markant. Och det har lett till att gapet mellan dem som klarar skolsystemet och får jobb och dem som inte gör det har ökat avsevärt. Det här drabbar naturligtvis de som inte klarar skolan så bra. Men också de med bättre resultat, eftersom konkurrensen på arbetsmarknaden är så hård. Forskarna menar att detta måste lösas för att ska kunna få ett meningsfullt liv, med delaktighet i samhället och god hälsa. (Källa: Sven Bremberg, docent i socialmedicin vid Karolinska institutet och en av Sveriges ledande experter på ungas psykiska hälsa, SVT Vetenskap 20140606, www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19109/2013-5-43.pdf)

EU och hälsa

Hälsa spelar en viktig roll i Europa 2020-strategin. EU-kommissionen har understrukit att hälsofrämjande åtgärder är en integrerad del i målen för en smart tillväxt för alla i Europa 2020-strategin. Produktiviteten och konkurrenskraften påverkas positivt om människor håller sig friska och aktiva längre. Dessutom bidrar innovation inom hälso- och sjukvården till att lösa problemet med en långsiktigt hållbar hälso- och sjukvård i samband med den demografiska utvecklingen.

Strategin betonar också att åtgärder för att komma till rätta med bristande jämlikhet när det gäller hälsa är viktiga för att uppnå tillväxt för alla.

Kultur

Kultur kan vara en viktig faktor för social gemenskap, liksom för näringslivsutveckling.

De kulturella och kreativa näringarna har blivit en allt viktigare del av det svenska näringslivet och det regionala arbetet med att stärka dessa näringar har gått snabbt framåt under senare år.

Generellt finns en bred samsyn om vikten av att utveckla de kulturella och kreativa näringarna (KKN), för att bidra till regional tillväxt och ett hållbart framtida samhälle.

Från regionalt håll finns ett uttalat behov av fördjupad kunskap och erfarenhetsutbyte inom KKN. Utvecklingen går i olika takt och i olika riktning, och det finns en önskan om ta del av varandras kunskap och lära vidare tillsammans.

På Gotland finns ett stort antal kulturutövare, både i företagsform och utanför. Bedömningen är att det finns en stor potential i att fortsätta utveckla företag inom de olika delarna av kultursektorn - för att stärka bilden av Gotland (varumärkesbyggande), för att främja social inkludering och för den regionala tillväxten.

www.vgregion.se/upload/Regionutveckling/Naringsliv/Kulturnaringar/2014/Hur_langt_ar_et_t_snore_lr.pdf

www.natverkstan.net/files/2010/03/ornarna_slutrapport_110925.pdf

www.reglab.se/kreativa-naringar/wp-content/uploads/2014/11/SWOT_regionforbundet_webb.pdf

www.regiongavleborg.se/1/verksamhet/naringslivsfragor/kulturella-och-kreativa-naringar.html

www.gotland.se/67487

Fritid

Fritiden, och en meningsfull sådan, är en viktig del av livet för alla barn och ungdomar, liksom för vuxna. Utbud och alternativ är av förklarliga skäl större i en stad än på landsbygden, men oavsett var är det viktigt att slå vakt om både kvalitet och bredd. Det finns en tradition av att vara aktiv i olika föreningar, t.ex. som man anger i landsbygdsstrategin för Linköpings Kommun.

På Gotland är man inget undantag, utan det finns gott om föreningar att engagera sig i, för att driva olika specifika frågor och för social samvaro och idrott. Den offentliga Kulturskolan har utbud på flera platser på ön, men verksamheten är ändå relativt hårt koncentrerad till Visby. De lokala idrottsföreningarna på gör ett stort jobb, men lider precis som landsbygd på fastlandet av att befolkningen minskar och/eller att man låter sina barn pendla till skolan i Visby, vilket får till följd att barnens umgänge delvis förflyttas.

Från Göteborgs Stads hemsida – Kultur & Fritid

”Göteborg är staden som ger alla möjlighet att delta i kulturlivet. Här kan alla - barn, unga, äldre och familjer - hitta vägen till fritids- och kulturaktiviteter, upplevelser och evenemang, samt få tillgång till service och stöd. Genom ett brett utbud och tillgång till konst och kulturliv formas en attraktiv stad – av och för människor från hela världen.”

Ur Linköpings Kommuns landsbygdsstrategi 2013-03-26

”Fritidsaktiviteter och föreningsliv

Linköpings kommun har en aktiv landsbygd. Där finns en mängd olika aktörer såsom byalag, företagarföreningar, hembygdsföreningar, vägföreningar, idrottsföreningar och många fler. Dessa grupper är en viktig del av samhället på landsbygden och en naturlig partner för kommunen gällande landsbygdsutvecklingsfrågor. Dessa grupperingar tillhandahåller många aktiviteter och skapar samverkan kring aktuella frågor. Linköpings kommun ser aktivitet på landsbygden som mycket värdefull. Kommunen söker en aktiv dialog med föreningslivet för att stödja grupperna och utveckla kultur och fritid på landsbygden. Här är även den kommunala överenskommelsen med idéburen sektor ett viktigt instrument. En meningsfull och aktiv fritid lyfts ofta fram som en viktig del i en levande landsbygd och det är viktigt att aktiviteter och arenor för kultur och fritid finns även på landsbygden.”

<http://www.linkoping.se/Global/Om%20kommunen/Gemensamt/Planer%20och%20program/PoP%20ByggaBo/landsbygdsstrategi.pdf>

Regeringen satsar på aktiv fritid på landsbygden (1 april 2014)

”- Jag vet själv hur viktigt det är att som ung ha något att göra - finns ingen fritidssysselsättning lämnar man orten. Att kunna utöva idrott eller andra fritidsaktiviteter är oerhört viktigt för gemenskapen och engagemanget för byn och orten. Det är detta som vi vill vi underlätta och stödja med den här satsningen. Det måste helt enkelt vara kul att bo på landsbygden, säger landsbygdsminister Eskil Erlandsson.

Regeringen vill vända trenden där fler och fler flyttar ifrån landsbygden genom att stärka attraktiviteten så att fler vill stanna kvar på, eller återvända till, landsbygden.”

<http://www.regeringen.se/sb/d/18495/a/237705>

Nya svenskar

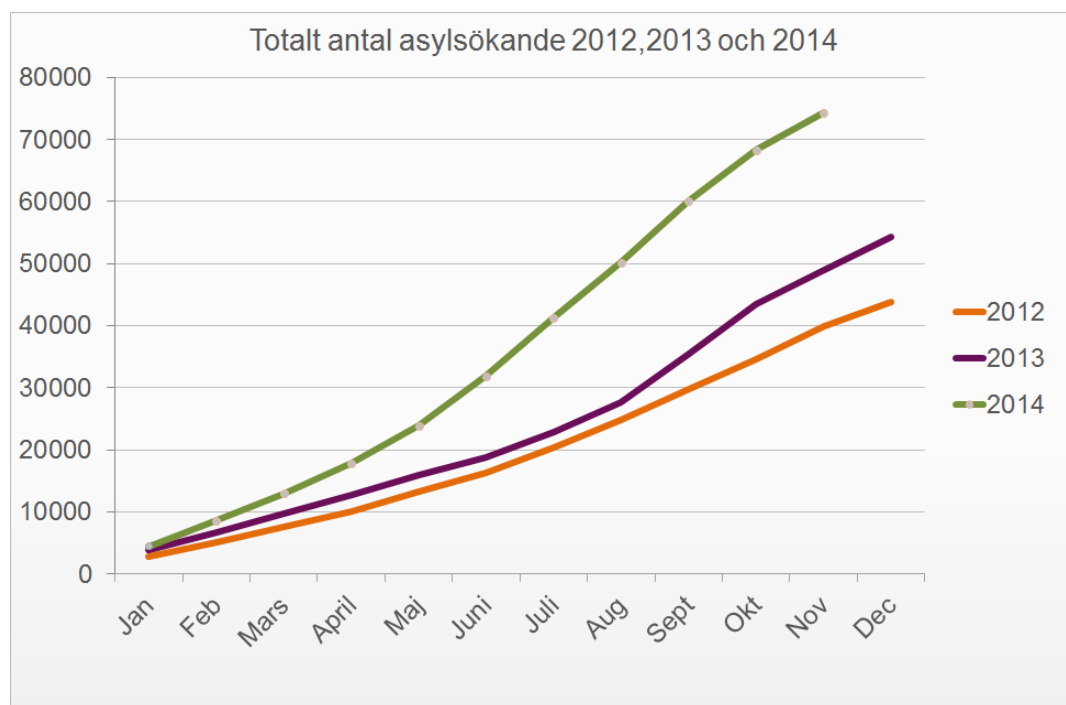
Fri rörlighet för personer är en av grundstenarna i samarbetet inom EU. För Sveriges del började reglerna om fri rörlighet för personer att gälla redan den 1 januari 1994, då EES-avtalet trädde i kraft.

Medlemskapet i EU 1995 förde därför inte med sig några stora förändringar på detta område. När Sverige blev medlem låg skillnaden framförallt i att Sverige kunde delta fullt ut i EU:s arbete med:

- avskaffande av gränskontroller (Schengensamarbetet)
- samordning av visumregler
- flykting- och asylpolitik
- invandringspolitik.

Målet med EU:s migrationspolitik är att harmonisera och fördjupa det europeiska och internationella samarbetet för att säkerställa en långsiktig hållbar politik som värnar om asylrätten, underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och som tar tillvara och tar hänsyn till migrationens utvecklingseffekter.

Under 2014 har antalet asylsökande ökat markant jämfört med de senaste två åren. Världens väpnade konflikter är en starkt bidragande orsak. Migrationsverkets statistik åskådliggörs nedan.

Region Gotland vill med start 2015 ta emot 200 till 250 flyktingar per år. Hittills under 2014 har Gotland tagit emot 35 flyktingar varav 27 är ensamkommande barn. (Källa: Region Gotland, Länsstyrelsen i Gotlands län)

Ökad andel nya svenskar betyder ökat kulturutbyte, affärer med utlandet, ökade intäkter i samhället genom flera sysselsatta, bemanning inom sjukvården, fler tjänste- och serviceföretag etc. I stort sett alla de verksamheter där invandrarna är överrepresenterade är en vinst för Sverige, undantaget den brottsliga verksamheten, som alltid är en förlust för samhället, oberoende av vem som är förövaren (flertalet brott, ca 85%, begås fortfarande av svenskar). (Källa Immigrantinstitutet, nationellt forsknings- och dokumentationscentrum om invandrare, flyktingar och rasism i Sverige, <http://www.immi.se/>)

Bilaga 7: Motivering

Gotlands strategi omfattar alla fyra fonderna med följande bakgrund och motivering:

Socialfonden

Gotland ska vara ett samhälle där alla människor tas tillvara som resurser på lika villkor. Det finns ännu mycket att göra på detta område eftersom det finns arbetslöshet, ojämställdhet och ojämlikhet. När det gäller arbetsmarknaden behöver många grupper stärkas för att ges möjlighet till försörjning på egna villkor. Det gäller bl.a. kvinnor och unga. På Gotland finns idag relativt få utlandsfödda, men en ökning är att vänta fr.o.m. 2015 då flyktingmottagningen ska öka. Vi har valt socialfonden för att kunna bidra till dessa gruppers möjligheter till sysselsättning. Socialfondsmedel kan med fördel användas för att stärka både landsbygd och stad, inte minst gäller det förhållandet dem emellan. Ökad sysselsättning är central för hela strategin och socialfondsmedlen kompletterar väl de insatser som kan göras i de andra fonderna, därmed ökar möjligheterna till synergieffekter.

Regionalfonden

Gotland ska präglas av hållbart företagande, socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Näringslivet på ön behöver stärkas för att Gotland ska vara en attraktiv plats för invånarna. I Gotlands ”Vision 2025” är riktningen tydlig – ett större skatteunderlag behövs, invånarantalet ska öka från idag 57 000 invånare till 65 000. Det är fortfarande en bra bit kvar. Ett starkt näringsliv är bärande för att invånarantalet ska öka. Gotlands många småföretag har potential att växa och här är regionalfondsmedlen viktiga för att kunna genomföra olika insatser inom området. Regionalfondsmedel kan användas på landsbygd och stad och har, precis som socialfonden, en förväntad effekt på att bägge delarnas resurser tas tillvara och förstärker helheten Gotland.

Havs- och fiskerifonden

Gotland ska fortsatt förknippas med havet och havets produkter. Fiskerinäringen har minskat kraftigt och rekryteringsproblemen är stora. Det är nödvändigt med en omstrukturering där Östersjöns resurser tas tillvara för att behålla och stärka havet som en viktig del av varumärket Gotland. Miljöproblemen är närvarande med tanke på Gotlands läge i Östersjön och de miljöhot som finns. Det är väsentligt att arbeta för en utveckling av fiske, vattenbruk och kulturmiljö kopplad till havet och det krävs innovativa åtgärder som har ett stort miljötänk. För många gotlänningar (och andra) är det otänkbart att fiskerinäringen inte skulle finnas kvar. Havs- och fiskerifondens medel är mycket viktiga för Gotland. Vi ser stora möjligheter att flerfundslösningen ska ha ett mervärde där helhetslösningar tillsammans med medel från flera fonder kan ha positiv effekt inom det här området.

Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling

Gotland ska ha en stark landsbygd som är attraktiv för ökad inflyttning och som skapar förutsättningar för sysselsättning. Den framtidstro som finns ska tas tillvara. Närmare 60

procent av invånarna bor idag på landsbygden utanför Visby. Gotlands landsbygd är, jämfört med många andra landsbygdskommuners motsvarigheter, levande med dominerande näringarna lantbruk och besöksnäring, som också skapar sysselsättning till många inom tillverkning, hantverk och service. Lantbruket är pressat, men har i grunden många styrkor som kan utvecklas både inom primär- och sekundärledet. Besöksnäringen har en utmaning i att Gotland fortfarande förknippas mest med sommar och sol, vilket begränsar säsongen och därmed har en stor betydelse för sysselsättningen, inte minst för kvinnor, som oftare än män är beroende av denna näring. Jordbruksfonden kan användas utanför Visby och har en bred inriktning, d.v.s. inte bara lantbruk. För Gotland är denna fond en stor tillgång för att jobba vidare med en utveckling som stärker näringslivet på landsbygden och som också kan användas för att förbättra förutsättningar för boende och social inkludering. Tillsammans med medel från andra fonder kan samordning ge större effekter.

Bilaga 8: Lista över partnerskapet

Partnerskap

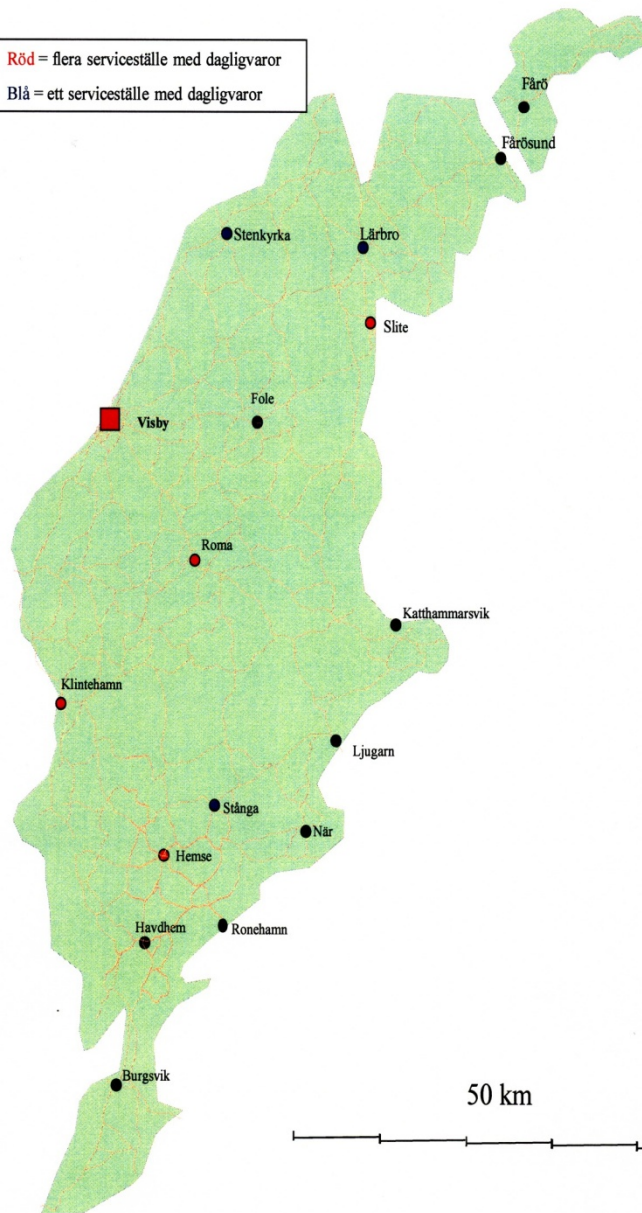
Organisationer	Sektor
LRF Gotland	Privat
Hushållningssällskapet Gotland	Privat
Länsbygderådet Gotland	Ideell
Fiskeområdesgrupp Gotland	Ideell
Region Gotland	Offentlig
Länsstyrelsen i Gotlands län	Offentlig
Coompanion Gotland	Privat
Företagarna Gotland	Privat
Tillväxt Gotland	Privat
Gotländska utvecklingsbolag i samverkan	Ideell
Gotlands Idrottsförbund	Ideell
Studieförbundet Vuxenskolan Gotland	Ideell
Produkt Gotland	Privat
Svenska kyrkan Visby Stift	Offentlig
Gotlands Förenade Besöksnäring	Privat
SISU Gotland	Ideell
LO Gotland	Privat
Gotlands bygdegårdsdistrikt	Ideell
Föreningen Närsholmen	Ideell
Finsam Gotland	Offentlig
Gotlands Tryffelförening	Ideell
Suderkyrkan	Ideell
Samförvaltningsinitiativ Gotland	Ideell

Bilaga 9: Statistik

Tillgång till kommersiell service

Utbud av dagligvaror 2013

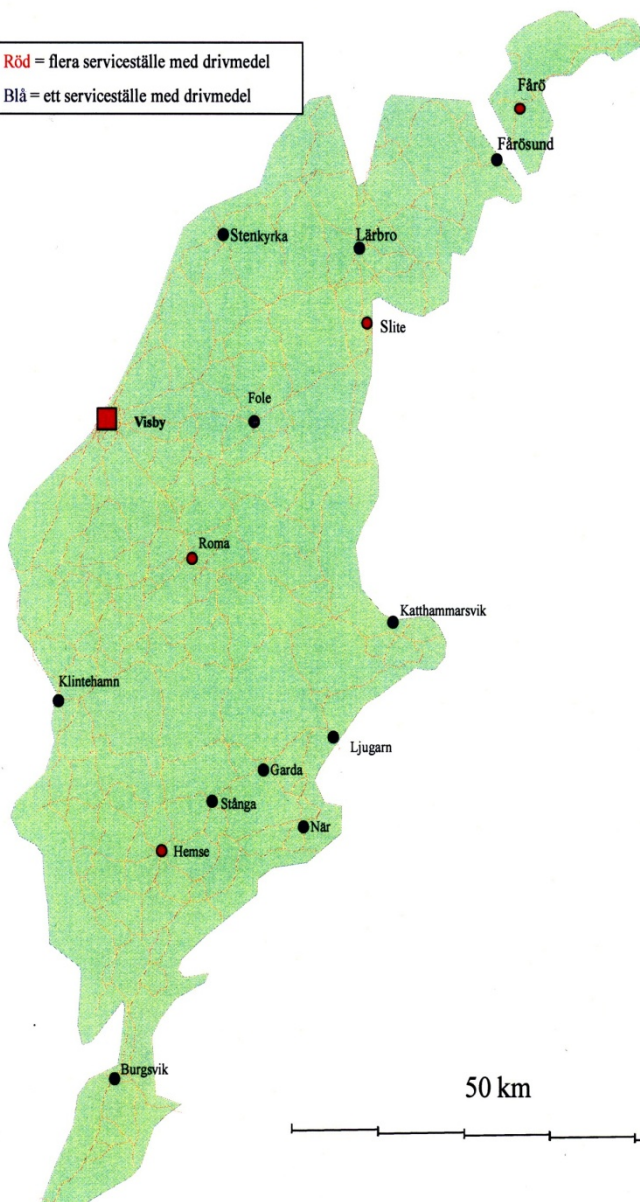
Röd = flera serviceställe med dagligvaror
Blå = ett serviceställe med dagligvaror

50 km

Utbud av drivmedel 2013

Röd = flera serviceställe med drivmedel
Blå = ett serviceställe med drivmedel

50 km

**Arbetslösa, öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd. Gotland
Andel av registerbaserad arbetskraft**

	Samtliga	Kvinnor	Män	18-24 år	Utrikes födda
2012-10	9,4%	9,3%	9,4%	22,1%	21,4%
2012-11	9,5%	9,4%	9,5%	22,4%	22,0%
2012-12	9,7%	9,5%	9,9%	22,2%	22,7%
2013-01	10,0%	9,7%	10,3%	21,5%	22,8%
2013-02	9,9%	9,5%	10,2%	20,6%	22,4%
2013-03	9,7%	9,3%	10,0%	19,9%	22,2%
2013-04	9,1%	8,8%	9,4%	19,3%	21,6%
2013-05	8,2%	8,0%	8,3%	17,2%	19,0%
2013-06	7,0%	6,8%	7,2%	14,2%	16,1%
2013-07	6,7%	6,6%	6,8%	12,5%	16,1%
2013-08	7,6%	7,4%	7,7%	15,6%	17,0%
2013-09	8,5%	8,3%	8,6%	19,0%	17,9%
2013-10	8,9%	8,9%	9,0%	19,8%	20,5%
2013-11	9,1%	8,8%	9,4%	20,3%	20,7%
2013-12	9,4%	9,0%	9,8%	20,7%	21,5%
2014-01	9,6%	8,9%	10,2%	20,8%	20,6%
2014-02	9,5%	8,8%	10,1%	20,4%	20,0%

Företag med direkt anknytning till fiske och vattenbruk

Kategori	Företag	Namn
Yrkesfiskelicens	Se blad 2.	
Butik/Rökeri	Hemse Fiskaffär + Ronehamn	Göran och Camilla Gardell
	Burgsviks fisk och rökeri	Ulf Norman
		Ulrika Magnusson/Kjell-Arne Jakobsson
	Katthammarsviks Rökeri AB	Jakobsson
	Sysne fiskbutik	Sten och Monica Nordin
	Lergrav Fisk och Café	Pocke Nilsson
	Lickershamns fiskbod	Ingvar Hallgren
	Klingvalls Fisk	Bertil Klingvall
	Janssons Fisk	Kjell och Carina Jansson
	Jessens Saluhall och Bar	Bröderna Jessen, Visby
Restauranger	Jordkällaren (Idsmäckor)	Thomas Lundgren
	Hamnkrogen	Torsten Christiansson
		Malin Bergström
		Gustav Christiansson
Industri/Förädling	Bakfickan	Christoffer Forsgren
	Österdahls Brygga	Anders Österdahl
	SweDanSeefood	Peter Sjöholm
	Gotlandia AB, Dalhems rökeri	Torsten Pettersson
	Gutefisk under bildande	Johannes Klingvall
Vattenbruk/Kräftodling	Gotlandskräftan	Ulf Smedberg
	Vattenbruket	Kjell Gustafsson
	Sorbys Gård	Per-Henrik Sorby
	Hellvikräftan	Henry Sundgren, Bo Kellström
	Regnbågen HB	Jesper Magnusson
	Mulde	Härje Hallgren
		Kent Nyström, Fårö
		Kjell Jakobsson, Alskog
		Maria Tevell, Hall
		Torsten Ahlbin, Ardre
	Vilho Kilpiä, Boge	
	Ingmar Palmgren, Halla	

Bilaga 10: Fokusgrupper

Under arbetet med strategin har ett flertal fokusgrupper samlat material för att lyfta behov och möjligheter inom olika teman, möjliga samverkansparter och kopplingen till de olika fonderna. Nedan redovisas samtliga resultat från tema lantbruk, mat och livsmedel, fiskenäringen, Östersjömiljön, besöksnäringen, socialt perspektiv, ungdomsperspektiv, föräldraföreningar, digital agenda, idrott, lokal ekonomi och utvecklingsbolag .

1. FOKUSGRUPP Lantbruket

MÖTEN

Hushållningssällskapet har haft möten i oktober 2014 där vi diskuterat lantbrukets behov under den kommande programperioden 2014-2020 i EU.

DELTAGARE /KONTAKTER – internt o externt

PRIVAT: Ja

OFFENTLIG: Ja

IDEELL: Ja

Hushållningssällskapet är en gränslandsorganisation, vilket innebär att vi samtidigt är en del av privat, offentlig samt ideell sektor.

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Gotland är en fantastisk plats att bo och leva på för oss som har den möjligheten. Vi har ett bra klimat, fin natur och många duktiga entreprenörer och företagare.

Ett stort problem är dock den bristande lönsamheten inom lantbruket. Detta leder till minskad produktion och minskad sysselsättning. Betesmarker och strandängar riskerar att växa igen.

Landsbygden avfolkas. Även turismen riskerar att påverkas negativt.

PROBLEMFORMULERING

Lönsamhetsproblemen inom lantbruket leder till att generationsskiften försvåras. Inga barn vill ta över gårdarna. Landsbygden avfolkas. Möjligheterna till förädling och samverkan med andra utnyttjas inte på det sätt som skulle kunna ske.

BEHOV

Viktigt att få ihop hela livsmedelkedjan. Få till bättre samverkan mellan primärproduktion, förädling och handel. Arbeta med småskalig livsmedelsförädling.

Nära koppling till FOU för att få till sig ny teknik . Viktigt med omvärldsbevakning och att få till erfarenhetsutbyten. Viktigt att lyfta lokala rådgivare och få till professionell rådgivning. Viktigt att tillhandahålla fler mötesplatser och klusterbildningar.

Stimulera mer nätverkande och nya företagsbildningar mellan lantbrukare/förädlare inom alla produktionsgrenar som mjölk, nöt, gris, lamm, grönsaksodling och skog.

Viktigt att komma ifrån sojaberoendet och utveckla odlingen av proteingrödor. Samverkan med Fältförsöksverksamheten på Hallfreda, Follingbo.

Internationella kontakter är viktigt. Att kunna åka på studieresor och ta hit experter från andra länder.

Satsa på unga lantbrukare

Erfagrupp för de som står inför att ta över och för de som ska lämna över till andra. Erfagrupp för nystartare. Involvera goda exempel.

Viktigt med gränsöverskridande samverkan – öka samverkan mellan turism och lantbruk. Utveckla upplevelseturism. Kryssningskajen – utveckla exportmognaden/värdskap inom lantbruket.

Skapa fler möjligheter till kompetensutveckling, vidareutbildning inom alla lantbrukets och trädgårdsbrukets områden, inkl förädling

Stärka Klusterbildning på Lövsta. Gotland Grönt Centrum. Skapa utbildningsresurser på Lövsta.
Skapa Matcentrum på Lövsta.
Fårcentrum på Gotland. Utbildning, avel, semin, kött, skinn, ull, turism mm

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

se ovan

SAMVERKAN REGIONALT,NATIONELLT,INTERNATIONELLT

Bör utvecklas ännu mer

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET: Ja

REGIONALFONDEN: Ja

SOCIALFONDEN: Ja

ÖVRIGA PROGRAM INOM EU, Interreg: Ja

2. FOKUSGRUPP Mat och livsmedel

Text: Karin Farinder, Region Gotland, och Gunilla Lexell, Länsstyrelsen i Gotlands län

MÖTEN Erfarenhet och kunskap sammanställd från arbete inom olika forum, nätverk, projekt och öppna möten över tid.

DELTAGARE/KONTAKTER

PRIVAT: företagare alla områden

OFFENTLIG: RG och Lst

IDEELL:

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

På Gotland har det sedan många år pågått ett intensivt arbete för att lyfta den gotländska maten i olika sammanhang, från lammproduktionen till utveckling av tryffelsafaris. Det resulterade i att Gotland av regeringen utsågs till Matlandethuvudstad 2013. Utmärkelsen var ett erkännande, samt en utmaning i att arbeta vidare i samma anda. Många enskilda företag i de olika leden har fått, och får, priser och utmärkelser av olika slag.

Gotlands mat- och livsmedelsproduktion är en mycket viktig del av gotländskt näringsliv. Intresse, drivkrafter och naturliga förutsättningar finns så möjligheterna för utveckling inom området är goda. Livsmedelskedjan består av många viktiga länkar från jord och hav till bord och för var och en finns utrymme för utveckling.

Jordbruket är en huvudnäring på ön och i primärledet finns många duktiga och innovativa producenter. Lantbruksföretagen är av olika skäl hårt ansatta idag, inte minst mjölkproduktionen där världsmarknadspriset på mjölk sjunkit och avräkningspriset likaså. I liten utsträckning jobbar lantbruksföretagen i nätverk med sina möjliga kunder, t ex förädlingsföretagen och restauranger, för att anpassa sin produktion efter efterfrågan.

Inom förädlingsledet finns det ett stort antal driftiga och kreativa företagare som ryms inom gruppen småföretag. Ofta är det enmansföretag eller företag med en eller två anställda. Flera av dessa har vuxit under senare år och står nu vid ett vägval – ska man växa ytterligare? Det är stora beslut som ska fattas och i en övergångsperiod, innan beslut är fattade, är arbetsbelastningen och pressen ofta mycket hög. Dessa företag skulle ofta må bra av att bättre känna hur de kan och bör prioritera sin tid för att få ut mesta möjliga, samt få kunskap om när det kan vara värdefullt att ta in någon annan för att kunna fokusera på det som är viktigast i en eller annan fas.

Inom offentliga köket har frågan kring upphandling av närproducerat dominerat debatten under senare år. Under 2013 synliggjordes den offentliga maten mer än tidigare, i samband med Matlandethuvudstadsgenomförandet. Genom leaderprojektet Närproducerat har mycket arbete gjorts

för att producenternas möjligheter att konkurrera på fastlandet, särskilt gällande privata offentliga kök.

Det finns ett stort antal mycket bra restauranger på ön, inte bara i Visby utan även ute på landsbygden. Många av dessa har öppet hela året, andra är efterfrågade säsongsrestauranger. Ett antal säsongsrestauranger startas och drivs av fastlandsboende personer för att Gotland sommartid är attraktiva och välbesökta turistmål. En del av restaurangerna har valt att marknadsföra att man använder gotländska råvaror och produkter, men många gör inte det. Det som gör det kan ha information muntligt i möte med gästen, eller utskrivet på menyn eller hemsidan. Här finns mycket att göra och restaurangerna är en mycket bra marknadsföringsplats.

När det gäller maten som besöksanledning finns det utrymme och behov av fler företag och nätverk. Behovet av att utveckla mer matupplevelser kommer att öka i samband med den efterfrågan på utflyktsmål med lokal prägel som kommer med den planerade kryssningskajen. Det behöver hända mycket inom detta område så att hela Gotland får del av effekterna av den stora tillströmning av besökare som förväntas. Matupplevelser som handlar om att vara delaktig i och få insikt om hur råvarorna tas fram i kombination med smakupplevelsen i väl tillagad mat är viktiga att fortsätta utveckla.

Dagligvaruhandeln och grossisterna på ön är en viktig del i kedjan kring livsmedel. Det är fortfarande inte självklart att det finns gotländska produkter i alla butikshyllor. Det är heller inte självklart för konsumenterna att efterfråga detta. Det är ett fortsatt långsiktigt arbete som behövs även här.

Överhuvudtaget är begreppet SAMVERKAN viktigt för den gotländska livsmedelsnäringen (och upplevelsenäringen som ofta är kopplade till varandra). Genom att ha förståelse för sin egen och andras roller i den långa kedjan kan enskilda företag hitta mer effektiva lösningar för sitt arbete. Det kan handla om samverkan kring produktion, marknadsföring, logistik, inköp, samtal med myndigheter, försäljning, produktutveckling och produktkvalitet.

Kompetensförsörjning och att få tag i rätt arbetskraft vid rätt tillfälle är viktigt för de gotländska företagen. Vid frågor ställda till mellanstora industrieföretag inom livsmedelsnäringen så framgår inte ett tydligt och specifikt behov av kompetens. Däremot hörs i olika diskussioner och sammanhang att det inte alltid är lätt att finna den arbetskraft som behövs – varken mer eller mindre avancerad kompetens. Frågan är om det finns en övergripande uppfattning om vilken typ av arbetskraft (kunskaps- och erfarenhetsmässigt) som de gotländska företagen idag har och som man kan behöva förstärka med? Annars är den typen av kartläggning och efterföljande handlingsplan efterfrågad.

Samarbeten

Goda Gotland ekonomisk förening har precis bildats, det är företagarförening som ska samla intressen kring utveckling av mat/livsmedel.

PROBLEMFÖRMULERING Se bakgrund – vi har vävt ihop det.

BEHOV Fortsatt behov av nätverkande, kunskap om varandras förutsättningar, samverkan och samsyn mellan de olika leden – primärproduktion/förädling/offentlig mat/restaurang/matturism/handel (utgår från fokusområden kopplade till visionen Matlandet Sverige). Inkluderar förstås fisk. Det finns också behov av en **Regional livsmedelsstrategi** – något som Länsstyrelsen och Region Gotland som bäst tar fram underlag till. Ett Mat-/livsmedelsråd med företrädare för de sex fokusområdena är under utveckling. Projektsatsningar inom Lokalt ledd bör förhålla sig till denna.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER Se ovan

SAMVERKAN REGIONALT, NATIONELLT, INTERNATIONELLT Det finns sedan tidigare samarbete med Östra Mellansverige för att stärka regional mat. Samverkan med andra Östersjöländer finns och kan utvecklas vidare.

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET: Mycket i LBP berör detta område. Det kommer att finnas företagsstöd (investeringar) till lantbruksföretag och andra landsbygdsföretag som vill utveckla verksamhet kopplad till mat, livsmedel och turism. Det blir också projektstöd inom olika områden, med tydlig

inriktning på samverkan. Kompetensutveckling är ett annat tydligt område. Viktigt att göra avvägningar mellan LBP och LLU för att få en sammantaget bra effekt.

REGIONALFONDEN: ja, det kan finnas kopplingar här. Vi utvecklar detta i annat avsnitt

SOCIALFONDEN: ja, det kan finnas kopplingar här. Vi utvecklar detta i annat avsnitt

HAVS- och FISKERIFONDEN: här finns också viktiga kopplingar som vi vill utveckla senare.

3. FOKUSGRUPP Fiskenäringen

FISKE Text Allan Pettersson / Catharina Hellström Engström arbetsgruppen LLU

MÖTEN

Möte 15 okt Leaderlokalen Lövsta Roma

DELTAGARE

PRIVAT: Johannes Klingvall – Yrkesfiskare. Bengt Wickman - Länsbyggerrådet

OFFENTLIG: Rolf Gydemo – Länsfiskekonsulent Lst

IDEELL: Gunnar Norrby – Vattenägare/f.d. Yrkesfiskare/Husbehovsfiskare. Allan Pettersson – Husbehovsfiskare. Lasse Vallin – Sportfiskare

Catharina HellströmEngström - Leader

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Resursutnyttjarna

Yrkesfisket: Yrkesfisket har liksom i övriga Sverige minskat med en åldrande fiskekår och låg nyrekrytering. Skälen till detta är främst låg lönsamhet och genom dålig tillgång på kommersiella arter som torsk och piggvar. Det yrkesfiske som återstår är dels strömmings/skarpsillfiske (ca. 6 000 ton/år) där ingen förädling sker på ön, flundrefiske främst till rökerierna, samt torskfiske i södra Östersjön och dessa fångster landas i Sydsverige. Som en följd av det minskade yrkesfisket har i princip all logistik av fisk för konsumtion av fisk på Gotland och för övriga landet försvunnit. Yrkesfisket på Gotland betecknas som kustnära med fiskeresor under 24 timmar. Det kustnära fisket hämmas svårt av ett alltmer betungande regelverk och en dramatisk ökning av sälskador.

Fritidsfisket: – Sport och Husbehovsfiskarna. Sportfisket på ön har ökat främst på grund av den goda tillgången av havsöring. Fisketurismen med handredskap har också utvecklats och ökat under senare år. Husbehovsfisket minskar däremot, främst genom åldersavgång med dålig rekrytering samt det ökade skadetrycket från sälen, även redskapsbegränsningar gör att husbehovsfisket minskat.

Vattenbruket: Det vattenbruk som förekommer på ön är kräftodling hos några lite större aktörer.

Resursen/Fisketillgången De vanligaste arterna.

Torsk: Ingen torsk i kommersiell storlek och mängd finns numera runt ön.

Strömming/Skarpsill: God tillgång med ett tämligen lönsamt yrkesfiske sept-april.

Piggvar: Beståndet betecknas som svagt med endast små individer.

Flundra (Skrubbskädda): God tillgång och tål enligt forskningen ett ökat fisketryck. Den tycks dock ha ändrat födosöksplatser till betydligt mera landnära vilket kan göra den mer svår fiskad kommersiellt. ”Kvalitetsmognaden” inträder också senare på säsongen, augusti i stället för slutet av juni.

Havsöring: Beståndet är ett av de bättre i Sverige, främst genom fiskevårdsåtgärder som restaurering av lekplatser och införande av fredningsområden på hösten.

Gädda: Beståndet tycks ha återhämtat sig från en låg nivå på naturlig väg och kommer förhoppningsvis att bli ännu bättre genom de ”gäddfabriker” som anlagts under senare år.

Abborre: Tecken finns liksom för gäddan på att en återhämtning från låga nivåer är på gång.

Sik: En klar ökning av beståndet verkar ha skett troligtvis p.g.a. införandet av fredningstider och ett allmänt minskat husbehovsfiske samt att ryssjefisket upphört.

Id: Iden är en art som inte utnyttjas på allvar sedan andra världskriget men kan bli aktuell igen genom den produktion av idburgare som startas. Beståndets status och tålighet för ett ökat fisketryck är osäker.

Säl: Utnyttjas inte av någon aktör p.g.a. förbud. Sälstammen runt ön och i Östersjön har numera sådan storlek att den mycket väl skulle kunna utnyttjas som en resurs för kommersiellt bruk.

Resursen/Aktörerna

Yrkesfiskare, Fritidsfiskare – Sport och husbehovs, Fiskarkvinnorna, Vattenägare, Vattenbrukare, Forskning – Campus Gotland, Länsbygderåd, Myndighet etc

Representanter från dessa är önskvärda att ha med i ett ev. framtida Havs/Fiskeutskott i LAG.

Samtliga är representerade antingen i nuvarande SFIG och/eller FOG.

Könsfördelningen är f.n. dålig.

Se vidare: SWOT-analys Lst 2012-06-27 och FOG:s Utvärdering feb. 2014

PROBLEMFÖRMULERING

Logistik, bristen på en fungerande logistik på ön gör det svårt att konsumenterna såväl på ön som fastlandet

Förädlingsbrist, en ökad förädling på ön skulle kunna ge såväl nya arbetstillfällen som möjligheter för diversifiering för yrkesfisket

Nyrekrytering inom yrkesfisket, p.g.a. den låga nyrekryteringen är det risk för att yrkesfisket helt dör ut.

Obefintlig förtjänst på bulkfisket, förtjänsten är i.o.f.s. tämligen god men skulle kunna generera betydligt mer pengar till ön om fisken vidareförädlades på ön.

Torsk (Barents) alltmer efterfrågad, priset går upp, egentligen en möjlighet om det fanns torsk att fiska.

Sportfisketurismen hämmas av ö-läget, både ett problem med dyra resor men också en fördel att det uppfattas som mer exklusivt att besöka ön.

Statistik saknas inom fritidsfisket, fångst. Bristen på fångststatistik gör det svårt att hålla koll på en hållbart utnyttjande av fiskbestånden

Regelverket hindrar utveckling av det småskaliga fisket. Alltför omfattande regelverk gör det mycket betungande att överhuvudtaget fiska, fiskarna känner sig uppgivna.

Problem att tillgodose befolkningen med lokalproducerad fisk. Se första punkten, Logistik

BEHOV

Förenklat regelverk

Lokal fiskmarknad

Godkända lokaler för produktion av fiskeprodukter

Bygga upp ett rapporteringssystem för fritidsfisket

Ökad kunskap om fiskbestånd

Lokal beståndsförvaltning

Påverka politiska beslut, nätverksbygge

Nyrekrytering

Habitatvård - Gäddfabriker/våtmarker, skapa fria vandringsvägar, underhålla och anlägga lek- och uppväxtområden för havsöring

Utbildningsbehov för yrkes- och fritidsfiskare

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER (en del här är väl samma sak)

Att utveckla turismprodukter skulle kunna stärka bilden av kluster för flera aktörer i anslutning till hamnar och fiskelägen.

Att diversifiera yrkesfisket skulle ge ökad inkomst och samtidigt minska uttaget av fisk.

Resursutnyttjarna/Aktörerna på Gotland ”pratar” med varandra genom samverkan i SFIG och FOG vilket inte är så vanligt i Sverige utan där är det mer fientligt mellan olika grupperingar.

Utveckla kluster som marina centrum (Herrvik, Ronehamn, Burgsvik, Vändburg).

Intresset för lokal fisk/gotländsk fisk är stort såväl på ön som på fastlandet.

Lärande samverkan mellan näring, myndighet och forskning.

Nyttja fler arter.

Ökad förädling utan att tära på resursen.

Fiskevårdsprojekt bidrar till miljömål och hållbar utveckling.

Ökat vattenbruk, bl.a. genom s.k. Blue Growth.

Läs mer här: <http://www.su.se/ostersjocentrum/milj%C3%B6analys/nationell-milj%C3%B6analys/blue-growth>

4. FOKUSGRUPP Östersjömiljön

ÖSTERSJÖMILJÖN Text Jan Larsson Forum Östersjön, Catharina Hellström Engström

MÖTEN

Oktober på studieresa till Finland; Rädda Burgsviken, Rädda Valleviken, Lergravsvikenprojektet, Aquabrava

DELTAGARE/KONTAKTER

PRIVAT: Lokala samarbetspartners ; markägarna, LRF, Vattenråden, bygden övriga föreningar

OFFENTLIG: Campus Gotlands Österjösamordnare Gunilla Rosenqvist, Öja skola, Länsstyrelsen...

IDEELL: Eva Frölander, Jan Larsson, Göte Nicklasson, Roland Wätz, Ingemar Larsson, Peter Flygare, Kenneth Challis...

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Gotlands grunda vikar har problem med den allt större näringstillförseln i Östersjön. Tillväxt av vass skapar problem med allt större humuslager och svårigheter för gädda och annan fisk att ta sig upp i vattendragen för reproduktion. Hela vikens balans sätts ur spel med allt lägre syrehalt vilket får konsekvenser inte bara för naturen utan även för bygdens tillgänglighet och attraktionskraft och självklart fiskenäringen. Troliga orsaker är läckage från lantbruket, V/A, alltmer nederbörd samt allt sämre saltvatteninförsel från de danska sunden.

Projektet har arbetat med både vattenkvalitet och vattenkvantitet på olika sätt kopplat till åtgärder som vasskörd, muddring, anläggande av våtmarker, meandrade diken, borttagning av släke och i samband med ett av projekten vill man även försöka syresätta en av vikarna. I Rädda Burgsviken har man även inkluderat den lokala skolan som i och med en utställning fått del av den kunskap som projektet förmedlar.

PROBLEMFORMULERING

Hur förenar vi miljöåtgärder i Östersjön med lantbrukets utveckling?

Hur påverkar vårt vatten och avlopp (både enskilda och kommunala) vattenmiljön och hur kan vi istället skapa kretslopp?

Hur lär vi och förhåller vi oss om orsak och verkan kring miljöpåverkan av Östersjön ur ett större perspektiv?

BEHOV

Att utifrån gotländska förhållanden genomföra konkreta försök med koppling till havet som resurs för lantbruket, fisket och allmänheten; vasskördar för foder, biogas, fiskeodlingar, algförädling, badplatser, friluftsliv. Med andra ord Blå tillväxt.

Kretsloppstänk kring vatten- och avloppsanläggningar då det har avgörande betydelse för landsbygdens boendemöjligheter och attraktionskraft.

Uppföljning/dokumentation gällande våtmarker/vikar/vattendrag/kretsloppslösningar för att mer långsiktigt se på effekterna av insatserna och ta tillvara kunskap och erfarenheter. Ger

kostnadsbesparingar och en mer långsiktig och hållbar miljöpåverkan. God samverkan för god spridning av kunskapen.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

Förutsättningarna har snabbt förändrats och forskningsresultat kan nu omsättas i konkreta försök enligt beskrivningen ovan. I samverkan med övriga Östersjöområdet finns det mycket som kan göra situationen bättre på det lokala planet.

Samverkan lokalt, de ideella och de privata aktörerna, är grundförutsättningen men resultaten blir så mycket bättre när även de offentliga resurserna och kunskaperna finns med i projektarbetet; allt från regionala tjänstemän till forskare på olika lärosäten.

Lärandet fungerar på så vis nedifrån och upp och vice versa. Miljöfostran, miljömedvetenhet, lokalkännedom är till gagn för nytänk och en bättre miljö.

SAMVERKAN REGIONALT,NATIONELLT,INTERNATIONELLT

Samverkan med Campus Gotland, Länsstyrelsen, KTH, IVL- Svenka miljöinstitutet, Linnéuniversitet, SI, Finland (Åland samt Borgå; Leaderområdet Silmur f, miljöforskargruppen genom Tero Myllyvirta Estland)

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET: Miljöersättningar, företagsstöd (kolla m Gunilla de nya stöden)
REGIONALFONDEN:

SOCIALFONDEN: Social inkludering, ungdomar, kompetensutveckling; arbetslag typ Skog&Miljö

ÖVRIGA PROGRAM INOM EU: LOVA-stöden kommer igång igen, Central Baltic Programme 2014-2020 bl.a. med prioriterade insatser att förbättra förhållanden i Östersjön med en hållbar användning av våra gemensamma resurser och förbättra kompetensen. Österjöstrategin!

5. FOKUSGRUPP Besöksnäringen

Text: Ezzo Eriksson, Tillväxt Gotland och Gunilla Lexell, Länsstyrelsen

MÖTEN

Möten som Mats Jansson höll i tidigare i höst.

Vi har träffat Viktor Jansson, ordförande för nybildade Gotlands Förenade Besöksnäring, GFB

Olika diskussioner med företag med olika inriktning inom besöksnäringen

DELTAGARE/KONTAKTER

PRIVAT: Företagare, Tillväxt Gotland

OFFENTLIG: ja

IDEELL: GFB

1. BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Region Gotland och Copenhagen Malmö Port (CMP) har tecknat avtal för att tillsammans utveckla Gotland som kryssningsdestination. En kryssningskaj ska stå klar i Visby 2018. Kryssningsturismen har en stark tillväxt i Östersjöområdet. Ifjol gjordes 64 anlöp med 55 000 besökare.

2. Kryssningskajen ökar möjligheterna för besöksnäringens utveckling på hela ön. En beräkning är att det kan handla om 8 000 – 10 000 besökare per anlöp och dessa besökare ska erbjudas attraktiva aktiviteter i och utanför Visby.
3. Så sent som i oktober bildades en förening som ska samla öns besöksnäring, Gotlands Förenade Besöksnäring, GFB, där det finns en tydlig ambition att spegla både landsbygd och stad och att små företag på vissa plan jämföras med stora.
4. En app ”Öppet Gotland” har nyligen tagits fram, finansierad med Leadermedel i projektet Det bästa av Gotland. I detta projekt har jobbat väldigt lokalt och lyckats få upp intresse för mer samverkan i något som kan liknas vid klusterbildningar.

GFB ser vikten av att jobba mer med målgruppsrelaterad upplevelseturism. Besökarna vill i allt högre utsträckning sätta ihop sina egna paket på plats och man vill göra det utifrån ett läge där man är välinformerad om vad som finns, var det finns och hur man kan köpa tjänster och produkter. Här ingår det också att man vill veta mycket om det som är väsentligt för individen, vilket kan inkludera praktiska förutsättningar som exempelvis handikappanpassningar, särskild kost, möjligheter att ha med hund etc.

Vi ser möjligen två spår

– besökare som kommer till Gotland för att uppleva Gotland som plats. De når via de traditionella kanalerna.

- besökare som kan lockas till Gotland för att det erbjuds möjligheter att uppleva något extra inom ett specialområde (något för den mycket medvetna besökaren) t ex cykling, kultur, konst, jordbruk, ridning, idrott, kulturarvet osv.

Den största möjligheten till tillväxt finns i den senare gruppen.

Hållbar besöksnäring är ett viktigt område att utveckla. Gotland bör ha mycket goda förutsättningar att rusta för det ökade intresset i Europa för cykling och vandring. Även häst- och fisketurism bör ha potential här.

PROBLEMFÖRMULERING

Hur kan hela Gotland rusta för att ta emot många fler besökare, bli kopplat till kryssningsdestinationen?

Hur kan hela Gotland rusta för att locka hit och ta emot internationella besökare?

Hur kan hela Gotland rusta för att locka hit och ta emot besökare med specifika behov?

BEHOV

Samverkan och klusterbildningar kan stärka landsbygdens företag. Små och större företag kan få fördelar av att verka i ett sammanhang. Grunder att bygga på finns tack vare det arbete som gjorts inom Det bästa av Gotland. Lokala grupper kan behöva stöd för att arbeta vidare på egen hand. Kompetensutveckling behövs för att företagen ska klara de krav som finns på kommunikation, marknadsföring, mottagande mm. Här ingår språk och nya kommunikationskanaler. (En hel del av detta kommer sannolikt att ingå i Landsbygdsprogrammet som administreras av Lst).

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

se ovan.

SAMVERKAN REGIONALT,NATIONELLT,INTERNATIONELLT

JA.

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET: ja

REGIONALFONDEN: ja

SOCIALFONDEN: ja

ÖVRIGA PROGRAM INOM EU: ja, t ex Central Baltic.

6. FOKUSGRUPP Socialt perspektiv

Inkluderande ekonomi/Coompanion

MÖTEN

1. Fem mobiliseringsmöten.

DELTAGARE/KONTAKTER

PRIVAT: Coompanion Gotland, anställda och styrelse

OFFENTLIG:

IDEELL:

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Att bygga en ekonomi som inkluderar personer och grupper som vanligen kategoriseras som ”långt från arbetsmarknaden” blir en viktig del under en kommande projektperiod. Anledningarna är flera: regionen har, sedan fyra år en arbetslöshet som ligger något över riksgenomsnittet med ett par tiondels procent. Det kan synas lite, men forskningen visar att denna marginal riskerar att försätta människor i ett närmast livslång utanförskap när det gäller arbete som innebär egen försörjning. Med en sakta men stadigt krympande befolkning byggs också medelåldern på och på sikt kan det bli brist på arbetskraft. Flera sektorer är redan kända: omsorg, vård, skola. Andelen gotlänningar med högskoleutbildning är 25 % under riksgenomsnittet. Inkluderas inte personer med funktionsnedsättning, lägre utbildning och ringa arbetsmarknadserfarenhet i en gemensam syn och en gemensam satsning, riskeras inte bara dessa personers framtid utan också framtiden för de sektorer där den kommer att saknas arbetskraft.

2013 uppgick kostnader för försörjningsstöd till personer på Gotland till 60 mkr.

Arbetslöshetsstatistiken från arbetsförmedlingen redovisade december 2013 att de öppet arbetslösa och de som är i åtgärd med aktivitetsstöd i åldern 18-64 år är antalet 2736 personer. Av dessa är i samma grupp 782 ungdomar mellan 18-24 år och utrikesfödda mellan 18-64 303 personer

För att minska ungdomsarbetslösheten måste näringslivet uppmuntras att medverka och ge plats till ungdomar. Underlätta för ungdomar genom arbetsplatsbaserat lärande, lärlingsplatser etc

På Gotland har flera bra projekt startas i form av företagsringar där företag går samman i arbetet att stödja och integrera personer som står olika långt från arbetsmarknaden.

Att genom de olika företagsföreningar och näringslivsbolag på ön hitta gemensamma vägar för att ta ett större samhällsansvar.

Gotland har idag åtta arbetsinkluderande sociala företag, vilket är mest i Sverige om man tittar på invånarantal. Erfarenheterna från dessa ger en bra grund att bygga vidare på om man vill skapa en mer inkluderande och öppnare arbetsmarknad och företagsklimat.

Kommunalskatten är 2 % högre än riksgenomsnittet, trots det ligger kommunens skatteintäkter drygt 2000 kr under riksgenomsnittet per person och år.

Vi ser att gotlänningarna har ett högre dödstal per 100 000 innevånare än riket, framför allt vad det gäller kvinnor. Överdödlighet föregås alltid av fler sjuka och längre sjukdomsperioder och beror inte på sämre vård. Låg inkomst och låg utbildning är helt kopplat till sämre hälsa och tidigare död.

Ur ett mänskligt perspektiv spelar det mindre roll om man bor på landsbygd eller i stad då man står utan arbete och inkomst.

PROBLEMFÖRMULERING

Hur skapar vi ett generellt företagsklimat och samhällsklimat där personer som länge stått utanför arbetsmarknaden eller riskerar göra det, kan uppfattas som en viktig resurs i vårt gemensamma samhällsbyggande?

Hur kan vi omformulera synsättet, från att begära att den enskilde ska ändra sig efter strukturerna, till att strukturerna måste modifieras efter de enskildas behov och förutsättningar?

Hur synliggör vi vinsterna – för den enskilde, för bygden, för företaget och för samhället – då vi ändrar synen på vem som är anställningsbar?

BEHOV

För den enskilde är behovet uppenbart:

arbete ger inkomst, inkomst ger möjligheter till ett rikare liv och till bättre hälsa;

arbete ger gemenskap och tillfredsställelse i att man är behövd.

För samhället:

Mer arbetskraft, mindre vårdkostnader, bättre skatteintäkter och i Gotlands fall, en möjlighet att vända den nedåtgående trenden vad gäller befolkningsutveckling.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

I regionen finns arbetsuppgifter som inte utförs. Inte för att det saknas behov, mer för att det saknas strukturer och ekonomiska incitament för att de ska utföras.

Inom existerande företag, organisationer och myndigheter kan mycket göras, men det finns också en potential för nytänkande, nyföretagande och nya samverkansformer.

Lokalt är man i regel ganska medvetna om att det finns en alltför stor grupp som står utanför arbetsmarknaden; man tror också att om de kunde beredas arbete så skulle det gynna inte bara dem utan hela bygden: serviceutbud, nybyggnation, etc.

Regionen kommer under hösten 2014 att anta en policy för hur man från dess håll ser på och kan stödja företagande med sociala förtecken.

SAMVERKAN REGIONALT, NATIONELLT, INTERNATIONELLT

Regionalt: Region Gotland, Länsstyrelsen, Almi, Befintliga Företagarnätverk, Utvecklingsbolagen, Folkbildningen, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Lokala föreningslivet, FINSAM, Trossamfund

Nationellt: Coompanion Sverige, Tillväxtverket, Social Venture Network Sweden, SKL

Internationellt: Euclid Network, Centre for Citizenship Enterprise and Governance

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET: Infrastruktursatsningar, företagsstöd

REGIONALFONDEN: Företagssamverkan

SOCIALFONDEN: Inkludera, utveckla tvärssektoriell samverkan

7. FOKUSGRUPP Ungdomsperspektiv

UNGDOMAR

MÖTEN

(SWOTer gjorda under våren 2014, se övergripande SWOTen Bilaga 1)

Samling under hösten 2014:

Agneta Lindqvist, Anna Jacobsson, Tor Thomsson, Mona Snäckerström, Anna -Lena Kallio Dahlberg

DELTAGARE/KONTAKTER

PRIVAT: X

OFFENTLIG: Skolan, Kultur- och fritid

IDEELL: X

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Ett paraplyprojekt som pågått under hela programperioden. Två fasta platser för ungdomar i LAG under hela perioden. Svagt intresse i början av perioden efterhand har intresset ökat för att nu vara rätt stort.

PROBLEMFORMULERING

Man är ung under kort tid, samma person är inte ungdom under en hel period. Ungdomar är ingen homogen grupp. Svårt att förstå regelverk och arbetsmetod i början av uppdraget.

BEHOV

Viktigt att det finns ett ungdomsprojekt både för inflytande och enklare hantering av ärenden. som ”ventil” Större flexibilitet och enklare hantering av projekt och övriga ärenden.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

Massor av möjligheter gärna tydligare koppling till ordinarie skolverksamhet det är ju det som är närmast ungdomar under lång tid. Tydligare introduktion och möjlighet att påverka upplägg i LAG-arbetet. (Landsbygdsskoleprojekt??)

Ungt företagande (UF) skulle vara av värde att försöka närma sig.

Demokratiprocessen, inflytande väldigt viktig. Acceptans för att ungdomarna vill driva sina egna frågor och inte springa med i de vuxnas föreställningsvärld.

SAMVERKAN REGIONALT,NATIONELLT,INTERNATIONELLT

Behov av ungdomsgrup/ ungdomsgrupper.Tråkigt att sitta i LAG om inte Trigger funnits. Det är viktigt att vara insatt och väl förberedd om man skall ha utbyte annars är det mest negativt. Trigger har fungerat som fadder. Samverkan skall vara väl organiserad och förberedd.

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET:

REGIONALFONDEN

SOCIALFONDEN Här är det lättast att se ungdomars delaktighet.

ÖVRIGA PROGRAM INOM EU

8. FOKUSGRUPP Föräldraföreningar

Barn- och ungdomsperspektiv med Föräldraföreningsögon

MÖTEN

Inhämtande via mejl, lyssnande på diskussioner, sök på nätet

DELTAGARE /KONTAKTER – internt o externt

PRIVAT: ja

OFFENTLIG:

IDEELL:

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Runt om på Gotland finns ett antal mer eller mindre aktiva föräldraföreningar. Dessa är en länk

mellan skolan och föräldrarna och kan bli drivna olika hjärtefrågor i relation till skolorna och stötta skolans behov av extra resurser för att göra miljön helare, renare eller roligare. Föräldraföreningen kan ge föräldrarna möjligheter att påverka och få en dialog med skolan.

Familjers möjligheter att ge sina barn minnesvärda upplevelser som kostar pengar varierar. Här kan till exempel föräldraföreningarna vara med och jobba för olika minnesvärda aktiviteter för hela skolan, vilket för de barn som kanske sällan får chans att delta på olika events som kostar pengar (bio, kalas (kostar presenter), konserter osv) kan göra stor skillnad. ”Man är med – har något att diskutera.” Här finns exempel på när föräldraföreningar genomfört konserter på skolan med inbjudna band (Tore and the Non-smokers till exempel) vid skolstart, vilket varit mycket lyckat och samlat både skola och närliggande Förskola. Exempel finns även på när Föräldraföreningar, i samråd med skola/förskola, drar igång städning och uppiffning av skolgården med omnejd för att skapa bättre miljö och känsla för barnen under dagtid.

Det kan upplevas som det är skillnad mellan vad skolbarn/förskolebarn får möjlighet att testa på beroende på om skola/förskola finns i en tätort eller på landsbygden. I en tätort med till exempel ishall eller simhall (eller för skolor med närhet till skidspår) verkar det vara mer självklart att barnen får testa på vid en eller flera tillfällen per läsår, medan det upplevs som det sker mer sällan för barn på landsbygden utanför tätorterna.

PROBLEMFÖRMULERING

Skolans resurser är ganska små och aktiva föräldraföreningar kan göra skillnad här med syfte att skapa en trevligare arbetsmiljö för barn (och skolanställda).

Barnens hemsituation varierar och föräldraföreningar kan bidra till att barn med knappare möjligheter får bra upplevelser genom till exempel anordnade aktiviteter.

Ojämlighet (pga av knappa resurser? Ointresse? Ogenomtänksamhet?) över Gotland beroende på om skolan ligger i närhet till till exempel en sportanläggning (is- och simhall, skidspår), vilket i stort gynnar skolor i tätort och missgynnar landsbygdsskolorna utanför tätort. Alla barn mår bra av att få testa på!

BEHOV

Nätverkande i för att få inspiration och idéer från andra kring hur och vad man kan göra/andra gör. Även nätverkande för att samla ihop och vara en röst från barn- och skolvärlden - för att lättare få med och engagera då större aktiviteter är på gång.

Gemensamma lösningar på både teoretisk och praktisk nivå, för att möjliggöra fler inspel för förbättrad miljö osv, till samma insats (pengar, tid).

Intresset för skolmaten växer med diskussionerna om närproducerat, ekologiskt, kvalitet, näring osv. Att organisera sig för att bland annat bygga upp kunskap och ställa krav kan vara intressant för att säkra till exempel studiekvaliteten.

Läxhjälp?

Aktiviteter vid en eller flera tillfällen under skolarbetet, till exempel vid skolstarten efter sommaren eller vid skolavslutning, för att skapa bra känsla (och vi-känsla), gemenskap och ett roligt avbrott för alla.

Kanske inte enbart för respektive skola även om det känns både mest ”effektivt” och enkelt, utan i ett större Gotlandsperspektiv.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

Massor med möjligheter – lite med tid... (för den moderna människan) Men genom tydliggöra möjligheter och skapa ”koncept” så kanske det blir lättare för enskilda föreningar och föräldrar att engagera sig.

SAMVERKAN REGIONALT, NATIONELLT, INTERNATIONELLT

Gärna samverka utanför regionen, och utanför Sverige. Hur gör man i våra grannländer? Vad står på deras agendor? Hur gör man i länder som vi bedömer är olika oss?

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET: ja
REGIONALFONDEN: ja
SOCIALFONDEN: ja
ÖVRIGA PROGRAM INOM EU

9. FOKUSGRUPP Regional Digital agenda

Gunilla Lexell (bredbandsansvarig Lst)

MÖTEN

Under juli-oktober tar Region Gotland och Länsstyrelsen fram en Regional Digital Agenda, RDA, på uppdrag från regeringen. Det har varit ett stort antal möten med olika konstellationer och i olika ämnen. Se gärna www.digitalagotland.se.

DELTAGARE/KONTAKTER

PRIVAT: aktörer (företag)
OFFENTLIG: ja
IDEELL: ja, bl a Fibernät Gotland, SISU, Studieförbundet Vuxenskolan

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Fiberutbyggnaden på ön är mycket långt framme i ett nationellt perspektiv. Under första halvåret 2016 beräknas hela ön (inklusive Visby) ha tillgång till fibernät, vilket följer den regionala bredbandsstrategin som Region Gotland och Länsstyrelsen står bakom. Det pågår mycket operativt och strategiskt arbete för att Gotland ska kunna användas som pilotområde på olika plan när det gäller både det fysiska nätets utveckling och den digitala agendans utveckling.
(vill ni ha mer fakta så får ni detta)

I nuläget är det viktigt att fokusera på de förutsättningarna fiberutbyggnaden ger och det är just digitaliseringens möjligheter som RDA:n handlar om. RDA:n omfattar flera olika områden:

1. e-tjänster
2. Bredband (en uppdaterad bredbandsstrategi tas nu fram)
3. Kultur, fritid och idrott (tillsammans är temat)
4. e-hälsa
5. Ökad andel av befolkningen som använder IT och Internet (jämfört med punkt 3 är det här mer inriktat på den privata sfären)
6. IT-stödd utbildning
7. Förbättrad samhällsplanering
8. Ekonomisk tillväxt och utveckling

Under 2014 har Länsstyrelsen och Region Gotland tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan och GI/Sisu jobbat med Fiber 2.0 (som en del i RDA-framtagningen, punkt 3). Vi har försökt att ta reda på hur vi kan jobba med digitaliseringens möjligheter att tillsammans, lokalt, utveckla det offentliga rummet, dvs se på möjligheter att göra saker tillsammans, särskild tonvikt på att ge idrottsrörelsen och kulturutövarna möjligheter att ta del av utbud av olika slag (t ex föreläsningar, konserter) utan att behöva organisera kostsamma och tidsödande resor någon annanstans. Projektet pågår hela 2014 och handlar också om att identifiera vilka praktiska förutsättningar som kan behöva lösas på olika håll. (själva tekniken är inte ett problem, endast tillgången).

PROBLEMFORMULERING

Det viktigaste vi har identifierat på kort sikt är att det både på individnivå och på gruppnivå saknas mycket kunskap, både teknisk och praktisk kring hur man kan använda digitaliseringens möjligheter.

Många samlingslokaler behöver grundläggande teknisk utrustning för att man ska kunna utveckla verksamhet baserad på digital teknik.

(Frågor som har med det tekniska nätet att göra bör inte ligga inom LLU:s ram. Arbete med redundans och robusthet (säkerhet och stabilitet) är en fråga för myndigheterna att hantera. Detta görs också.)

BEHOV

I dagsläget är det störst behov av att få kunskap kring hur man använder tekniken och också få kännedom om vilka möjligheter som står för dörren. Många behöver baskunskap. Andra behöver stöttning för att kunna utveckla kreativa tankar och idéer.

Det finns oändliga möjligheter att utveckla saker tillsammans och det finns också stora möjligheter till utveckling av företagande på distans och företagande som kan erbjuda IT-lösningar.

I det här skedet är det viktigt att engagera andra grupper än de som har varit drivande i fiberutbyggnaden, inte minst kvinnorna på landsbygden. Här behövs det läggas ner mycket kraft på att jämställdhetssäkra utvecklingsprojekt!

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

se ovan

SAMVERKAN REGIONALT,NATIONELLT,INTERNATIONELLT

Det ligger i sakens natur...

KOPPLING ANDRA PROGRAM

(Det är en del av själva RDA:n (som är en handlingsplan för de närmaste åren) att se på möjliga finansieringskällor i t ex strukturfonderna).

LANDSBYGDSPROGRAMMET: ja, kring RDA:ns genomförande

REGIONALFONDEN: ja, kring RDA:ns genomförande

SOCIALFONDEN: ja, kring RDA:ns genomförande

ÖVRIGA PROGRAM INOM EU: ja, kring RDA:ns genomförande

10.FOKUSGRUPP Idrott

Text:Gunilla Lexell, Länsstyrelsen

MÖTEN

Har träffat Patrik Oskarsson och Bo Ronsten från GI/SISU för att diskutera idrotten med tanke på Landsbygdsprogrammet. Länsstyrelsen kommer också att ha ett särskilt möte kring hästnäringen om två veckor där ridsporten är en del av näringen. I övrigt kommer vi inte att diskutera enskilda idrotter utan tar det via GI/Sisu

DELTAGARE/KONTAKTER

PRIVAT:

OFFENTLIG:

IDEELL: GI/Sisu

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Utmärkande för Gotland är

- att det många idrottsanläggningar på landsbygden är föreningsdrivna. Det är också en tydlig skillnad mellan landsbygden och Visby på denna punkt.
- att det finns en tydlig koppling mellan idrott och turismen. Idrotten genererar t ex 110 000 gästnätter.
- att det finns väl utvecklade internationella nätverk, både gällande tävlingar och ungdomssatsningar
- att själva idrottsutövningen sett ur ett jämställdhetsperspektiv på sätt och vis är jämställt, i alla fall om man ser på hur många som utövar idrott. Fotboll är fortfarande mer killars än tjejers idrott,

ridsport tvärtom. Ridsporten har minskat på senare år, dans (som är mer tjejs än killars idrott) ökar. Idrotten är en viktig skola för demokrati och ledarskap.
- att idrotten på landsbygden har en samlande roll och inte sällan är drivande för utvecklingen i det lokala området. (MYCKET VIKTIGT).

PROBLEMFÖRMULERING

Många av de föreningsdrivna idrottsanläggningarna är till stor del gamla och drivs med dålig ekonomi.

BEHOV

Föreningarna skulle vara betjänta av att göra investeringar i klimat- och energibesparingsanläggningar. Detta skulle göra mycket för att förbättra ekonomin. Det kan vara svårt att ta beslut om investeringar som på sikt lönar sig. Här finns det behov av att hjälpa föreningarna på traven för att nå fram till möjligheten att investera.

I landsbygdsprogrammet kommer det att finnas öronmärkta pengar till investeringar i idrottsanläggningar. LLU-medel skulle kunna användas för att göra analyser av vad som behöver göras för att få bättre ekonomi.

Mer kan göras för att öppna dörrar för ungdomars intresse för att delta i demokratin. Mer kan göras för att jobba med jämställdhet på olika nivåer – vad kan göras för att fler kvinnor kommer in i olika beslutande sammanhang och i ledarsammanhang?

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

se ovan

SAMVERKAN REGIONALT,NATIONELLT,INTERNATIONELLT

Det finns bra internationella nätverk inom gotländsk idrott.

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET: investeringar i idrottsanläggningar. Investeringar i energieffektivisering.

REGIONALFONDEN: ja (vi utvecklar detta)

SOCIALFONDEN: ja (ja vi utvecklar detta)

ÖVRIGA PROGRAM INOM EU

11.FOKUSGRUPP Lokal ekonomi och utvecklingsbolagen

LOKAL EKONOMI/UTVECKLINGSBOLAGEN

MÖTEN

1. Nygarn 2 oktober plus info från Leader Gotlands omvärldsanalys.

DELTAGARE/KONTAKTER

PRIVAT:

OFFENTLIG:

IDEELL: Nygarns styrelse,

BAKGRUNDSBESKRIVNING/NULÄGE

Under den senaste programperioden inom EU har 8 nya utvecklingsbolag bildats på Gotland med syfte att värna om bygdens resurser, både boendes kompetens och byggnader. Utvecklingsbolagen har en fungerande kommunikationsform med Region Gotland och Campus Gotland, information kanaliseras och i dialog försöker man hitta goda lösningar för bygden. Organisering av bolagen är på ett ungefär densamma men är beroende av eldsjälarna som driver på genom mestadels ideell kraft. Ett gemensamt forum för alla utvecklingsbolag har formats, kallat GUBIS.

Fiberföreningarna finns på ett 50-tal ställen runt om på ön och de flesta äger de fysiska näten och är på så vis herre på täppan över en viktig framtida infrastruktur. Ett säkert nät kräver möjlighet till redundans, att koppla över till andra nät om någon del i nätverket bryts. Kompetensen kring dessa lokala nät behöver stärkas.

Lokala företag får allt svårare att få lån till investeringar och framförallt i ett generationsskifte. Kreditbedömningarna är missgynnande för landsbygden vars säkerheter inte skattas högt. Små företag står för en stor del av sysselsättningen på ön, vi har fler små företag per invånare än någon annanstans i Sverige. Vissa företag är dock små sidoverksamheter men de skapar tjänster och produkter som är del av Gotlands profil.

PROBLEMFÖRMULERING

Vilka former krävs i framtiden för utvecklingsbolagens arbete?

Hur kan fiberföreningarna optimera kvaliteten på nätet och hur tar man vara på möjligheterna med föreningsägt nät?

Hur kan generationsskiften genomföras på bästa sätt för att säkerställa att små företag lever kvar i bygden?

BEHOV

Hitta samverkan och dialog mellan lokala företag och finansieringsinstitut. Få mer kunskap om lokala lösningar som t.ex. miljölösningar, boendelösningar och affärsjuridiska lösningar för företag/fiberföreningar. Lokala ekonomianalys som ett sätt att medvetandegöra flödet av tillgångar i bygden.

(Nygarn pratade även om aktivitetshus för barn/unga, fiskecentrum, fiskeinsatser i vattendragen, miljötänk jordbruket, planera exportmognad för möjlig kryssningsturism, mountainbikebana och projekt kopplat matupplevelser. Idéerna kan kopplas till de andra fokusgrupperna)

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH MÖJLIGHETER

Många engagerade lokala aktörer som vill växla upp landsbygdsutvecklingsarbetet med lokalt kapital och de samhällsnyttiga vinster som det medför. Skapa företagshotell med lokal karaktär men med hög teknisk standard. Skapa lägenhetsformer som möjliggör boende för alla åldrar och inkomstklasser. Skapa kollektiva energilösningar. Skapa förutsättningar för sociala inkludering/kooperativ, skapa praktik eller utbildningsplatser i bygden

SAMVERKAN REGIONALT,NATIONELLT,INTERNATIONELLT

Samverkan med Region Gotland, Länsstyrelsen och Campus Gotland.

KOPPLING ANDRA PROGRAM

LANDSBYGDSPROGRAMMET: Infrastruktursatsningar, företagsstöd

REGIONALFONDEN: Företagssamverkan

SOCIALFONDEN: Inkludera, hitta samverkansformer ungdomar, arbetssökande

ÖVRIGA PROGRAM INOM EU:

Bilaga 7: Leader Gotlands omvärldsanalys 2012-2014

Se separat dokumentbilaga.